

บทเรียนการจัดการ

อาชีพภายใน

๑

ของขบวนการองค์กรชุมชนภาคกลาง ปี ๒๕๕๔

เอกสารประกอบการจัดงาน ฟันฟูฟันที่ประสภักดิ์พิบัติ สู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง คนลุ่มน้ำภาคกลาง
ณ ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา หมู่ ๕ ต.บางกระบือ อ.เมือง จ.สิงห์บุรี
๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔

บทเรียนการจัดการ

อหภภภ

ของขบวนองค์กรชุมชนภาคกลาง ปี ๒๕๕๔

เอกสารประกอบการจัดงาน พื้นที่พื้นที่ประสบภัยพิบัติ สู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง คนลุ่มน้ำภาคกลาง
ณ ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา หมู่ ๕ ต.บางกระบือ อ.เมือง จ.สิงห์บุรี
๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔

ที่ปรึกษา

ประชาญ มีสี
อัมพร แก้วหนู

บรรณาธิการ

อุดมศรี ศิริลักษณ์พร
ชัยวิชญ์ภณ ตั้งกิจ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

สุภาภรณ์ ดำรงพันธ์

ผู้เขียน/ข้อมูล

ยงจิรายุ อุปเสน
พิรุณ กองแปง
อรอนงค์ พลอยวิเลิศ
วรรณภา เวณุอาธร
เรวดี อุลิต
เปรมปรีดิ์ นาราช
สุวัฒน์ กิขุนทด
ม้วน เขียวอุบล
สุรัตน์ จำเนียรธรรม
วรรณอนงค์ อินทร์สนอง
สุเมธ นพคุณ
อร่ามศรี จันทร์สุขศรี
ว่าที่ร้อยตรีไพฑูริ บัญรอด
ร้อยโทบุญชอบ สมัครวงษ์
และผู้นำชุมชน ๙ จังหวัดภาคกลาง

จัดทำโดย

ขบวนองค์กรชุมชน ๙ จังหวัดภาคกลาง
สำนักงานภาคกลาง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

คำนำ

จากสถานการณ์มหาอุทกภัยน้ำท่วมภาคกลาง ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ มีพื้นที่ได้รับผลกระทบรวม ๒,๐๒๐,๘๑๙ ไร่ หรือ ๓,๒๓๓.๓๑ ตารางกิโลเมตร ใน ๙ จังหวัด คือ จ.นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี สระบุรี อ่างทอง อยุธยา และสุพรรณบุรี ชุมชนได้รับผลกระทบ จำนวน ๙๐๔ ตำบล ๕๑๔,๕๘๕ ครัวเรือน ๑,๔๓๕,๖๑๔ คน

พื้นที่ภาคกลางได้ประสบกับปัญหาอุทกภัยขนาดหนักมาอย่างต่อเนื่องระหว่างปี ๒๕๓๘-๒๕๕๔ โดยในปี ๒๕๔๙ ขบวนการองค์กรชุมชนและท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาภัยพิบัติในระดับลุ่มน้ำและชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยแก้ปัญหาในการป้องกันและระบายน้ำ รวมทั้งการจัดตั้งกองทุน และใช้ทุนที่มีอยู่ในชุมชนมาช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อช่วยเหลือกันและกันก่อนที่จะหน่วยงานภายนอกจะเข้าไปช่วยเหลือได้ ได้แก่ กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนเมือง กองทุนอาชีพระดับตำบล

ปี ๒๕๕๓ ขบวนการองค์กรชุมชนได้ยกระดับการจัดการภัยพิบัติ จากระดับชุมชน เป็นศูนย์แก้ปัญหาภัยพิบัติระดับตำบล พร้อมร่วมสรุปบทเรียนการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน ผ่านพื้นที่รูปธรรม ได้แก่ พื้นที่เทศบาลเมืองนครสวรรค์ อ.เมืองนครสวรรค์ จ.นครสวรรค์, ต.หาดทอง อ.เมือง จ.อุทัยธานี, ต.บางกระบือ อ.เมือง จ.สิงห์บุรี, ต.ป่าตาล อ.เมือง จ.ลพบุรี, ต.คลองตะเคียน อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา ฯลฯ เพื่อยกระดับการเรียนรู้สู่การวางแผนและรับมือเพื่อการแก้ปัญหาภัยพิบัติ หรืออุทกภัยของขบวนการองค์กรชุมชนและท้องถิ่น ในอันที่จะลดการสูญเสียทั้งชีวิต ทรัพย์สิน และพื้นที่ทำกินของประชาชน

ปี ๒๕๕๔ มหาอุทกภัยที่มาอย่างรวดเร็ว รุนแรง และยาวนานกว่าทุกครั้ง ขบวนการองค์กรชุมชนและท้องถิ่นในพื้นที่ภาคกลางหรือลุ่มน้ำภาคกลาง ได้ประสานความร่วมมือ และรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเป็นเครือข่ายขบวนการชุมชนขนาดใหญ่ ยกระดับเป็นศูนย์จัดการภัยพิบัติโดยขบวนการองค์กรชุมชน ๙ จังหวัด เพื่อแก้ปัญหาร่วมกันในระดับภาคและลุ่มน้ำที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ร่วมกัน จัดตั้งศูนย์ประสานและช่วยเหลือผู้ประสบภัยของภาคประชาชน ระดับตำบล รวม ๙๔ ศูนย์ มีบทบาทในการจัดหาอาหารช่วยเหลือผู้ประสบภัย ประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน และองค์กรชุมชน สนับสนุนการจัดทำข้อมูลเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยในเหตุการณ์เฉพาะหน้า และการวางแผนฟื้นฟูชุมชนที่ประสบอุทกภัยในระยะยาว

เพื่อประกาศเจตนารมณ์และแนวทางการจัดการภัยพิบัติหรือแก้ปัญหาอุทกภัยโดยขบวนองค์กรชุมชน และท้องถิ่น ให้เป็นทิศทางสำคัญของการแก้ปัญหาอุทกภัยของชุมชนท้องถิ่นและประเทศไทย ให้ชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานและระดับนโยบาย ได้ตระหนักถึงการวางแผน การป้องกัน การจัดตั้งกองทุน การจัดทำข้อมูล การจัดตั้งศูนย์ประสานงาน ศูนย์เตือนภัย การบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ต่างๆ และการฟื้นฟูชุมชน ดังตัวอย่างการจัดการภัยพิบัติของขบวนชุมชนอย่างมีวิสัยทัศน์ ๘ พื้นที่ ในหนังสือเล่มนี้ เชิงประจักษ์แล้ว

โดยคาดหวังว่า ชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและระดับนโยบาย จะเห็นความสำคัญและ สนับสนุนการให้ขบวนองค์กรชุมชนและท้องถิ่น วางแผนเพื่อป้องกันและรับมือเพื่อแก้ปัญหาภัยพิบัติในระดับ ตำบลและพื้นที่ลุ่มน้ำอย่างกว้างขวาง และเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมและอยู่ในกลไกของการบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วมในทุกระดับกับทุกภาคส่วน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

เครือข่ายองค์กรชุมชน ๙ จังหวัดภาคกลาง

๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔

สารบัญ

● การบริหารจัดการน้ำและข้อเสนอของขบวนองค์กร ๙ จังหวัดภาคกลาง เพื่อแก้ปัญหาอุทกภัย	๖
● บทเรียนกองทุนภัยพิบัติจังหวัดนครสวรรค์	๙
● เสียสละ เกื้อหนุน จุนเจือเพื่อส่วนรวม ตำบลท่าฉนวน อำเภอมนัสนิม จังหวัดชัยนาท	๒๓
● “หาดทงโมเดล” วิธีรับมือกับภัยน้ำท่วมของคนเมืองอุทัยธานี	๒๖
● คนอยู่คู่น้ำประสบการณ์จากคนบางกระบือ สิงห์บุรี	๓๕
● ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง “ฟื้นฟูคลองวัว ด้วยสองมือ ผู้นำ ทำทาง”	๔๕
● “น้ำท่วม ไม้ไร่น้ำใจ” สภาองค์กรชุมชนจังหวัดลพบุรี จับมือท้องถิ่น ท้องที่ ช่วยแก้ปัญหาอุทกภัย	๕๐
● สภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านหลวง จัดการภัยพิบัติร่วมกับชุมชนท้องถิ่น	๖๐
● บรม. บวร. ภู่วิถีอุทกภัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พื้นที่ตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา	๖๖

การบริหารจัดการน้ำและข้อเสนอ ของขบวนการชุมชน ๙ จังหวัดภาคกลาง เพื่อแก้ปัญหาอุทกภัย

จากสถานการณ์มหาอุทกภัยน้ำท่วมภาคกลาง ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ มีพื้นที่ได้รับผลกระทบรวม ๒,๐๒๐,๘๑๙ ไร่ หรือ ๓,๒๓๓.๓๑ ตารางกิโลเมตร ใน ๙ จังหวัด คือ จ.นครสวรรค์ จ.อุทัยธานี จ.ชัยนาท จ.สิงห์บุรี จ.ลพบุรี จ.สระบุรี จ.อ่างทอง จ.พระนครศรีอยุธยา และ จ.สุพรรณบุรี ชุมชนได้รับผลกระทบ จำนวน ๙๐๔ ตำบล ๕๑๔,๕๘๕ ครัวเรือน ๑,๔๓๕,๖๑๔ คน

พื้นที่ภาคกลางได้ประสบกับปัญหาอุทกภัยขนาดหนักมาอย่างต่อเนื่องระหว่างปี ๒๕๓๘ - ๒๕๕๔ โดยในปี ๒๕๔๙ ขบวนการชุมชนและท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาภัยพิบัติในระดับลุ่มน้ำและชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยแก้ปัญหาในการป้องกันและระบายนํ้า รวมทั้งการจัดตั้งกองทุน และใช้ทุนที่มีอยู่ในชุมชนมาช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและช่วยเหลือกันและกัน ก่อนที่หน่วยงานภายนอกจะเข้าไปช่วยเหลือได้ ได้แก่ กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนเมือง กองทุนอาชีพระดับตำบล กองทุนแก้ปัญหาภัยพิบัติ ฯลฯ

ปี ๒๕๕๓ ขบวนการชุมชนได้ยกระดับการจัดการภัยพิบัติ จากระดับชุมชนเป็นศูนย์แก้ปัญหาภัยพิบัติระดับตำบล พร้อมร่วมสรุปบทเรียนการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน ผ่านพื้นที่รูปธรรม ได้แก่ พื้นที่เทศบาลนครนครสวรรค์ อ.เมือง จ.นครสวรรค์ ต.หาดทอง อ.เมือง จ.อุทัยธานี ต.บางกระบือ อ.เมือง จ.สิงห์บุรี ต.ป่าตาล อ.เมือง จ.ลพบุรี ต.คลองตะเคียน อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา ฯลฯ เพื่อยกระดับการเรียนรู้สู่การวางแผนและรับมือเพื่อการแก้ปัญหาภัยพิบัติของขบวนการชุมชนและท้องถิ่นที่จะลดการสูญเสียทั้งชีวิต ทรัพย์สิน และพื้นที่ทำกินของประชาชน

ปี ๒๕๕๔ มหาอุทกภัยที่มาอย่างรวดเร็ว รุนแรง และยาวนานกว่าทุกครั้ง ขบวนการชุมชนและท้องถิ่นในพื้นที่ภาคกลางหรือลุ่มน้ำภาคกลาง ได้ประสานความร่วมมือ และรวมกลุ่มองค์กรชุมชนเป็นเครือข่าย ขบวนการชุมชน ๙ จังหวัด เพื่อแก้ปัญหาร่วมกันในระดับภาคและลุ่มน้ำที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ร่วมกัน โดยจัดตั้งศูนย์ประสานเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยของภาคประชาชน ระดับตำบล/เมือง รวม ๙๔ ศูนย์ ซึ่งมีบทบาทในการจัดหาอาหารช่วยเหลือผู้ประสบภัย ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรชุมชน สนับสนุนการจัดทำข้อมูลเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยในเหตุการณ์เฉพาะหน้า และการวางแผนฟื้นฟูชุมชนที่ประสบอุทกภัยในระยะยาว

พวกเราขอประกาศเจตนารมณ์ และแนวทางการจัดการภัยพิบัติโดยขบวนการชุมชนและท้องถิ่นให้เป็นทิศทางสำคัญของการแก้ปัญหาอุทกภัยของชุมชนท้องถิ่นสู่การปฏิรูปประเทศไทย โดยให้ชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานและระดับนโยบาย ได้ตระหนักถึงการวางแผน การป้องกัน การจัดตั้งกองทุน การจัดทำข้อมูล การจัดตั้งศูนย์ประสานงาน ศูนย์เตือนภัย การบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ต่างๆ และ

การฟื้นฟูชุมชน ดังตัวอย่างการจัดการภัยพิบัติของชุมชนอย่างมีวิสัยทัศน์ ๘ พื้นที่ ในหนังสือบทเรียน การจัดการอุทกภัยของชุมชนองค์กรชุมชนภาคกลาง ปี ๒๕๕๔ เชิงประจักษ์แล้ว

โดยคาดหวังว่า ชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบาย จะเห็นความสำคัญและ สนับสนุนการให้ชุมชนองค์กรชุมชนท้องถิ่น วางแผนเพื่อป้องกันและรับมือเพื่อแก้ปัญหาภัยพิบัติในระดับตำบล และพื้นที่ลุ่มน้ำอย่างกว้างขวาง และเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในกลไกของการบริหารจัดการน้ำอย่าง มีส่วนร่วมในทุกระดับและทุกภาคส่วนในระยะต่อไป

ข้อเสนอของชุมชนองค์กรชุมชนภาคกลางเพื่อการแก้ปัญหาภัยพิบัติ (อุทกภัย)

● ข้อเสนอที่ชุมชนองค์กรชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเอง

๑. จัดตั้งกองทุนแก้ปัญหาภัยพิบัติระดับตำบล/เมือง ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของกองทุนสวัสดิการชุมชน หรือเป็นกองทุนแก้ปัญหาภัยพิบัติ
๒. การบริหารจัดการน้ำ ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการลุ่มน้ำขนาดเล็กและส่วนร่วมในการ บริหารจัดการลุ่มน้ำขนาดใหญ่
๓. จัดทำแผนป้องกันและรับมือภัยพิบัติในระดับตำบลหรือเครือข่าย ที่ครอบคลุมระบบฐานข้อมูล ของชุมชน มีข้อมูลคน สัตว์เลี้ยง เพื่อบริการอพยพ มีระบบอาสาสมัคร มีศูนย์ประสานงาน กำหนดจุดปลอดภัย จุดเสี่ยงภัย เส้นทางอพยพ อาหาร เครื่องดื่ม อุปกรณ์การเดินทางทั้งทางบก และทางน้ำ
๔. จัดตั้งศูนย์ประสานงาน และศูนย์เตือนภัยที่ชุมชนท้องถิ่นร่วมจัดตั้งเพื่อการสื่อสารเตือนภัยและ ช่วยเหลือตนเองของชุมชนท้องถิ่น
๕. จัดระบบดูแลกันเองในเบื้องต้น เช่น แต่ละตำบลมีข้าวสาร อาหาร เพียงพอต่อการดำรงชีพอย่างน้อยหนึ่งเดือน สำหรับพื้นที่ระหว่างเกิดภัย
๖. ปรับวิธีการทำเกษตร/การทำนา โดยเว้นการทำนาในช่วงฤดูน้ำหลาก และเก็บเกี่ยวให้เสร็จสิ้น ก่อนฤดูน้ำหลากเพื่อลดการสูญเสียผลผลิตทางการเกษตร
๗. ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อรับการช่วยเหลือและแก้ปัญหาอุทกภัยอย่างมีส่วนร่วม
๘. ใช้สถานการณ์ที่เกิดอุทกภัย ส่งเสริมความรัก ความสามัคคี การพึ่งตนเอง สร้างอุดมการณ์ร่วม จิตสำนึกร่วม การช่วยเหลือของคนในชุมชนเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนร่วมกัน

● ข้อเสนอเชิงนโยบาย

๑. กองทุนภัยพิบัติ ท้องถิ่น และรัฐบาลส่งเสริมสนับสนุนกองทุนภัยพิบัติ โดยสมทบงบประมาณเข้า กองทุนแก้ปัญหาภัยพิบัติของชุมชน
๒. การบริหารจัดการน้ำ ให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ โดยเฉพาะการเปิด และปิดน้ำในเขื่อนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดย่อย โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม ลดความ เหลื่อมล้ำ และประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่าย

- อนุรักษ์ และเพิ่มพื้นที่แก้มลิง เพื่อเก็บน้ำในช่วงฤดูน้ำหลาก พัฒนาและจัดระบบห้วยหนอง คลอง บึง ให้สามารถกักน้ำ และระบายน้ำได้อย่างรวดเร็ว โดยเชื่อมโยงกับจังหวัดในลุ่มน้ำเจ้าพระยา และลุ่มน้ำสาขา
  - สร้างระบบทางด่วนพิเศษให้น้ำท่วมไหลหลาก
  - มีหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบดูแลด้านการจัดการภัยพิบัติโดยตรง
  - ปรับปรุงระบบระบายน้ำท่วมให้มีประสิทธิภาพทั้งระบบ เช่น ขยายประตูน้ำให้สอดคล้องกับขนาดคลอง วางระบบการดูแลคลองและชุดลอกสμάเสมอ ควบคุมการสร้างระบบถนน ในอนาคตที่ปิดกั้นทางน้ำท่วมไหลหลาก
๓. **การวางแผนป้องกันและรับมือภัยพิบัติ** รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุน ศูนย์จัดการภัยพิบัติระดับชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางของการแก้ปัญหาภัยพิบัติ
- สนับสนุนภาคประชาชน สภาองค์กรชุมชน และชุมชนท้องถิ่นในการจัดทำแผนรับมือภัยพิบัติระดับพื้นที่ โดยภาครัฐควรส่งเสริมบทบาทของชุมชน สภาองค์กรชุมชน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการน้ำ ทั้งเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง และน้ำท่วมแบบบูรณาการ โดยควรให้ผู้นำของชุมชนมีส่วนร่วมพิจารณาการบริหารจัดการน้ำอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีแนวโน้มจะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนต่างๆ
๔. **ระบบเตือนภัย** มีระบบการเตือนภัยและสื่อสารแจ้งเตือนที่มีประสิทธิภาพ เชื่อมโยงกับศูนย์ประสานงานหรือศูนย์เตือนภัยของชุมชน ให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง
๕. **การรับมือกับอุทกภัย** ปรับปรุงมาตรฐานการรับมือกับภัยน้ำท่วม การช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่รวดเร็วและเป็นธรรม
๖. **การช่วยเหลือเกษตรกรและชาวนา** ท้องถิ่นและรัฐบาลสนับสนุนพันธุ์ข้าวที่ทนต่อน้ำท่วม เพื่อส่งเสริมเกษตรกร หรือปลูกพืชทดแทนที่ใช้เวลาน้อย ให้หน่วยงานหลัก คือ กรมชลประทาน กรมส่งเสริมการเกษตร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ร่วมกำหนดแผนงานที่สอดคล้องกันเพื่อแก้ปัญหาของประชาชน
๗. **หน่วยงานแก้ปัญหาภัยพิบัติ** ให้มีหน่วยงานภัยพิบัติที่รับผิดชอบโดยตรง และให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อลดปัญหาภัยพิบัติโดยมีข้อมูลความรู้ทางวิชาการรองรับ
๘. **ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกำหนดพื้นที่ประกาศภัยพิบัติ** และเข้ามามีส่วนร่วมการบริหารจัดการช่วยเหลือพื้นที่ประสบภัย เช่น การตั้งศูนย์ช่วยเหลือ การช่วยเหลือเร่งด่วน เป็นต้น

เครือข่ายองค์กรชุมชน ๙ จังหวัดภาคกลาง

(นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี สระบุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา และสุพรรณบุรี)

๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔

สรุปบทเรียนกองทุนภัยพิบัติจังหวัดนครสวรรค์

โดย อร่ามศรี จันทร์สุขศรี

๑. ข้อมูลพื้นฐาน

ประวัติศาสตร์จังหวัดนครสวรรค์

นครสวรรค์ในอดีตเป็นเมืองโบราณที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาช้านาน มีชื่อปรากฏมาตั้งแต่ครั้งสมัยสุโขทัยเป็นราชธานี โดยในจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งเป็นรัชกาลที่ ๓ ในราชวงศ์พระร่วง ได้เรียกเมืองนี้ว่า “เมืองพระบาง” เป็นเมืองด่านของมณฑลราชธานี สุดชายแดนใต้ ถัดขึ้นไปคือเมืองคนที ที่บ้านโคกอยู่ระหว่างกลางอีกเมืองหนึ่งแล้วก็เมืองนครชุม ซึ่งก็คือเมืองกำแพงเพชรในปัจจุบัน ด้วยเหตุที่ตัวเมืองอยู่ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา แล้วหันออกไปทางทิศตะวันออก ตอนเช้าจะเห็นดวงตะวันขึ้นตรงหน้าเมืองพอดี หลายคนจึงเรียก “เมืองซอนตะวัน” แล้วเปลี่ยนไปเป็น “นครสวรรค์” ในที่สุด

นครสวรรค์ เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ระหว่างภาคกลางและภาคเหนือ จึงเป็น “ประตูสู่ภาคเหนือ” และเป็นศูนย์กลางการคมนาคมที่สำคัญของภาคเหนือตอนล่าง และจังหวัดนี้ยังมีความสำคัญตรงที่เป็นจุดบรรจบกันของแม่น้ำปิง วัง ยม และน่านไหลมาบรรจบกัน จึงเรียกว่า “ปากน้ำโผล่” และเพี้ยนมาเป็น “ปากน้ำโพ” ซึ่งถือว่าที่นี่เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำสายสำคัญของประเทศไทยและลุ่มน้ำภาคกลาง ซึ่งเป็นดั่งเส้นเลือดที่หล่อเลี้ยงชีวิต การเกิดประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวบ้านปากน้ำโพจากวันสู่วันเป็นเวลาร้อยกว่าปี ณ ที่แห่งนี้ เทศบาลนครสวรรค์ เป็นพื้นที่ศูนย์กลางของจังหวัดนครสวรรค์ เป็นเทศบาลขนาดใหญ่ และมีชุมชนรวม ๖๕ ชุมชนมีสภาพภูมิประเทศและการอยู่อาศัยที่แตกต่างกัน ทั้งอยู่บริเวณเขา พื้นที่ราบ เขตเศรษฐกิจการค้าริมแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น ซึ่งมีชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำถึง ๑๒ ชุมชน ๑,๓๗๕ หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพและมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับแม่น้ำเจ้าพระยาอย่างแยกไม่ออก ทั้งการหาปลา การเลี้ยงปลาในกระชัง การเพาะพันธุ์ปลา การแปรรูปปลาในรูปแบบต่างๆ เช่น ลูกชิ้นปลากราย ปลาข้าว ปลาเกลือ ฯลฯ รวมทั้งการขายปลาในตลาดริมน้ำ ซึ่งเป็นตลาดซื้อขายปลาที่สำคัญในเขตนครสวรรค์ และยังมีวิถีชีวิตการอาศัยอยู่บนเรือนแพดั้งเดิมยังเป็นภาพที่สามารถพบเห็นได้แม้ในปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของบึงน้ำจืดขนาดใหญ่ คือ บึงบอระเพ็ด ซึ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณ ผืนนก นานาชนิด และยังเป็นที่อยู่อาศัยของปลาอีกนับร้อยชนิด เนื่องจากมีอาหารอุดมสมบูรณ์ มีพื้นที่ประมาณ ๙,๕๙๗ ตารางกิโลเมตร

๒. ข้อมูลสภาพปัญหา

แม้วิถีชีวิตของชาวปากน้ำโพซึ่งผูกพันกับแม่น้ำทั้งสี่สาย (ปิง วัง ยม น่าน) และแม่น้ำเจ้าพระยาจะนำมาซึ่งการเติบโตทั้งทางเศรษฐกิจและการเป็นศูนย์กลางการค้าขาย แต่ก็นำมาซึ่งปัญหาอุทกภัย ที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรง โดยระดับน้ำมีปริมาณสูงขึ้นทุกปี เข้าท่วมบ้านเรือนริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และพื้นที่ลุ่มในเขตเมือง จากการสำรวจข้อมูลชุมชนผู้ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครสวรรค์ พบว่ามีชุมชนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ได้รับความเดือดร้อน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ชุมชนในเขตเทศบาลนครสวรรค์ที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา

ลำดับที่	ชุมชน	จำนวน (หลังคาเรือน)	เจ้าของที่ดิน
๑	วัดเขาจอมคีรีนาคพรต	๑๒๙	วัดเขาจอมคีรีนาคพรต
๒	หนองปลาแห้ง	๙๖	สนง.พระพุทธศาสนา
๓	เทวดาสร้าง	๑๔๕	วัด
๔	วัดตะแบก	๕๔	วัดตะแบก
๕	เกาะยม	๒๔๖	มีเอกสารสิทธิ สค ๑
๖	บางปรอง	๒๑๖	มีเอกสารสิทธิ สค ๑
๗	เกาะยวน	๗๓	มีเอกสารสิทธิ สค ๑
๘	หน้าวัดนครสวรรค์	๗๕	เอกชน
๙	เดชาพัฒนา	๕๕	มีเอกสารสิทธิ สค ๑
๑๐	ตลาดใหม่	๘๐	มีเอกสารสิทธิ สค ๑
๑๑	ซอนตะวัน	๘๖	กรรมนารักษ์
๑๒	สถานีปากน้ำโพ	๑๒๐	การรถไฟแห่งประเทศไทย
รวม		๑,๓๗๕	

หมายเหตุ จากการสำรวจพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม โดยเครือข่ายชุมชนเมืองนครสวรรค์และเทศบาลนครสวรรค์ พ.ศ. ๒๕๕๓

๓. การแก้ไขปัญหา

๓.๑ เครือข่ายชุมชนกับกระบวนการแก้ไขปัญหา

ที่ผ่านมาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับจังหวัดและเทศบาลนครสวรรค์ ได้ให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาอุทกภัยอย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้จากการจัดทำโครงการแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ เช่น การตั้งกระสอบทราย การช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน การจัดตั้งเครื่องสูบน้ำตามชุมชนต่างๆ ตลอดจนการสร้างเขื่อนริมแม่น้ำ แต่เนื่องจากเขตเทศบาลนครสวรรค์มีขนาดใหญ่ และครอบคลุมริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองฝั่ง ทำให้การแก้ไขปัญหาสามารถทำได้ในระดับหนึ่ง โดยภายหลังจากการสำรวจข้อมูลชุมชนผู้ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๓ เครือข่ายชุมชนเมืองนครสวรรค์ ได้มีการประชุมร่วมกับเทศบาลนครสวรรค์ เพื่อให้เกิดแนวทางการแก้ปัญหาน้ำท่วมโดยองค์กรชุมชนและท้องถิ่น และเป็นเครื่องมือสำคัญที่นำไปสู่การบริหารจัดการปัญหาน้ำท่วมขององค์กรชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีสาระสำคัญของแผนงาน ดังนี้

๑. ส่งเสริมการสร้างพื้นที่ในการร่วมคิดและดำเนินการแต่ละชุมชน

๒. สร้างกลุ่มออมทรัพย์เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาการดำเนินการในด้านต่างๆ ทั้งนี้มีชุมชนที่เริ่มดำเนินการแล้ว คือ ชุมชนวัดเขาจอมคีรีนาคพรต ชุมชนหนองปลาแห้ง ชุมชนเกาะยม ชุมชนเกาะยวน ชุมชนหน้าวัดนครสวรรค์ และชุมชนบางปรอง

๓. มีกองทุนภัยพิบัติ โดยมุ่งเน้นที่ปัญหาอุทกภัยเป็นหลักในการเชื่อมโยงองค์กรชุมชนที่ประสบปัญหาอุทกภัย เป็นกองทุนกลางในการสนับสนุน ส่งเสริมและฟื้นฟูชุมชนเป้าหมายเมื่อประสบปัญหาอุทกภัย

๔. เชื่อมโยงการปรับปรุงชุมชนตามแนวทางโครงการบ้านมั่นคง เนื่องจากหลายชุมชนมีคุณสมบัติตามแนวทางบ้านมั่นคง ซึ่งจะทำให้การป้องกันและจัดการน้ำท่วมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๓.๒ แลกบ้าน ป้องกันชุมชน

การแลกบ้าน ป้องกันชุมชน เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเป็นกรณีตัวอย่างของชุมชนวัดเขาจอมศรีนาคพรต โดยมีการทำแนวถนนริมน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วมร่วมกับเทศบาลนครสวรรค์ ซึ่งนอกจากการทำถนนแล้วการสูบน้ำออกจากชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพก็เป็นสิ่งจำเป็น จึงต้องมีการทำฝังชุมชนเพื่อวิเคราะห์การป้องกันและสูบน้ำตามจุดต่างๆในชุมชนและกำหนดจุดในการสูบน้ำ ซึ่งมีบ้านเรือนที่เป็นจุดสำคัญในการทำให้การระบายน้ำมีประสิทธิภาพ จึงมีการหารือร่วมกันของคนในชุมชนและเจ้าของบ้าน เพื่อแลกบ้านโดยขยับบ้านออกจากจุดสำคัญนั้นมาอยู่ด้านใน โดยชุมชนช่วยกันสร้างบ้านใหม่ให้กับสมาชิก เพื่อให้แผนป้องกันน้ำของชุมชนบรรลุผลร่วมกันของคนในชุมชน

๓.๓ กองทุนเมืองปากน้ำโขงกับการแก้ไขชุมชนหลังภัยพิบัติ

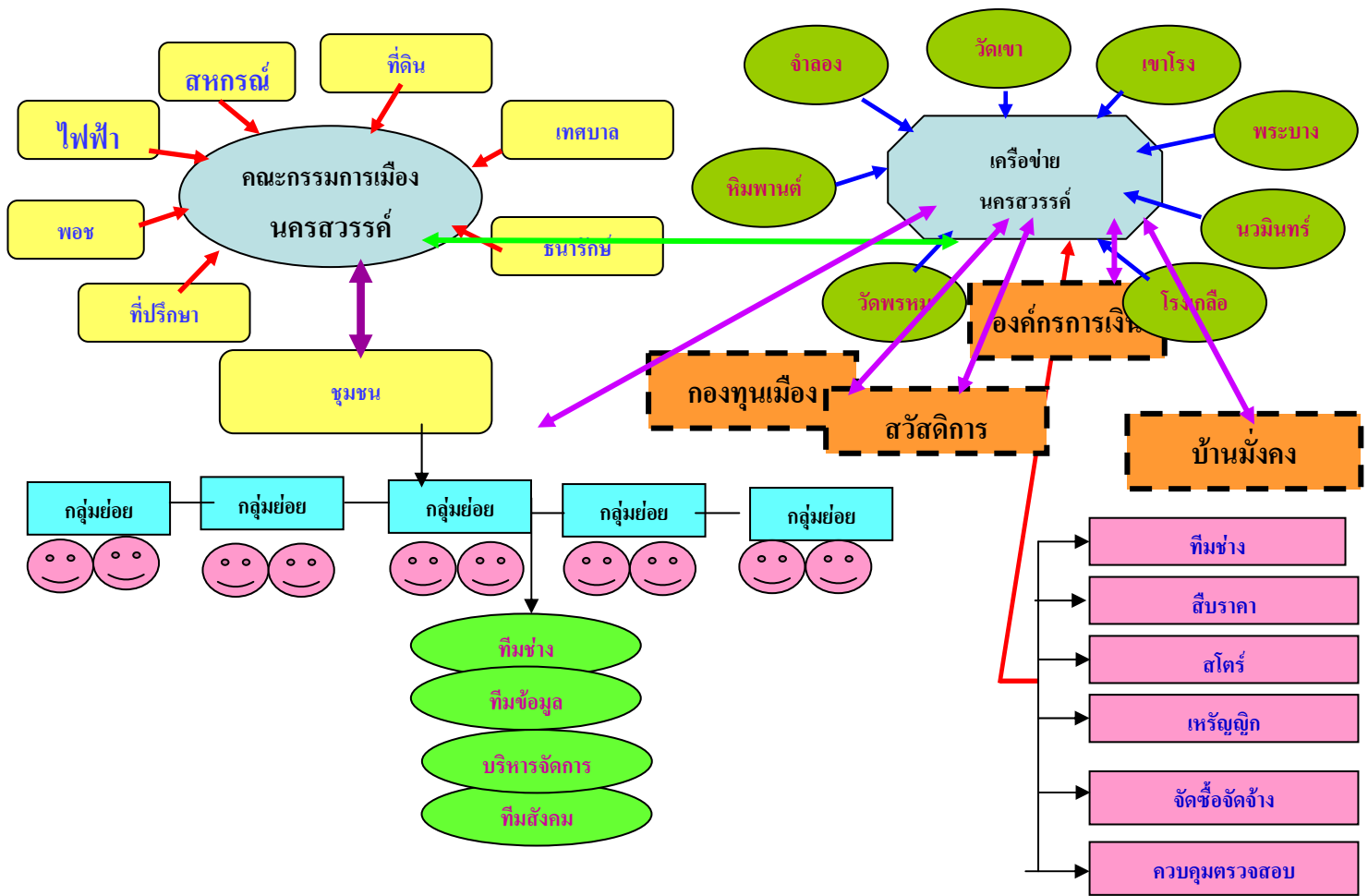
ชุมชนเมืองในเขตเทศบาลนครสวรรค์ มีทั้งสิ้นประมาณ ๗๑ ชุมชน จากการสำรวจข้อมูลเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๓ พบว่ามีชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมมีจำนวนทั้งสิ้น ๒๑ ชุมชน ๑,๕๐๗ ครัวเรือน โดยเป็นพื้นที่ที่มีน้ำท่วมประจำ จำนวน ๑๒ ชุมชน ๑,๓๗๕ ครัวเรือน ซึ่งมีเครือข่ายชุมชนนครสวรรค์เป็นองค์กรที่เชื่อมโยงการทำงานของชุมชนในเขตเมือง ที่ผ่านมามีการพัฒนาเครื่องมือการทำงานต่างๆ เช่น การจัดการองค์กรการเงิน การพัฒนาโครงการบ้านมั่นคง การจัดสวัสดิการและกองทุนเมือง เป็นต้น

จากแนวทางชุมชนและท้องถิ่นจัดการตนเอง สู่การหารือการวางแผนแนวทางแก้ไขปัญหาน้ำท่วมด้วยกระบวนการเชื่อมโยงการทำงานองค์กรชุมชน โดยมีเป้าหมายเดียวกันคือ การสร้างการยอมรับและการจัดการชุมชนเมือง เพราะที่ผ่านมาเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เช่น เทศบาลนครสวรรค์จัดงบประมาณปีละ ๙,๐๐๐,๐๐๐ บาท ในการทำแนวกระสอบป้องกัน การสูบน้ำออกจากเมือง ตั้งเต็นท์ให้อยู่อาศัยชั่วคราว และการแจกถุงยังชีพ ดังนั้นเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน ชุมชนเมืองนครสวรรค์ร่วมกับท้องถิ่นจึงได้ร่วมกันกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ จึงก่อให้เกิดโครงการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนประสบภัยน้ำท่วมเมืองนครสวรรค์ขึ้น ภายใต้ความร่วมมือระหว่างชุมชนท้องถิ่น โดยการสนับสนุนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการวางแผนแนวทางแก้ไขปัญหากลุ่มภัยพิบัติเมืองนครสวรรค์เชิงยุทธศาสตร์โดยขบวนองค์กรชุมชนและท้องถิ่นเป็นแกนหลัก ในระยะกลางและระยะยาว สร้างการพัฒนาและการจัดการตนเองขององค์กรชุมชนเมือง พัฒนาเครือข่ายการแก้ไขปัญหากลุ่มภัยพิบัติเชื่อมโยงแผนการทำงานและข้อมูลอย่างเป็นระบบ และการจัดการก่อนน้ำท่วม เพื่อให้เกิดการสร้างประสบการณ์การแก้ไขปัญหและการยอมรับการแก้ไขปัญหาด้วยพลังองค์กรชุมชนเพื่อสร้างกองทุนเมือง สวัสดิการและบ้านมั่นคงเป็นเครื่องมือการพัฒนาและเพื่อพัฒนาความมั่นคงในที่ดิน ที่อยู่อาศัยชุมชนเป้าหมาย

๔. ความสำเร็จ/ผลสืบเนื่องจากการพัฒนา

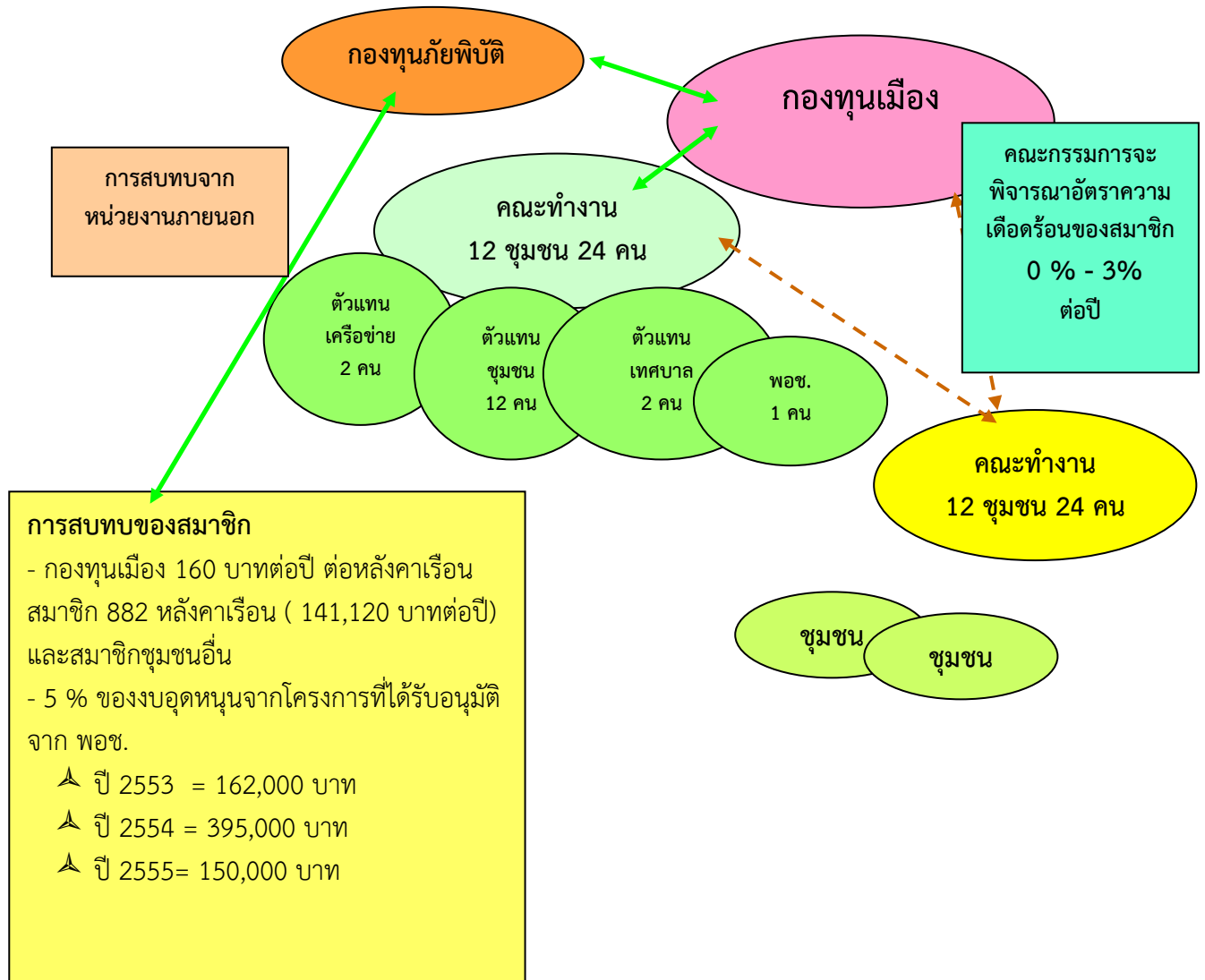
๔.๑ มีการจัดตั้งคณะกรรมการเมือง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการผลักดันการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน ซึ่งมีองค์ประกอบที่พร้อมสำหรับการแก้ไขปัญหาเป็นอย่างดี โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานเจ้าของที่ดิน หน่วยงานด้านการพัฒนา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสาธารณูปโภคด้านต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ส่งผลให้การเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหามุมชนได้รับการยอมรับ ขยายผลสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจน ดังเช่นโครงการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนประสบภัยน้ำท่วมนครสวรรค์ โดยได้มีการพัฒนาเครื่องมือในการทำงานต่างๆ เช่น การจัดการองค์กรการเงิน การพัฒนาโครงการบ้านมั่นคง การจัดสวัสดิการและกองทุนเมือง เป็นต้น ทำให้เกิดการพัฒนาศาสนาเครือข่ายการแก้ไขปัญหากลุ่มภัยพิบัติ โดยมีการเชื่อมโยงการทำงานและข้อมูลอย่างเป็นระบบ ดังนี้

โครงสร้างกรรมการเมือง

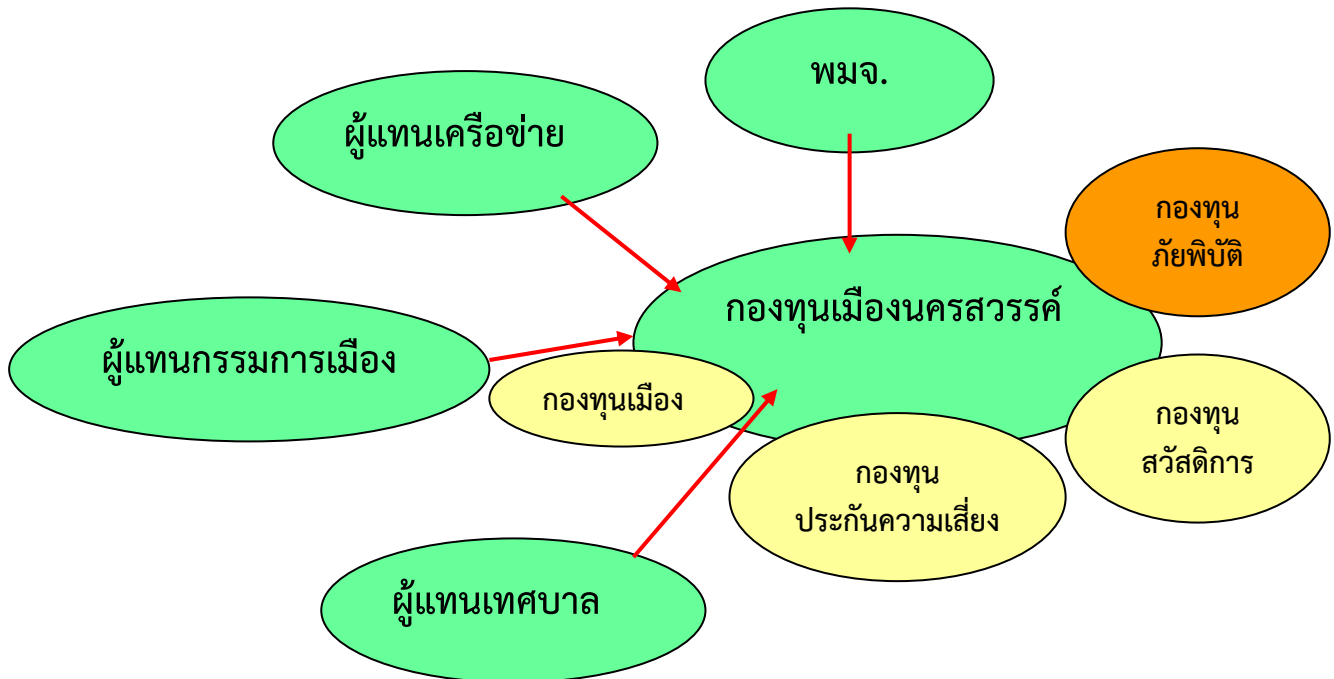

๔.๒ มีกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาการดำเนินการในด้านต่างๆ โดยมีชุมชนเป็น
ผู้ดำเนินการ ซึ่งต่อมาได้ขยายผลเป็นกองทุนภัยพิบัติ ซึ่งเป็นกองทุนกลางในการสนับสนุนส่งเสริมและฟื้นฟู
ชุมชนเป้าหมายเมื่อประสบปัญหาภัยพิบัติ ซึ่งมีการบริหารจัดการ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

การบริหารกองทุน

กลไกการติดตามกองทุน

ติดตามการดำเนินงานและผลการดำเนินงาน

- ระดับเครือข่ายเมืองติดตามทุกเดือน
- ระดับกลไกร่วมของเมืองทุก ๒ เดือน

๔.๓ กรณีตัวอย่างของชุมชนวัดเขาจอมคีรีนาคพรต “แลกบ้าน ป้องกันชุมชน” ทำให้เกิดค่านิยมที่ดีของประชาชนในพื้นที่ให้มีความเสียสละ และมีส่วนร่วมในการป้องกันน้ำ และทำให้มีการระบายน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

๕. แผนงาน /รูปแบบการแก้ไขปัญหา

การพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนผู้ประสบภัยน้ำท่วม โดยชุมชนและท้องถิ่นเป็นแกนหลัก ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

๕.๑ เตรียมคณะทำงานด้านต่างๆประกอบด้วย เครือข่ายชุมชนเมืองนครสวรรค์ ซึ่งเป็นกลไกหลักของคณะทำงานชุดดังกล่าว มีองค์ประกอบๆ ทีมช่างชุมชนเมือง ๒๐ คน ทีมจัดตั้ง ทีมสร้างความเข้าใจ กระบวนการ ๒๐ คน เทศบาลนครนครสวรรค์ โดยกองช่าง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการชุมชน/สถาปนิก/วิศวกร) สถาบันการศึกษา อาทิ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ชมรมนักยุทธศาสตร์

๕.๒ การประชุมชุมชน โดยเครือข่ายชุมชนเมืองนครสวรรค์ (ทำความเข้าใจ/พัฒนาเครือข่าย)

๕.๓ ศึกษาและพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาทุกชุมชน

- ๑) สำรวจ/วิเคราะห์ข้อมูล (เครือข่ายฯ)
- ๒) ลงพื้นที่ร่วมเพื่อดำเนินการวางแผนแนวทาง
- ๓) การศึกษาและพัฒนาแผนการแก้ไขปัญหา (ชมรมนักยุทธศาสตร์)

๕.๔ จัดทำแผนพัฒนาระดับชุมชน และเมือง

๑) แผนการปรับปรุงชุมชน/บ้าน (โครงการบ้านมั่นคง)

๒) แผนการสร้างกองทุนชุมชน/กองทุนเมือง

๔) แผนการเชื่อมโยงการทำงานองค์กรชุมชนและเครือข่ายให้ครอบคลุม

๕.๕ การเสนอแผนการดำเนินงานสู่นโยบายการแก้ไขปัญหา

๑) คณะกรรมการเมืองนครสวรรค์ นำเสนอแผนการแก้ไขปัญหาในระดับจังหวัด
นครสวรรค์ต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

๒) เสนอแผนโครงการบ้านมั่นคง

๕.๖ ปรับปรุงชุมชน/บ้าน/เมืองตามแผนงาน

๕.๗ สร้างกองทุนเมืองจากการสทบโดยสมาชิกในชุมชน (วันละ ๒ บาท)

๖. ข้อเสนอแนะ

๖.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ออกเทศบัญญัติ ระเบียบของเทศบาลฯ กำหนดให้ชุมชนริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยกำหนดให้ชัดเจนว่าจะต้องสร้างบ้านเรือนได้ต้องมีพื้นที่ห่างจากแม่น้ำเท่าใด

๒) ใช้มาตรการปิดล้อมพื้นที่หรือชุมชนที่ไม่ต้องการให้ถูกน้ำท่วม โดยก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วมโดยรอบ ได้แก่ การก่อสร้างคันกันน้ำตามแนวแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อปิดกั้นไม่ให้น้ำจากภายนอกเข้ามาในแนวที่ป้องกันได้

๖.๒ ข้อเสนอแนะต่อขบวนการองค์กรชุมชน

๑) กรณี “แลกบ้าน ป้องกันชุมชน” หรือโครงการบ้านมั่นคง ถ้าชุมชนจะสร้างบ้านหลังใหม่ให้สมาชิก ควรปลูกสร้างเป็นแบบได้ทุนสูง

๒) ขยายกลุ่มออมทรัพย์ไปยังชุมชนที่ยังไม่ได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ คือ ชุมชนเทวดาสร้าง ชุมชนวัดตะแบก ชุมชนเดชาพัฒนา ฯลฯ

๓) สรุบทบทเรียนจากประสบการณ์ของผู้ที่ลงพื้นที่ปฏิบัติงาน ผู้ให้การสนับสนุน และผู้ที่ทำหน้าที่ประสานงาน เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม เพื่อการมองเห็นภาพของปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่แนวทางในการเตรียมความพร้อมรับภัยน้ำท่วมที่จะเกิดขึ้นต่อไป

๖.๓ ข้อเสนอแนะต่อท้องถิ่น

จัดทำ รวบรวม เผยแพร่ ความรู้ในด้านการดูแลและป้องกันตนเอง ครอบครัว และชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้รู้จักช่วยเหลือตนเองเมื่อเกิดภัยพิบัติ

ศูนย์แก้ไขฟื้นฟูภัยพิบัติ เมืองนครสวรรค์

พ.ศ. ๒๕๕๔

ภาพรวมผู้เดือดร้อนในเทศบาลนครนครสวรรค์

ที่	ตำบล	จำนวน ชุมชน	จำนวน หลังคา เรือน	จำนวน ครัวเรือน ทั้งหมด	ประชากร ทั้งหมด	ประชากร ที่ประสบ อุทกภัย
1	ตำบลปากน้ำโพ/แควใหญ่	26	8,665	17,320	35,156	34,348
2	ตำบลนครสวรรค์ออก	6	935	1,870	5,063	5,063
3	ตำบลนครสวรรค์ตก	16	6,231	12,628	29,465	23,829
4	ตำบลวัดไทย	9	2,633	5,466	10,408	9,008
	รวมทั้งสิ้น	57	18,464	37,284	80,092	72,331

ศูนย์แก้ไขฟื้นฟูภัยพิบัติ (ศูนย์อื่น ๆ ในเทศบาลนครนครสวรรค์)

- ศูนย์พักพิงโรงเรียนนครสวรรค์
- ศูนย์พักพิงโรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์
- ศูนย์พักพิงวิทยาลัยอาชีวฯ
- ศูนย์พักพิงวัดคีรีวงศ์
- ศูนย์พักพิงเทคโนโลยีฯ
- ศูนย์พักพิงวัดกบ
- ศูนย์ประชาชนเคราะห์
- ศูนย์หน้าสนามกีฬา
- ศูนย์ สช.
- ศูนย์วิทยาลัยภาคกลาง
- ศูนย์วัดช่อง

ศูนย์แก้ไขฟื้นฟูภัยพิบัติ (โดยชาวบ้าน)

ศูนย์แก้ไขฟื้นฟูภัยพิบัติ1 (ชช.วัดเขาจอมคีรีนาคพรต)		ศูนย์แก้ไขฟื้นฟูภัยพิบัติ2 (ศูนย์ชช.จำลองวิทย์พัฒนา)
วัดเขาจอมคีรี 220	- สะดวกการจัดการ - ทัวถึง/เป็นธรรม - ชุมชนจัดการตนเอง	จำลองวิทย์ 81
บางปรอง 380		รณชัย 52
เทวดาสร้าง 190		หน้าวัด 52
เดชา 75		หิมพานต์ 49
พ่อปู้ย 70		เกาะยม 280
หนองปลาแห้ง 180		เกาะญวน 64
รวม 1,115 หลังคาเรือน		วัดพรหม 146
		รวม 724 หลัง
รวมทั้งสิ้น 1,839 หลัง		

สร้างการเชื่อมโยงเครือข่ายน้ำใจ สู่การสร้างการจัดการภัยพิบัติโดยองค์กรชุมชน

เป้าหมายร่วมการจัดการภัยพิบัติ โดยชุมชนจัดการตนเอง

1. การเชื่อมโยงกลุ่มเครือข่ายต่างๆ และผู้ประสบภัยพิบัติร่วมการจัดการ แก้ไขปัญหาและวางแผนเฝ้าระวัง ระดับจังหวัด/เมือง
2. จัดระบบกองทุนผู้ประสบภัยพิบัติ โดยมีแกนนำและเครือข่ายภาคประชาชนเป็นทีมทำงานร่วม ท้องถิ่นสนับสนุน
3. ศึกษาเรียนรู้ประสบการณ์ เพื่อนำไปสู่การจัดระบบศูนย์ฯ ทั้งก่อนและหลังประสบภัยพิบัติ (ระบบศูนย์ฯ/การเฝ้าระวัง/ซ่อมแซมบ้าน)

แนวทางการทำงานศูนย์ฯ

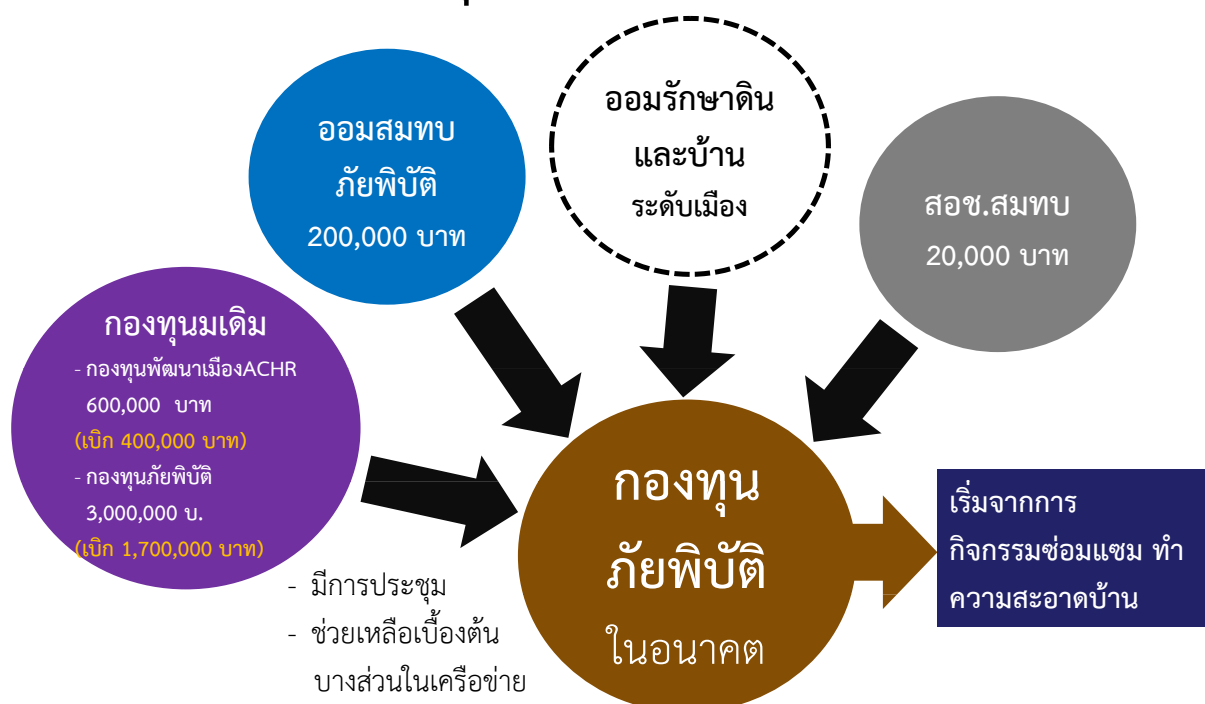
1. จัดทีมงาน 4 ทีม คือ ทีมช่าง/ทีมข้อมูล/ทีมจัดการ/ทีมอำนวย
2. การสำรวจข้อมูลความเสียหาย เช่น บ้าน /ทรัพย์สิน
วิธีการสำรวจ - ลงพื้นที่สำรวจความเสียหาย(ถ่ายรูปบ้าน/เจ้าของบ้าน)
- รวบรวมข้อมูลเพื่อวางแผนการจัดการ(แบบสำรวจครัวเรือน/ผังชุมชน)
- สรุปวางแผน
3. การรับบริจาคสิ่งของผ่านศูนย์ (รับของบริจาค)
รับบริจาควัสดุก่อสร้างทุกชนิด และต้นไม้เพื่อปรับภูมิทัศน์
(ไม้/ปูน/อิฐบล็อก/สังกะสี/ฝาฉนวน/ตะปู/ประตู่/หน้าต่าง/สีพร้อมอุปกรณ์)
4. การปฏิบัติการ “น้ำใจ”
  - ทำอาหารช่วยเหลือพี่น้องผู้ประสบภัย
  - ร่วมกับสง.ภาค สนับสนุนเต็นท์พักพิงชั่วคราว
  - ล้างบ้านล้างชุมชน
  - ร่วมซ่อมบ้านพี่น้องที่ประสบภัย
  - สร้างบ้านเกิดพระเกียรติในหลวงให้กับคนที่ด้อยโอกาสที่สุดในชุมชน

วิเคราะห์ประเมิน และข้อเสนอแนะศูนย์วัดเขา

จุดดี	ข้อเสนอแนะ		
	ระดับเมือง	ระดับจังหวัด	ระดับประเทศ
๑. มีทีมงานชัดเจน ๒. มีการจัดการที่เข้มแข็ง ๓. มีระบบข้อมูล/เฝ้าระวัง ๔. มีการจัดการกองทุนเบื้องต้น ๕. มีการเชื่อมระบบภายนอก ๖. มีระบบกติการ่วม ระเบียบชุมชน	- ควรมีตัวแทนแต่ละชุมชนมาคุยและร่วมกันทำงาน - ต้องมีการสำรวจความเสียหายหลังน้ำลด โดยจัดทีมอาสาและจะเกิดความสัมพันธ์ของคนแต่ละชุมชน - เชื่อมโยงระบบข้อมูลการพูดคุยแลกเปลี่ยนร่วมกันทั้ง 13 ศูนย์	- สร้างระบบการทำงานร่วมทุกส่วนงาน - การเชื่อมโยงเครือข่ายองค์กรชุมชน และแบ่งบทบาทหน้าที่ - หน่วยงานกับชุมชน ควรมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน (สถานการณ์/การสำรวจความเสียหาย)	- หน่วยงานภาครัฐไม่ควรคิดเพียงการแจกเงินแจกของ ต้องมีการวางแผนระยะยาว - การวางระบบการจัดการน้ำระดับประเทศ

กองทุนภัยพิบัติในอนาคต

โดยท้องถิ่นเป็นตัวเชื่อมโยงกลุ่มอื่นๆมารวมกองทุน

การจัดทำแผน 3 ระยะ รับมือน้ำท่วม

ก่อนน้ำท่วม (สค.54)	ระหว่างน้ำท่วม (กย.-พย.54)	หลังน้ำท่วม (พย.เป็นต้นไป)
- ประชุมทำแผนรับมือ เช่น การจัดการที่อยู่อาศัย(เก็บของ ต่อเติม ย้ายไปเข้าบ้านข้างนอก) สะพาน เชื่อมทางเดิน จัดสถานที่สำหรับคนพิการ ทำแผนเสนอของบประมาณจากหน่วยงานเพื่อสร้างพนังกั้นดิน จัดตั้งโรงครัว - จัดระบบเงินกองทุนและจัดสรรการนำเงินกองทุนสนับสนุนการรับมือ น้ำท่วม - จัดทีมอาสา (เผ่าระวัง ครัว ทีมวาง กระสอบทราย ทีมกรอกกระสอบทราย ทีมประสานงาน - ปรับแผนงานเดิมปี 2553 จัดทำแผนปฏิบัติการปี 2554 และแผนการสนับสนุนงบประมาณ	- สร้างศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัย - อพยพสมาชิกไปอาศัยในที่ปลอดภัย - ประสานงานทั้งภายในและภายนอกเพื่อขอสนับสนุนอุปกรณ์ช่วยเหลือ เช่น ยา อาหาร ของใช้ - จัดเรือโดยสารร่วมกันในชุมชน - จัดคนเผ่าระวังขโมยในชุมชน - จัดกิจกรรมคลายเครียดภายในชุมชน เช่น แข่งเรือ จั๊บลาก ถูยั้งชีพ เล่นดนตรี - กิจกรรมฝึกอาชีพ เช่น ทำขนม เย็บผ้า ทำอาหาร	- ประชุมวางแผนฟื้นฟู เช่น สำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อน - ลงแขกทำความสะอาดบ้านและชุมชน เช่น กวาดขยะ - ทำแผนลงพื้นที่ จัดทีมทำงาน จัดทำปฏิทินฟื้นฟู - สรุปข้อมูลการสำรวจเพื่อเสนอหน่วยงาน - จัดทำแผนซ่อมสร้างบ้าน

สภาพความเสียหายหลังน้ำลด

ด้านกายภาพ

- 1.ถนนในชุมชนขาดชำรุดเสียหายบางส่วน
- 2.ระบบไฟฟ้าชำรุดเสียหายบางส่วน
- 3.อาคารบ้านเรือนได้รับความเสียหายบางส่วน/เสียหายทั้งหลัง

สภาพความเสียหายหลังน้ำลด

ด้านสิ่งแวดล้อม

- 1.โคลนตมทับถมชุมชนและบ้านเรือน
- 2.ต้นไม้รากเน่าตาย
- 3.ขยะที่มากับน้ำท่วม
- 4.ขยะจากครัวเรือนที่คนนำมาทิ้ง
- 5.น้ำขัง และเน่าเสีย

สภาพความเสียหายหลังน้ำลด

ด้านสังคม

1.ชาวบ้านไม่สามารถประกอบอาชีพได้

เนื่องจาก พื้นที่ทำนําน้ำท่วมขัง และต้อง
อาศัยอยู่ไกลจากที่ประกอบอาชีพ

2.ชาวบ้านไม่สามารถประกอบอาชีพได้

เนื่องจากวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ
เสียหาย

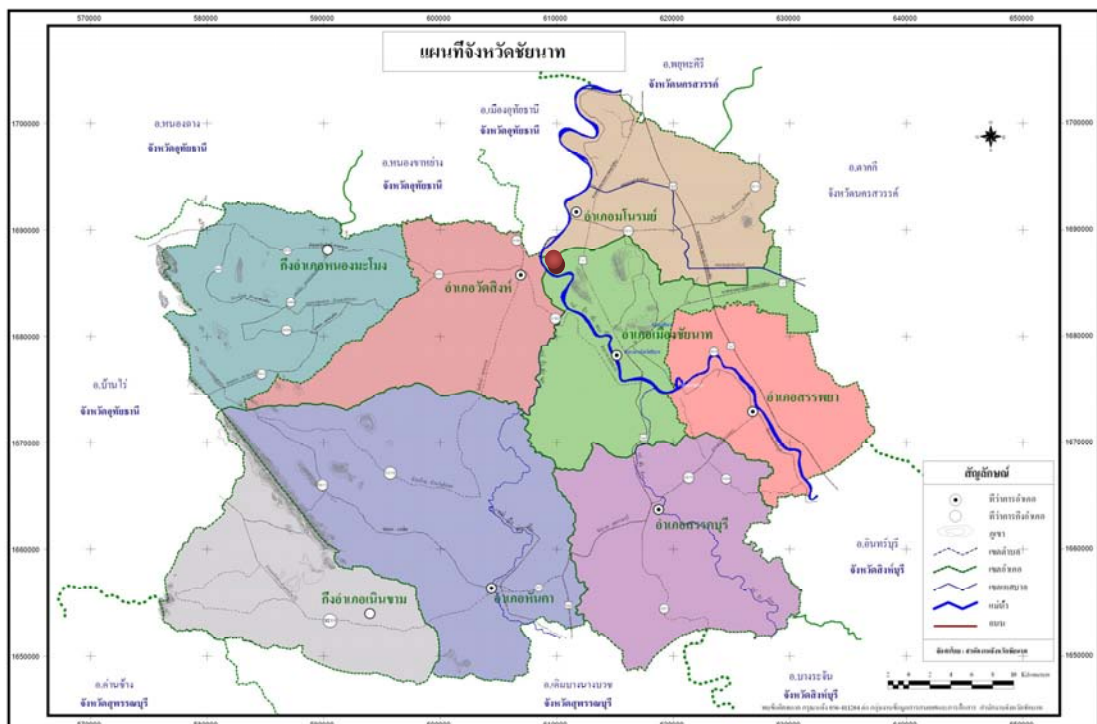
ตำบลท่าฉนวน อำเภอโนนหมกมณี จังหวัดชัยนาท

วรรณภู เวณูอาธร เรียบเรียง

รู้จักพื้นที่ เข้าใจชุมชน

ตำบลท่าฉนวนเป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ประกอบไปด้วย ๑๐ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดใหญ่ หมู่ที่ ๒ บ้านวัดจวน หมู่ที่ ๓ บ้านวัดโรงช้าง หมู่ที่ ๔ บ้านหลั่น หมู่ที่ ๕ บ้านห้วยยาง หมู่ที่ ๖ บ้านดอนฉนวน หมู่ที่ ๗ บ้านหางน้ำหนองแขม หมู่ที่ ๘ บ้านหางน้ำหนองแขม หมู่ที่ ๙ บ้านสะพานหิน และหมู่ที่ ๑๐ บ้านดอนสำราญ

มีอาณาเขต ทิศเหนือ ติดกับ ต.ม่วงหัก อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์ ทิศใต้ ติดกับ ต.ศิลาदान อ.มโนรมย์ จ.ชัยนาท ทิศตะวันออก ติดกับ ต.ไร่พัฒนา อ.มโนรมย์ จ.ชัยนาท และทิศตะวันตก ติดกับ แม่น้ำเจ้าพระยา เขตติดต่อกับ จ.อุทัยธานี จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในตำบลมี ๖,๙๙๙ คน และจำนวนหลังคาเรือน ๒,๐๙๘ หลังคาเรือน

สภาพภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นดินตะกอนที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน เหมาะแก่การทำการเกษตร เช่น ทำนา ปลูกไม้ผล และพืชผักหลายชนิด อากาศไม่ร้อนจนเกินไป ในฤดูร้อน ฤดูหนาวเป็นปกติ และในฤดูฝนมีฝนตกค่อนข้างชุกพอสมควร

อาชีพ ประชาชนตำบลท่าฉนวนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ประชาชนยังประกอบอาชีพเสริมประเภทต่างๆ เพื่อส่งเสริมรายได้แก่ครอบครัว เช่น ทอเสื่อ กจักสาน ปลูกดอกไม้ ร้อยพวงมาลัย เป็นต้น

ตำบลท่าฉนวน เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบทางภัยพิบัติน้ำท่วมเกือบทุกปีเพราะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จากคำบอกเล่าของชาวบ้านในพื้นที่เล่าให้ฟัง ตำบลท่าฉนวนเริ่มได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ มีผู้คนเดือดร้อนมากมายทุกปี แต่แต่ละปีจะได้รับ

ความเสียหายมากน้อยต่างกัน จากภาวะน้ำท่วมบ่อยๆ ทำให้เราสามารถอยู่กับน้ำท่วมได้ ถึงแม้ว่าจะลำบากมากในเรื่องของการเดินทาง อาหาร การกิน การทำงานทุกอย่าง จะต้องปรับวิถีชีวิตใหม่หมดแต่ก็สามารถอยู่กันได้ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน เป็นวันแรกที่ชาวบ้านท่าฉนวนได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติครั้งใหญ่อีกครั้ง ในปีนี้ ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน จากเหตุการณ์ครั้งนี้ มีหมู่บ้านที่น้ำท่วม ๖ หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ ๑, ๒, ๓, ๔, ๕ และ ๙ โดยเฉพาะหมู่ที่ ๒ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่แนวริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา มีจำนวนหนึ่งราว ๔๖ หลังคาเรือนที่ตั้งอยู่ติดริมแม่น้ำย่อมเสียหายบ้าน

ตัวเองเป็นคันกันน้ำเพื่อไม่ให้ท่วมพื้นที่ทำการเกษตรของชาวบ้าน จากความเสียหายและพร้อมที่จะรับมือกับสิ่งที่เกิดขึ้น ชาวบ้านได้ตกลงจะใช้ถนนในหมู่บ้านที่เป็นเส้นแบ่งเขตบ้านของคนในหมู่บ้านบางส่วน และชุมชน วัด และพื้นที่เกษตร ในการสร้างคันกันน้ำอีกชั้นหนึ่งด้วยกระสอบทรายสูงราวเกือบ ๒ เมตร นอกจากหมู่ที่ ๒ จะเป็นหมู่บ้านแรกที่ต้องเจอน้ำท่วมก่อนหมู่บ้านอื่น แต่ในหมู่ที่ ๑, ๓, ๔, ๕ และ ๙ เป็นพื้นที่ต่ำเวลาน้ำขึ้นก็จะมีน้ำผุดขึ้นพร้อมน้ำหลาก จึงส่งผลให้พื้นที่เหล่านี้ค่อนข้างจะมีน้ำเยอะกว่าหมู่บ้านอื่นๆ

จากประสบการณ์ที่ผ่านมาในเรื่องของการเตรียมตัวหรือการป้องกัน การช่วยเหลือ การดูแลซึ่งกันและกัน ทำให้ชาวบ้านได้มีการวางแผนกันไว้ล่วงหน้าและเตรียมรับมือกับภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น แต่การไหลหรือการเดินทางของน้ำรุนแรงและรวดเร็ว ยาวนาน เกินกว่ากำลังแรงของคนจะรับหรือป้องกันไว้ได้ทั้งหมด ย่อมต้องมีพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายบางส่วน

การเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยพิบัติ ก่อนน้ำท่วม สภาองค์กรชุมชนซึ่งประกอบด้วยผู้นำของแต่ละหมู่บ้าน ได้เตรียมข้อมูลจากการบันทึกระดับน้ำทุกปีเปรียบเทียบกับพื้นที่เห็นความเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่ขั้นวิกฤติ จึงได้ประชุมปรึกษาร่วมกับผู้นำท้องถิ่น วางแผนเตรียมการรับมือกับมวลน้ำอันมหาศาลที่กำลังจะเข้ามาบุกรุกพื้นที่ ที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชาวบ้าน หลังจากที่ได้แนวทางและข้อสรุปในแผนการต่างๆ ผู้นำของแต่ละหมู่บ้านสื่อสารออกไปให้ชาวบ้านทุกคนได้รับรู้ โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน สื่อสารทุกเรื่องทั้งขอความร่วมมือขอความช่วยเหลือขอความคิดเห็นต่างๆ มากมายเท่าที่ชาวบ้านในทุกหมู่บ้านจะช่วยให้ได้ หลังจากที่บ้านบ้านรับรู้ข่าวสารก็เริ่มมาร่วมแรงร่วมใจสร้างคันกันน้ำ ชาวบ้านเสร็จจากภาระหน้าที่ หรืองานที่บ้านของตัวเอง ต่างก็ปลุกเวลามาทำงานเพื่อส่วนรวม ผู้ใหญ่ทั้งหญิงและชายที่พร้อมจะใช้แรงงานก็มากันหมดทุกหมู่บ้าน เด็กๆ ก็มาช่วยถึงแม้ว่าพวกเขาจะมีแรงไม่มากพอที่จะสามารถยกกระสอบทรายได้แต่เขาก็คอยช่วยพับปากถุงให้กับผู้ใหญ่ เพื่อที่จะได้กรอกทรายได้ง่ายขึ้น ใครมีอุปกรณ์อะไรที่จะช่วยแบ่งเบาแรงงานของคนได้ก็เอามาช่วยกัน เป็นรถไถขนาดเล็ก ไม่ใช่แค่ชาวบ้านในตำบลที่ร่วมแรงร่วมใจกัน ทั้งร้านค้าต่างๆ ที่มีแรงในเรื่องของเงินบริจาค ก็บริจาคเงินมาเพื่อจัดซื้อทราย และกระสอบ และความเอาใจใส่ดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อชาวบ้านของตนเอง

วิถีชีวิตระหว่างน้ำท่วม การดำเนินชีวิตของชาวบ้านยังคงมีวิถีชีวิตที่ยังเหมือนเดิม ก่อนน้ำท่วม บ้านไหนที่บ้านชั้นเดียวอยู่ไม่ได้ก็ต้องอพยพไปอยู่ตามศูนย์หรือที่ที่ใกล้บ้านมากที่สุดเช่นริมถนนใกล้บ้าน ตรงที่น้ำท่วมไม่ถึง ส่วนบ้านใครที่เป็นสองชั้น ถ้าสามารถอยู่ชั้นสองได้ก็จะอยู่ชั้นสองของบ้าน การทำมาหากิน ใครที่ค้าขายก็ยังขายเหมือนเดิม ใครที่มีอาชีพหาปลาก็ยังหาเหมือนเดิม หมู่ที่ ๙ มีอาชีพเลี้ยงปลาในกระชังก็ยังเลี้ยงเหมือนเดิม ถึงแม้ว่าช่วงน้ำท่วมจะได้รับความเสียหายไม่น้อยแต่ในกลุ่มผู้เลี้ยงปลาก็ได้มีการพูดหาทางออกให้ผ่านพ้นปัญหาไปได้

ความช่วยเหลือ สภาองค์กรชุมชน ประสานความช่วยเหลือกับหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ในท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาลอำเภอ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เหล่ากาชาด สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดชัยนาท ปตท. โรงสีมโนรมย์ชัยกิจ สนับสนุนในเรื่องของ กระสอบทราย ทราย ข้าวสารอาหารแห้ง มีอาหารปรุงสุกสำเร็จ ชาวบ้านจากจังหวัดชัยภูมิซึ่งเคยอาศัยที่อยู่ที่อำเภอมโนรมย์และย้ายถิ่นฐานอพยพออกไป และชาวบ้านทั้ง ๑๐ หมู่บ้าน ระบบของของความช่วยเหลือ ส่วนใหญ่จะเริ่มจากผู้ได้รับความเสียหายจากน้ำท่วมก่อน ถ้าหากมีของเหลือหรือมากเกินไปความต้องการของผู้ประสบภัย สิ่งของนั้นก็就会被แบ่งให้กับผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนด้วย จะเห็นได้ว่าไม่ว่าชาวบ้านจะเดือดร้อนมากน้อยเพียงใดในความมีน้ำใจและการดูแลซึ่งกันและกันในชุมชนก็ยังมิให้เห็นเสมอ

ความร่วมมือที่มาจากสภาองค์กรชุมชน ท้องถิ่น และเอกชนในพื้นที่นำไปสู่การป้องกันพื้นที่ส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นพื้นที่การเกษตรทำให้มีจำนวนครัวเรือนที่ถูกน้ำท่วม ๓๕๐ ครัวเรือน และครัวเรือนที่ของใช้ภายในบ้านได้รับความเสียหาย ๑๓๓ ครัวเรือน คิดเป็นมูลค่า ๘๒๘,๘๙๕ บาท

“หาดทองโมเดล” วิธีรับมือกับภัยน้ำท่วมของคนเมืองอุทัยธานี

(ชุมชนต้นแบบด้านการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม-น้ำแล้ง โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความร่วมมือร่วมใจของคนทั้งตำบล)

โดย สุวัฒน์ กิขุนทด

“บ้านหาดทอง” ชื่อนี้คนเลงสมัยก่อนคงจะคุ้นเคยกันดี ด้วยแต่ก่อนหมู่บ้านในย่านนี้เป็นแหล่งผลิตปืนเถื่อนที่มีชื่อเสียง เนื่องจากเป็นพื้นที่รอยต่อของ ๓ จังหวัด คือ ชัยนาท อุทัยธานี และนครสวรรค์ ทำให้คนเลงหรือคนที่มีคดีติดตัวมักจะหลบซ่อนเจ้าหน้าที่บ้านเมืองอยู่ในรอยต่อแถบนี้ ประกอบกับมีโจรที่คอยดักปล้นพ่อค้าที่ขึ้นล่องแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่เป็นประจำ ชาวบ้านที่มีฝีมือทางช่างจึงคิดทำปืน “ไทยประดิษฐ์” ขึ้นมา เพื่อเอาไว้ป้องกันตัว ซึ่งมีทั้งปืนลูกซองสั้น หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าปืน “อีโปะ” และปืน “อีเต็ง” (พื้นที่ผลิตจากบ้านอีเต็ง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์ ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับอุทัยฯ) รวมทั้งปืนขนาด ๑๑ มม. และปืนขนาดต่างๆ ราคาขายกระบอกละไม่กี่ร้อยบาท ถูกกว่าปืนที่มาจากเมืองนอกหลายสิบเท่าตัว แต่คุณภาพก็ไม่ได้แตกต่างกัน คือหากยิงถูก ถ้าไม่หายไปหาหมอ ก็ต้องหายไปทีวัด

เมื่อปืนที่ผลิตได้รับความนิยม จึงทำให้ชาวบ้านผลิตปืนขายกันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน การทำไร่นานกลายเป็นเพียงอาชีพเสริม บางครั้งมีพ่อค้าปืนจากจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศมาเหมาซื้อปืนจากหาดทอง คราวละ ๑๐-๒๐ กระบอก เพื่อนำไปขายต่อ แต่ก็ต้องซุกซ่อนอำพรางกันอย่างดี บางรายก็ต้องแปลงตัวเป็นพ่อค้าปลาแห้ง ปลาร้า เพื่อหลบรอดสายตาของเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่บางช่วงที่รัฐบาลผ่อนผันให้นำปืนเถื่อนไปจดทะเบียนได้ถูกต้องตามกฎหมาย ชาวบ้านนักประดิษฐ์ก็นำปืนมาวางขายริมถนนกันเกร่อไป เหมือนกับขายผักขายปลา

นั่นเป็นภาพในอดีตของบ้านหาดทอง เมื่อ ๓๐-๔๐ ปีก่อน ปัจจุบันช่างปืนเหล่านี้ได้เปลี่ยนมาเป็น “ช่างมิด” โดยหันมาผลิตมิดต่างๆ ขายแทนแล้ว หลังจากที่ทางราชการกวาดล้างและส่งเสริมอาชีพใหม่ ซึ่งก็มีทั้งมิดสวยงาม แกะสลักเป็นลวดลายต่างๆ ถือเป็นงานศิลปะที่นักสะสมมิดทั่วโลกรู้จักกันดี นอกจากนี้ยังทำมิดพกมิดเดินป่า ดาบต่างๆ มิดดัดแต่งกิ่งไม้ ฯลฯ ราคาตั้งแต่หลักร้อยไปจนถึงหลักแสนบาท สร้างงาน สร้างอาชีพให้ชาวบ้าน จนกลายเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอุทัยธานี แม้แต่เทศบาลตำบลหาดทองก็ยังใช้รูปมิดมาทำเป็นโลโก้ของเทศบาลด้วย

นอกจากอาชีพช่างมิดแล้ว ปัจจุบันชาวบ้านหาดทองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนาเพื่อเอาเมล็ดพันธุ์ส่งขาย เนื่องจากได้ราคาดีกว่าการปลูกข้าวส่งโรงสีเพื่อทำเป็นข้าวถุง คือหากปลูกข้าวพันธุ์ส่งขายจะได้ราคาประมาณเกวียนละ ๑๓,๕๐๐ บาท แต่ปลูกเพื่อนำไปหุงกินจะได้ราคาเพียงเกวียนละ ๗,๕๐๐ บาท ดังนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่จึงปลูกข้าวเพื่อขายเมล็ดพันธุ์ให้แก่ศูนย์ส่งเสริมและขยายพันธุ์พืชจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อนำไปขยายพันธุ์ต่อ ปริมาณที่ปลูกได้ประมาณ ๒,๐๐๐ ตันต่อปี ส่วนพันธุ์ที่ปลูกส่วนใหญ่ก็คือ กข.๓๑ เนื่องจากมีความทนทานต่อเพลี้ยกระโดด และมีระยะเวลาการปลูกสั้น เหมาะแก่พื้นที่ที่เสี่ยงต่อการถูกน้ำท่วม

นอกจากนี้ก็มีอาชีพทำสวนส้มโอ มะนาว มะม่วง ฝรั่ง ถั่วฝักยาว มะเขือ แตงกวา ฯลฯ การเลี้ยงปลาในกระชัง เช่น ปลาแรด ปลาสวาย ปลาเทโพ และอาชีพจับปลาในแม่น้ำเจ้าพระยา

ย้อนอดีตหาดทอง แต่คนไม่ทะเล

หาดทองเดิมขึ้นอยู่กับตำบลเกาะเทโพ ต่อมาในภายหลังจึงแยกออกมาเป็นตำบลหาดทอง อ.เมือง จ.อุทัยธานี มีทั้งหมด ๖ หมู่บ้าน จำนวน ๗๓๐ ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด ๑,๙๙๘ คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๖,๒๔๔ ไร่ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำสำคัญที่ไหลผ่านคือ แม่น้ำเจ้าพระยา และมีแม่น้ำสะแกกรังซึ่งอยู่ห่างออกไปทางทิศตะวันตกไหลมาบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลท่าซุง ทำให้ตำบลหาดทองมีแม่น้ำโอบล้อมอยู่ทั้ง ๒ ด้าน

ในยุคบ้านป่าเมืองเถื่อน พื้นที่ย่านหาดทองชาวบ้านเรียกกันว่า “หาดตาเหล็ก” เนื่องจากเมื่อก่อนการสัญจรไปมาต้องใช้เรือเป็นพาหนะ ในช่วงฤดูแล้งแม่น้ำเจ้าพระยาลดต่ำลงจนเกิดสันดอนเป็นหาดทรายยาว เรือที่ขึ้น-ลงไปมาต้องแล่นผ่านร่องน้ำแคบๆ ด้วยความล่าช้า จึงเป็นโอกาสทองของบรรดาชุมโจรทั้งหลายที่คอยดักจับปล้นเอาข้าวของทรัพย์สินเงินทองของเรือที่ผ่านมา โดยเฉพาะในเวลาพลบค่ำ ดังนั้นเมื่อผ่านบ้านหาดทอง ชาวเรือจึงต้องรีบเร่งความเร็วกันจน “ตาเหล็ก” เพื่อนำเรือผ่านร่องน้ำไปให้ไวที่สุด

ส่วนพวกที่ชอบไอ้อวดทะเลตน ไม่กลัวเกรงใคร ไม่ว่าหน้าอินทร์หรือนหน้าพรหมใดๆ เมื่อเดินทางผ่านย่านนี้ก็มักจะถูกนักเลงเจ้าถิ่นลงมืออยู่บ่อยๆ จนไม่มีใครกล้าอวดดี ต้องนอนบ่นม่อมตน ไม่ทะเลนตัว จนกลายมาเป็นชื่อเรียกของหมู่บ้านว่า “บ้านหาดทอง” และเป็นชื่อของตำบลในที่สุด

ในอดีตชาวบ้านหาดทองจะมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับแม่น้ำเจ้าพระยา เพราะชาวบ้านจะปลูกแพผัก อาศัยอยู่ริมแม่น้ำ อาหารที่สำคัญก็คือปลาที่จับมาจากแม่น้ำ การสัญจรไปมาก็จะใช้เรือพาย แต่เมื่อมีการตัดถนนเข้ามาถึงหมู่บ้านแล้ว ชาวบ้านจึงใช้ถนนเป็นเส้นทางคมนาคมเพราะรวดเร็วกว่า จากเรือนแพก็เปลี่ยนมาเป็นการปลูกบ้านได้สูงเพื่อหนีน้ำ ประกอบกับไม้ไผ่ที่ใช้สร้างแพมีราคาสูงขึ้นและต้องเปลี่ยนอยู่บ่อยๆ เรือนแพริมน้ำจึงค่อยๆ หดไป

ด้วยสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีดินยางและดินไผ่อุดมสมบูรณ์ พื้นที่ทำนามีน้อย การทำนาปลูกข้าวจึงแค่พอกินในครอบครัว ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงมีอาชีพทำน้ำมันยางและทำซี้ได้ขาย นอกจากนี้ก็ยังตัดไม้ไผ่ไปขาย และนำมาสานเป็นเครื่องมือจับปลา ทำเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น กระบุง ตะกร้า กระจาด หรือนำมาแปะเป็นฝาบ้าน ชานเรือน ฯลฯ

ในช่วงปี ๒๔๙๑-๒๕๐๐ ชาวบ้านเริ่มปลูกต้นไผ่เพื่อนำไปขายกันมากขึ้น เพราะต้นไผ่ทนต่อน้ำท่วมได้ดี ต่อมาจึงมีการปลูกปอ และข้าวโพด เมื่อปอมีราคาต่ำลง ชาวบ้านจึงเลิกปลูกปอ และเป็นช่วงที่อยู่ในภาวะ “ข้าวยาก หมาแพง” จึงมีโจรผู้ร้ายชุกชุม ชาวบ้านที่มีฝีมือทางช่างจึงคิดทำปืนขึ้นมาเพื่อเป็นอาวุธป้องกันตัว และเมื่อได้รับความนิยมนอกจากภายนอก ชาวบ้านจึงหันมาทำปืนขายกันเกือบทั้งหมู่บ้าน งานในไร่นาจึงเป็นภาระของผู้หญิง ส่วนผู้ชายก็ทำปืนกันเป็นอาชีพหลัก ใช้วิธีการเรียนรู้ถ่ายทอดกันเอง ที่มีชื่อเสียงในจังหวัดอุทัยธานีก็คือบ้านหาดทอง ส่วนที่มีพื้นที่ติดต่อกันก็คือบ้าน อี้เต็ง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์

ในช่วงนี้เองที่มีการสร้างเขื่อนต่างๆ เกิดขึ้น เพื่อเป็นสาธารณูปโภคพื้นฐานสำหรับการพัฒนาประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อผลิตสินค้าส่งออกไปขายยังตลาดต่างประเทศ มีการส่งเสริมการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรม เช่น มีการสร้างเขื่อนเจ้าพระยา จ.ชัยนาท ขึ้นมาในปี ๒๔๙๕ และแล้วเสร็จในปี ๒๕๐๐ เป็นเขื่อนทดน้ำเพื่อการเกษตร เขื่อนภูมิพล จ.ตาก เป็นเขื่อนอเนกประสงค์ เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าและ

เพื่อการชลประทาน เริ่มก่อสร้างในปี ๒๔๙๖ แล้วเสร็จในปี ๒๕๐๗ และ **เขื่อนสิริกิติ์ จ.อุตรดิตถ์** เป็นเขื่อนอเนกประสงค์เช่นกัน ก่อสร้างในปี ๒๕๑๑ แล้วเสร็จในปี ๒๕๑๗

นอกจากนี้ยังมีการวางระบบประปา มีการสร้างถนนสายสำคัญต่างๆ เพื่อสร้างโครงข่ายเส้นทางคมนาคมเชื่อมระหว่างภูมิภาคต่างๆ มีการพัฒนาเส้นทางรถไฟ เป็นยุคที่เรียกว่า “**น้ำไหล ไฟสว่าง มีทางเดิน**” และประเทศไทยได้เริ่มนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกมาใช้ในปี ๒๕๐๔ เพื่อมุ่งเป้าเป็นประเทศเกษตรกรรมเพื่อการส่งออก จึงมีการส่งเสริมให้ปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่ตลาดโลกต้องการ เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพด ปอ ยางพารา รวมทั้งข้าวที่เป็นสินค้าส่งออกมาแต่ดั้งเดิม เมื่อมีเขื่อนมีถนนก็ทำให้ชาวไร่ ชาวนา เพิ่มปริมาณการผลิตได้มากขึ้น และการขนส่งผลผลิต รวมทั้งวัตถุดิบต่างๆ เช่น ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ ฯลฯ ก็สะดวกขึ้นด้วย

“สหกรณ์ผู้ใช้น้ำ” รากฐานการพัฒนาของชุมชน

การก่อสร้างเขื่อนต่างๆ ดังกล่าวถึงแม้ว่าจะมีผลดีในแง่ของการพัฒนาประเทศ ทำให้ประชาชนมีไฟฟ้าใช้ มีน้ำเพื่อการเกษตรตลอดทั้งปี บางพื้นที่สามารถทำนาได้ถึงปีละ ๓ ครั้ง ฯลฯ แต่ในขณะเดียวกันเมื่อน้ำในเขื่อนมีปริมาณมากเกินไปที่เขื่อนจะกักเก็บเอาไว้ได้ก็ต้องระบายน้ำออกมา และอาจทำให้พื้นที่ที่อยู่ใต้เขื่อนเกิดน้ำท่วมได้ โดยเฉพาะจังหวัดอุทัยธานีที่อยู่ใต้จังหวัดนครสวรรค์อันเป็นจุดรวมของแม่น้ำสำคัญ ๔ สายที่ไหลลงมาจากทางตอนบนของประเทศ คือ แม่น้ำปิง วัง ยม และน่าน โดยมีเขื่อนสำคัญที่ตั้งอยู่ทางตอนบนคือ เขื่อนภูมิพล จ.ตาก และเขื่อนสิริกิติ์ จ.อุตรดิตถ์

นอกจากนี้ยังมีเขื่อนเจ้าพระยา จ.ชัยนาท ที่ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดอุทัยธานี ซึ่งหากปีใดมีปริมาณน้ำมาก เขื่อนเจ้าพระยาจำเป็นต้องชะลอการระบายน้ำเพื่อป้องกันมิให้พื้นที่ใต้เขื่อนถูกน้ำท่วม โดยเฉพาะพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล ดังนั้นปริมาณน้ำที่ถูกชะลอเอาไว้จึงหมุนกลับมาเอ่อท่วมพื้นที่เหนือเขื่อนในจังหวัดชัยนาทและอุทัยธานี เช่นที่ตำบลหาดทองที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าตำบลหาดทองจะถูกน้ำท่วมในฤดูน้ำหลากหลังจากที่มีการก่อสร้างเขื่อนต่างๆ ดังกล่าวแล้วเสร็จ แต่ระดับน้ำท่วมก็ยังไม่รุนแรงมากนัก ในขณะที่ในช่วงฤดูแล้งปริมาณน้ำที่จะใช้ทำไร่นา กลับมีไม่เพียงพอ ชาวบ้านต้องทะเลาะเบาะแว้งกันเพื่อชิงสูบน้ำเข้าในแปลงของตน

ม้วน เขียวอุบล นายกเทศมนตรีตำบลหาดทอง เล่าย้อนถึงปัญหาน้ำท่วม ภัยแล้งของชาวตำบลหาดทองว่า ก่อนปี พ.ศ.๒๕๒๒ ชาวตำบลหาดทองยังใช้น้ำบาดาลและน้ำฝนในการทำนา ทำสวน ต่อมาในปี ๒๕๒๓ ทางราชการจึงสร้างคลองส่งน้ำพลังงานไฟฟ้าเพื่อดึงน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้ามาให้ชาวบ้านได้ใช้ ทำให้การปลูกข้าวซึ่งแต่เดิมทำได้เพียงปีละครั้ง ก็เพิ่มเป็นปีละ ๒ ครั้ง และต่อมาเมื่อชาวบ้านเห็นว่ามีน้ำเพียงพอที่จะทำนาได้ตลอดปี จึงได้เพิ่มการทำนาเป็นปีละ ๓ ครั้ง แต่ก็ทำให้เกิดความขัดแย้งในหมู่ชาวบ้าน มีการทะเลาะกันเพราะต่างคนต่างก็แย่งสูบน้ำเข้าใส่ที่นาของตน ไม่มีใครยอมใคร คนที่อยู่ต้นคลองก็จะสูบน้ำได้ก่อน ส่วนคนที่อยู่ปลายคลองก็จะได้น้ำน้อย ไม่พอใช้ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านทะเลาะกัน เหตุการณ์วนเวียนอยู่อย่างนี้มานานหลายปี

“ประมาณช่วงปี ๒๕๒๙ ตอนนั้นผมเป็นผู้ใหญ่บ้าน เห็นเหตุการณ์ดังกล่าวมาตลอด จึงคิดว่าหากปล่อยเอาไว้ชาวบ้านคงจะตีกันตายเพราะแย่งน้ำกัน ผมจึงเรียกประชุมชาวบ้านเพื่อหาทางแก้ไข ในที่สุดก็ตกลงกันได้ โดยตกลงกันว่า คนที่อยู่ท้ายน้ำจะได้สูบน้ำใช้ก่อน ถัดมาก็เป็นคนที่อยู่ตอนกลาง และตอนบนตามลำดับ” อดีตผู้ใหญ่บ้านกล่าว

ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะตกลงกันได้แล้วแต่ก็ยังไม่วายเกิดปัญหาขึ้นมาอีก เนื่องจากชาวบ้านแต่ละรายทำนาไม่พร้อมกัน ความต้องการใช้น้ำจึงไม่พร้อมกันด้วย เช่น ชาวบ้านบางรายเพิ่งจะลงมือหว่านข้าว จึงต้องขังน้ำเอาไว้ในนาสักระยะหนึ่ง เพื่อให้ต้นข้าวเติบโต จากนั้นจึงค่อยไขน้ำหรือระบายน้ำออกจากนา ในขณะที่ชาวบ้านอีกรายที่ปลูกข้าวก่อนและข้าวในแปลงเริ่มจะเก็บเกี่ยวได้แล้ว หากมีน้ำไหลเข้าแปลงนาของตนก็จะทำให้ข้าวที่กำลังเก็บเกี่ยวเสียหายได้ ทำให้เป็นเหตุทะเลาะเบาะแว้งขึ้นมาอีก ผู้ใหญ่ม่วนจึงต้องทำหน้าที่หย่าศึกในที่สุดจึงได้ข้อสรุปอันเป็นที่พอใจของทุกฝ่ายว่า ต่อไปนี้ชาวบ้านจะต้องทำนาพร้อมๆ กันเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้นมาอีก

จากการร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำใช้ในการทำนา โดยมีผู้ใหญ่ม่วน เขียวอุบล ผู้ใหญ่บ้านสะพานหินเป็นแกนนำที่สำคัญ ต่อมาในปี ๒๕๓๐ ชาวบ้านสะพานหิน (หมู่ที่ ๒, ๓, และ ๔) จึงได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นมา โดยได้รับการสนับสนุนและคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่เกษตรตำบล เริ่มแรกมีสมาชิกจำนวน ๒๘ ราย มีการระดมทุนจากสมาชิกรายละ ๑๐๐ บาท ได้เงินตอนแรกประมาณ ๒,๘๐๐ บาท เพื่อนำเงินมาเป็นค่าบริหารจัดการกลุ่ม

ล่วงมาถึงปี ๒๕๓๓ กลุ่มผู้ใช้น้ำจึงได้จัดตั้งเป็น “สหกรณ์ผู้ใช้น้ำ สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านสะพานหิน จำกัด” มีระบบการบริหารจัดการแบบสหกรณ์ โดยสมาชิกจะต้องเสียค่าใช้น้ำไร่ละ ๑๒๐ บาทต่อปี เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการสูบน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าสู่คลองส่งน้ำ และเมื่อมีเงินสะสมในสหกรณ์มากขึ้น สหกรณ์ฯ จึงเปิดให้สมาชิกได้กู้ยืมเพื่อนำเงินไปใช้หมุนเวียนในการทำนา

นอกจากนี้เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาไม่เพียงพอกับที่จะทำนาตลอดทั้งปี ในปี ๒๕๓๘ ผู้ใหญ่ม่วนจึงได้ประชุมสมาชิกสหกรณ์ผู้ใช้น้ำฯ เพื่อปรับลดการทำนาจากปีละ ๓ ครั้ง ให้เหลือเพียง ๒ ครั้ง ชาวบ้านจะได้ไม่ต้องทะเลาะเพื่อแย่งชิงน้ำกันอีก ซึ่งทุกคนต่างก็เห็นดีกับข้อเสนอและเหตุผลของผู้ใหญ่ม่วน

“ถ้าทำนาปีละ ๓ ครั้ง ได้ข้าวเฉลี่ย ๘๐ ถึงต่อไร่ ปีหนึ่งก็จะได้ข้าวประมาณ ๒๔๐ ถึง แต่ถ้าทำนาปีละ ๒ ครั้ง จะได้ข้าวประมาณปีละ ๒๐๐ ถึงต่อไร่ ถือว่าได้ข้าวต่างกันไม่เท่าไร แต่ก็ไม่ต้องเสี่ยงกับภาวะน้ำท่วม น้ำแล้ง เพราะเราไม่รู้ว่ปีไหนน้ำจะมากจะน้อย หากทำนา ๓ ครั้งก็อาจจะเสียหายขาดทุนได้ นอกจากนี้ก็ยังเป็น การตัดวงจรของแมลง รวมทั้งนกและหนูที่จะมาทำลายข้าวในนาอีกด้วย เพราะเราไม่ได้ทำนาตลอดปี” ผู้ใหญ่ม่วนแจงเหตุผลในครั้งนั้น ซึ่งเป็นผลทำให้ชาวบ้านหาหนทางลดการทำนาเหลือปีละ ๒ ครั้งจนถึงทุกวันนี้

ปัจจุบันสหกรณ์ผู้ใช้น้ำฯ มีสมาชิกทั้งหมด ๔๘ ราย มีเงินทุนหมุนเวียนประมาณ ๑,๗๐๐,๐๐๐ บาท และเปิดให้สมาชิกกู้ยืมเงินได้สูงสุดรายละ ๗๐,๐๐๐ บาท และจากการรวมกลุ่มกันทำนาทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายในการซื้อน้ำมัน และลดค่าไฟฟ้าเพื่อสูบน้ำ ได้ประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ บาทต่อฤดูกาลผลิต นอกจากนี้การสั่งซื้อสินค้าต่างๆ ในนามของสหกรณ์ทำให้ได้รับส่วนลดมากขึ้น เช่น ซื้อปุ๋ยถูกกว่าราคาตลาดทั่วไปประมาณกระสอบละ ๑๐ บาท (ขนาดบรรจุ ๕๐ กิโลกรัม) ซื้อน้ำมันดีเซลได้รับส่วนลดถึงละ ๒๐๐ บาท (ขนาดบรรจุ ๒๐๐ ลิตร) ฯลฯ นอกจากนี้ยังจ้างรถไถนาและรถเกี่ยวข้าวได้ต่ำกว่าราคารับจ้างทั่วไป

กล่าวได้ว่า สหกรณ์ผู้ใช้น้ำฯ เป็นกลุ่มชาวบ้านในตำบลหาดทองที่มีการรวมตัวกันเข้มแข็งและยาวนานที่สุด ทำให้ชาวบ้านมีเงินทุนในการผลิตโดยไม่ต้องกู้ยืมเงินจากนายทุน มีอำนาจในการต่อรองเมื่อจะสั่งซื้อสินค้าหรือจ้างงาน ทั้งยังดึงงบประมาณและความช่วยเหลือต่างๆ เข้าสู่ตำบล นอกจากนี้ยังมีบทบาทหนุนเสริมและเป็นพี่เลี้ยงให้กลุ่มต่างๆ ในตำบล เช่น กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มปลูกข้าว กลุ่มผู้เลี้ยงปลาในกระชัง ฯลฯ ให้มีความเข้มแข็งเช่นเดียวกันด้วย ถือเป็นรากฐานของการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในตำบลหาดทอง

ทำนาหิมน้ำ : การค้นพบความลับของแม่น้ำเจ้าพระยา

ในอดีตที่ผ่านมา ตำบลหาดทะนงและพื้นที่ใกล้เคียงในจังหวัดอุทัยธานีจะเกิดน้ำท่วมในช่วงฤดูน้ำหลาก คือตั้งแต่เดือนกันยายนเป็นต้นไป แต่ก็ไม่รุนแรงมากนัก เป็นน้ำท่วมตามธรรมชาติกินระยะเวลาไม่นานก็แห้งลง แต่ในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา ตำบลหาดทะนงได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วมมากขึ้น ทำให้บ้านเรือน ไร่นา ทรัพย์สินเสียหาย ผู้คนและสัตว์เลี้ยงบาตเจ็บล้มตาย เช่น เหตุการณ์น้ำท่วมในปี ๒๕๓๘, ๒๕๓๙, ๒๕๔๙, ๒๕๕๓ และในปี ๒๕๕๔ นี้

ตำบลหาดทะนงมีแม่น้ำสายสำคัญอยู่ ๒ สายที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวหาดทะนง นั่นก็คือ แม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำสะแกกรัง โดยแม่น้ำเจ้าพระยาจะไหลผ่านตำบลหาดทะนงลงไปยังพื้นที่ด้านล่าง ส่วนแม่น้ำสะแกกรังจะโอบล้อมอยู่ด้านหลัง ไม่ได้ไหลผ่านตำบลหาดทะนงโดยตรง

แม่น้ำเจ้าพระยา มีต้นกำเนิดจากแม่น้ำปิง วัง ยม และน่าน ซึ่งอยู่ทางภาคเหนือและไหลผ่านพื้นที่ต่างๆ ลงมาบรรจบกันที่ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ จากนั้นจึงไหลผ่านจังหวัดอุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี กรุงเทพฯ และไหลลงสู่อ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรปราการ

แม่น้ำสะแกกรัง มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาโมโกจูในจังหวัดกำแพงเพชรและไหลผ่านจังหวัดนครสวรรค์มายังจังหวัดอุทัยธานี ก่อนที่จะมาบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลท่าซุง (เป็นพื้นที่ติดต่อกับตำบลหาดทะนง) อ.เมือง จ.อุทัยธานี มีความยาวประมาณ ๒๒๕ กิโลเมตร

ตำบลหาดทะนงซึ่งมีพื้นที่ริมฝั่งติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาตลอดทั้งแนว หากปีใดแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งรับน้ำมาจากภาคเหนือมีปริมาณมาก หรือเขื่อนต่างๆ ที่อยู่เหนือจังหวัดอุทัยฯ เช่น เขื่อนภูมิพล จ.ตาก และเขื่อนสิริกิติ์ จ.อุตรดิตถ์ ปล่อยน้ำลงมามาก ก็จะทำให้แม่น้ำเจ้าพระยาเอ่อท่วมริมฝั่ง และไหลเข้าท่วมพื้นที่ในตำบลหาดทะนงโดยตรง

ส่วนแม่น้ำสะแกกรังที่โอบล้อมอยู่ด้านหลัง แม้จะไม่ได้ไหลผ่านตำบลหาดทะนงโดยตรง แต่ก็มีผลทำให้เกิดน้ำท่วมตำบลหาดทะนงได้เช่นกัน เพราะหากปีใดปริมาณน้ำในแม่น้ำสะแกกรังมีมาก แม่น้ำสะแกกรังก็จะเอ่อท่วมเข้ามาในแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณตำบลท่าซุง ทำให้ตำบลหาดทะนงที่อยู่ติดกันได้รับผลกระทบไปด้วย

นอกจากนี้ตำบลหาดทะนงยังอาจได้รับผลกระทบจากเขื่อนเจ้าพระยาที่ตั้งอยู่ทางตอนล่างของจังหวัดอุทัยธานีและอยู่ห่างออกไปเพียงไม่กี่สิบกิโลเมตร โดยเขื่อนเจ้าพระยาเป็นเขื่อนทดน้ำเพื่อการเกษตร ตั้งอยู่ที่อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท ซึ่งปกติเขื่อนเจ้าพระยาจะระบายน้ำในอัตราความเร็วไม่เกิน ๒,๕๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที เพื่อป้องกันไม่ให้พื้นที่ใต้เขื่อนเกิดน้ำท่วม แต่หากปีใดที่ปริมาณน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยามีมาก และทางราชการต้องป้องกันไม่ให้พื้นที่ใต้เขื่อน โดยเฉพาะจังหวัดกรุงเทพฯ และปริมณฑลถูกน้ำท่วม เขื่อนเจ้าพระยาก็ต้องชะลอการระบายน้ำ เมื่อต้องชะลอน้ำ ปริมาณน้ำที่มีจำนวนมากมหาศาลจึงไหลย้อนกลับมาท่วมเพื่อที่ใกล้เคียงที่อยู่เหนือเขื่อน เช่นที่ตำบลหาดทะนง จ.อุทัยธานี

ด้วยประสบการณ์และบทเรียนจากปัญหาน้ำท่วมในตำบลหาดทะนงนับตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ และปี ๒๕๓๙ ทำให้ไร่นาได้รับความเสียหายกว่า ๑,๒๐๐ ไร่ มูลค่าความเสียหายรวมกันเกือบ ๔ ล้านบาท ทำให้ชาวบ้านต้องมาประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อหาทางป้องกันภัยจากน้ำ มีการสอบถามคนเฒ่าคนแก่ย้อนหลังกลับไปประมาณ ๕-๖ ปี เพื่อศึกษาข้อมูลการมาถึงของฤดูน้ำหลาก แล้วพบข้อมูลที่สำคัญว่า “น้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักที่จะส่งผลกระทบต่อชาวบ้านจะเอ่อท่วมเข้ามาท่วมพื้นที่ในตำบลหาดทะนงหลังจากวันที่ ๒๕ กันยายนของทุกปีไปแล้ว”

เมื่อไครห์สลับของแม่น้ำเจ้าพระยาได้แล้ว ชาวบ้านจึงนำมาใช้เพื่อปรับตารางการให้น้ำให้สอดคล้องกับธรรมชาติ โดยการปลูกข้าวเพื่อให้เก็บเกี่ยวได้ก่อนวันที่ ๒๕ กันยายน ซึ่งฤดูกาลทำนาครั้งแรกจะเริ่มในช่วงต้นเดือนพฤษภาคม และเก็บเกี่ยวข้าวในช่วงปลายเดือนสิงหาคมก่อนที่น้ำจะมา ส่วนครั้งที่สองจะเริ่มทำนาตั้งแต่ต้นเดือนธันวาคม แล้วไปเก็บเกี่ยวข้าวในช่วงเดือนมีนาคม เป็นการทำนา ๒ ครั้ง ลดความเสี่ยงจากปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้ง

นอกจากนี้ชาวบ้านก็ยังปรับเปลี่ยนพันธุ์ข้าวเพื่อให้สอดคล้องกับฤดูกาลผลิต จากเดิมที่ใช้ข้าวไวแสง คือเป็นข้าวที่ใช้เวลาปลูกและเก็บเกี่ยวนานเกิน ๑๒๐ วัน ก็เปลี่ยนมาใช้พันธุ์ข้าวไม่ไวแสง ซึ่งจะมีระยะเวลาปลูกจนกระทั่งเก็บเกี่ยวเร็วกว่า คือไม่เกิน ๑๒๐ วัน ทำให้วางแผนการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวได้ทันก่อนที่น้ำจะมา

“เราไม่สามารถเปลี่ยนแปลงธรรมชาติได้ แต่เราต้องปรับตัวเพื่อให้อยู่ได้”

การค้นพบความลับของแม่น้ำเจ้าพระยาหลังจากปี ๒๕๓๙ เป็นต้นมา ทำให้ชาวตำบลหาดทองหลีกเลี่ยงภัยจากธรรมชาติมาได้นานหลายปี ยกเว้นบางปีที่มีพายุโหมกระหน่ำทำให้เกิดน้ำท่วมฉับพลัน เช่น ในปี ๒๕๔๙ พายุซังสารได้ยกพอลุ่มพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางทำให้หลายจังหวัดเกิดน้ำท่วม รวมทั้งจังหวัดอุทัยธานี โดยตำบลหาดทองก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน ซึ่งจากภัยพิบัติในปี ๒๕๔๙ ได้นำมาสู่การเชื่อมร้อยองค์กรภาคประชาชนเป็น **“เครือข่ายลุ่มแม่น้ำภาคกลาง”** เพื่อดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือพื้นที่ประสบภัย ทั้งการช่วยเหลือเร่งด่วน การฟื้นฟูพื้นที่ที่ประสบภัย และการวางแผนป้องกันภัยพิบัติในระยะยาว

นอกจากนี้ในปี ๒๕๕๓ ได้เกิดน้ำท่วมหลายจังหวัดในภาคกลาง ทำให้เครือข่ายลุ่มแม่น้ำภาคกลางได้นำเอาพื้นที่ที่ประสบปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากมาเป็นพื้นที่ต้นแบบในการจัดการและแก้ไขปัญหา น้ำท่วม โดยเริ่มดำเนินการในปี ๒๕๕๔ รวมทั้งหมด ๘ จังหวัด ๑๕ ตำบล เช่น ต.บางหลวง จ.นครสวรรค์, ต.หาดทอง จ.อุทัยธานี, ต.เจ้าพระยา จ.ชัยนาท, ต.บางกระบือ จ.สิงห์บุรี, ต.ป่าตาล จ.ลพบุรี ฯลฯ

สำหรับในปีประเทศไทยโดนพายุโหมเข้าใส่ถึง ๕ ลูก คือ **พายุไหหม่า** (ภาษาจีนหมายถึง “ม่านน้ำ”) ในช่วง ๒๔-๒๕ มิถุนายน, **พายุนกเตน** (ภาษาลาวหมายถึงนกกระเต็น) วันที่ ๓๑ กรกฎาคม, **พายุไโทหาง** (ภาษาจีนหมายถึงดอกแอปเปิ้ลบาน) ในช่วงวันที่ ๒๗ กันยายน, **พายุเนสาด** (ภาษาเขมรหมายถึงคนจับปลา) ในช่วงวันที่ ๓๐ กันยายน และ **พายุโนลแก** (ภาษาเกาหลีหมายถึงปิก) ในช่วงวันที่ ๖-๘ ตุลาคม เป็นลูกสุดท้าย

ด้วยพายุที่โหมเข้าใส่พื้นที่ตอนบนและภาคกลางของประเทศ รวมทั้งบางจังหวัดในภาคอีสาน ติดต่อกันถึง ๕ ลูก ทำให้เกิดน้ำท่วมใหญ่ในภาคเหนือ กลาง และอีสาน โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคกลาง เมื่อน้ำใน ๒ เขื่อนหลัก คือ เขื่อนภูมิพล และสิริกิติ์ ซึ่งมีปริมาณน้ำในเขื่อนเกือบจะเต็มความจุอยู่แล้ว ได้รับน้ำที่ไหลมาจากทางตอนบนของประเทศเพิ่มเติมจึงต้องเร่งระบายน้ำออกมา ผลจึงปรากฏว่าพื้นที่ได้เขื่อนยักษ์ลงมา กลายเป็นเมืองบาดาลไปในพลัน เช่น จังหวัดตาก กำแพงเพชร สุโขทัย (ไม่มีเขื่อน) อุตรดิตถ์ พิษณุโลก นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี อ่างทอง สระบุรี พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี กรุงเทพมหานคร ฯลฯ

สำหรับจังหวัดอุทัยธานีได้รับผลกระทบใน ๒ อำเภอ คือ อำเภอหนองขาหย่าง และอำเภอเมือง ซึ่งรวมถึงตำบลหาดทองด้วย โดยปริมาณน้ำจำนวนมากได้เอ่อขึ้นมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่ช่วงปลายเดือนสิงหาคม และไหลเข้าท่วมพื้นที่ตำบลหาดทอง ตั้งแต่วันที่ ๒๙ สิงหาคมเป็นต้นมา จนถึงวันที่ ๒๕ กันยายนน้ำจึงท่วมเต็มพื้นที่ทุกตารางนิ้ว นอกจากนี้ น้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาได้หนุนเข้าสู่แม่น้ำสะแกกรังทำให้น้ำไหลเข้าท่วมชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำตั้งแต่วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๔

เลิศ นัยเนตร กำนันตำบลหาดทอง และประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลหาดทอง เล่าว่า สภาองค์กรชุมชนฯ ตั้งขึ้นในปี ๒๕๕๒ ซึ่งที่ผ่านมาสภาฯ ได้เป็นเวทีให้สมาชิกสภาแต่ละหมู่บ้านได้นำปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ มาพูดคุยกัน แล้วช่วยกันเสนอทางออก หรือแนวทางแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ก็ยังเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน หมู่บ้านใดมีกิจกรรม มีโครงการดีๆ ก็นำมาเล่าสู่กันฟัง คนอื่นๆ ก็จะได้ไปศึกษาเรียนรู้

“ส่วนเรื่องน้ำท่วมนั้น เราได้เอาเรื่องนี้เข้าสู่ที่ประชุมตั้งแต่ต้นเดือนสิงหาคม และประเมินร่วมกันว่าน้ำต้องท่วมแน่ๆ และคงจะทำลายสถิติที่ผ่านมา แต่ไม่มีใครคิดว่าน้ำจะมามาก และมาเร็วกว่าที่คาดการณ์กันเอาไว้ เพราะปกติน้ำจะต้องมาหลังวันที่ ๒๕ กันยายนของทุกปี ชาวบ้านจึงเตรียมเก็บเกี่ยวเอาไว้ล่วงหน้า แต่ปีนี้ไม่ทันไร พอถึงวันที่ ๒๔ สิงหาคมน้ำก็เริ่มท่วมแล้ว” กำนันเลิศย้อนเหตุการณ์

แต่ถึงแม้ว่าน้ำจะท่วมเต็มพื้นที่ แต่ด้วยการวางแผนการปลูกข้าวเพื่อหนีน้ำเอาไว้แล้ว จึงทำให้พื้นที่ปลูกข้าวที่ยังไม่ได้เก็บเกี่ยวเพราะข้าวยังไม่สุกเต็มที่เสียหายไปประมาณ ๑๐% ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมดประมาณ ๑,๒๐๐ ไร่

สำหรับความเสียหายอย่างเป็นทางการนั้น ข้อมูลจากเทศบาลตำบลหาดทอง ระบุว่า น้ำเริ่มท่วมตั้งแต่วันที่ ๒๔ สิงหาคม จนถึงวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๔ รวมระยะเวลาทั้งหมดประมาณ ๗๐ วัน มีพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายทั้งหมด ๖ หมู่บ้าน เนื้อที่ ๗,๒๔๔ ไร่ แยกเป็นพื้นที่ทำการเกษตร ๕,๕๐๐ ไร่ ที่อยู่อาศัย ๖๙๔ ไร่ วัด ๒ แห่ง โรงเรียน ๒ แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๑ แห่ง สถานที่ราชการ ๑ แห่ง ฯลฯ ผู้ประสบภัยจำนวน ๗๒๕ ครอบครัว จำนวน ๑,๙๙๘ คน

ม้วน เขียวอุบล นายกเทศมนตรีตำบลหาดทอง กล่าวว่า ปีนี้ถือว่าเป็นอุทกภัยที่รุนแรงที่สุดในชีวิตของชาวหาดทอง แต่อย่างไรก็ตาม เราได้วางแผนอพยพเอาไว้ล่วงหน้าแล้ว เพราะรู้ว่าปีนี้น้ำจะท่วมแน่ๆ และคงจะไปด้านทานกระแสน้ำเอาไว้ไม่อยู่ เราจึงไม่ทำแนวป้องกัน ยกเว้นแต่พื้นที่นาบางแห่งที่ยังไม่ได้เก็บเกี่ยว เราต้องเอารถแบ็คโฮไปขุดดินและเอากะสอบทรายมาทำเป็นแนวป้องกันเพื่อให้น้ำข้าวเสียหายน้อยที่สุด นอกจากนี้ยังเตรียมถุงยังชีพให้พอดีกับจำนวนครอบครัวในตำบลทั้งหมด เตรียมเรือ เตรียมรถยนต์ แล้วไปประชาสัมพันธ์แจ้งข่าวให้ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านจะไปอยู่ในศูนย์พักพิงที่จุดใด เพื่อชาวบ้านจะได้เตรียมความพร้อม ไม่แตกตื่นหรือเกิดความโกลาหลวุ่นวายเมื่อน้ำมา

เมื่อน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาเริ่มเอ่อขึ้นล้นขึ้นมา จึงเริ่มอพยพชาวบ้านให้มาพักอาศัยอยู่ตามจุดที่กำหนดเอาไว้แล้ว เช่น ศาลาวัด โรงเรียน และคันคลองที่มีระดับสูง ส่วนครอบครัวใดที่จะไม่อพยพและยังอาศัยอยู่ในบ้าน เราก็ได้เตรียมเรือเพื่อนำอาหารไปส่ง โดยมีเรือท้องแบนใช้พายทั้งหมด ๑๒ ลำ และเรือเร็วติดเครื่องยนต์ ๓ ลำ เพื่อใช้ในเหตุฉุกเฉิน หรือนำชาวบ้านที่เจ็บป่วยไปส่งโรงพยาบาล โดยมีศูนย์อนามัยในตำบลคอยดูแลเรื่องสุขภาพของชาวบ้าน นอกจากนี้ยังเตรียมรถบรรทุก ๖ ล้อเอาไว้สำหรับวิ่งไปรับสิ่งของที่ขาดแคลนจากภายนอก

“เรามีอาสาสมัครจากชาวบ้านมาช่วยกันทำงาน โดยใช้พื้นที่ว่างในหมู่ที่ ๓ ที่ไม่ถูกน้ำท่วมขนาดเนื้อที่ประมาณ ๓๐ ตารางวา มาเป็นจุดศูนย์กลางในการทำอาหารแจกจ่ายชาวบ้าน โดยทำเป็นอาหารถุงแจก ๒ มื้อ มื้อละ ๑,๕๐๐ ถุง แจกมือเที่ยงและมือเย็น ใช้เรือเร็วไปส่งอาหาร โดยให้ตัวแทนแต่ละหมู่บ้านดูแลกันเอง กินเหมือนกันทั้งตำบล แต่ถ้าใครยังไม่ได้รับก็โทรฯ แจ้งมา เราก็จะไปจัดส่งให้ถึงที่” นายกฯ ม้วนกล่าวชี้แจง และย้ำว่า หากเราไม่สามารถเปลี่ยนแปลงธรรมชาติได้ เราก็ต้องปรับตัวให้อยู่กับธรรมชาติ และอยู่กับน้ำให้ได้

พงษ์พันธ์ เตเมียนันท์ หัวหน้ากองสาธารณสุขเทศบาลตำบลหาดทอง เล่าถึงบทบาทในช่วงการเตรียมความก่อนที่น้ำจะท่วมว่า ก่อนที่น้ำจะท่วม เราได้ใช้อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน หรือ อสม. ออกไปสำรวจผู้ป่วยในตำบล ว่าใครเจ็บป่วยเป็นโรคเรื้อรัง หรือเป็นโรคจิตเวช ซึ่งจำเป็นจะต้องกินยาติดต่อกันทุกวัน จากนั้นทางเราจะประสานไปยังโรงพยาบาลในจังหวัดเพื่อขอรับยามาเตรียมให้เพียงพอตลอดช่วงน้ำท่วมจะได้ไม่ต้องถ่อเรือไปหาหมอ

“เรามีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ๒ คน อยู่ประจำการตลอด ๒๔ ชั่วโมง โดยใช้พื้นที่เดียวกับโรงครัวเป็นศูนย์อนามัยชั่วคราว หากใครเจ็บป่วยเราก็จะส่งเจ้าหน้าที่ไปดูแลก่อน ถ้าเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ รักษาตัวเอง เราก็จะรักษา แต่หากอาการหนักเราก็จะใช้เรือเร็วส่งต่อไปที่โรงพยาบาลในจังหวัด” หัวหน้ากองสาธารณสุขกล่าวถึงบทบาทและการเตรียมความพร้อมล่วงหน้า

ปรับเปลี่ยนประสบการณ์เป็น “หาดทองโมเดล”

จากประสบการณ์ในการรับมือกับภัยน้ำท่วมในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทำให้ชาวบ้านหาดทองไม่ได้ตื่นวิตกกังวลจากน้ำท่วม บางครอบครัวที่ปลูกบ้านใต้ถุนสูงก็ยังใช้ชีวิตเป็นปกติสุขอยู่ท่ามกลางสายน้ำ ส่วนครอบครัวที่มีอาชีพจับปลาต่างก็ยิ้มแย้มชอบใจ เพราะนี่ถือเป็นโอกาสทองที่มีฝูงปลาชุมชุมมาผุดโผล่ให้จับได้ง่ายๆ เพียงใช้แห ตาข่าย คันเบ็ดหรือใช้ลอบจับปลาที่น้ำไม่ไหลมาจักสานเอง เป็นเครื่องมือหาปลาแบบพื้นบ้าน วันหนึ่งๆ สามารถหาปลาตามหนองหรือบึงที่มีน้ำขังได้หลายสิบกิโลกรัม ไม่ว่าจะเป็นปลาช่อน ปลากระดี่ ปลาตะเพียน ปลาหมอ ปลาหลด ปลากระทิง ฯลฯ ส่วนเด็กๆ ที่ไม่ได้ไปโรงเรียนก็ช่วยพ่อแม่หาปลากันอย่างสนุกสนาน โดยเฉพาะในช่วงที่ระดับน้ำเริ่มลดลง

นายกฯ ม้วน กล่าวถึงแผนในการเตรียมการป้องกันน้ำท่วมในปีหน้าว่า ปีนี้ก็เตรียมการเรื่องการป้องกันเอาไว้ล่วงหน้าแล้ว โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อฟื้นฟูตำบลประมาณ ๑ ล้านบาท แต่น้ำในปีนี้อาจจะเร็วจึงดำเนินการป้องกันไม่ได้ทั้งหมด

“ตอนนี้สิ่งแวดล้อมในโลกเปลี่ยนแปลงไป มีการบุกรุกปลูกสร้างสิ่งกีดขวางแม่น้ำลำคลอง ตำบลหาดทองจึงเกิดน้ำท่วมอยู่บ่อยๆ แทบจะไม่เว้นปี เราไม่รู้ว่ปีหน้าน้ำจะท่วมอีกหรือไม่ จึงต้องเตรียมแผนป้องกันเอาไว้ โดยดูจุดบอดจากปีที่ผ่านมา เอาประสบการณ์มาเป็นบทเรียน หากน้ำมามากเราป้องกันไม่ได้ก็ต้องปล่อยไป แต่ต้องเตรียมแผนป้องกันในส่วนอื่นๆ เพื่ออยู่กับน้ำให้ได้” นายกฯ ม้วนกล่าว

สำหรับแผนในการเตรียมรับมือกับภัยจากน้ำในระยะยาว หรือที่เรียกกันว่า “หาดทองโมเดล” นั้น เป็นโครงการก่อสร้างศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยตำบลหาดทอง หรือเป็นศูนย์อเนกประสงค์ เพราะจะใช้เป็นที่ทำการเทศบาลแห่งใหม่ด้วย เนื่องจากสถานที่เดิมก่อสร้างมานานและมีความคับแคบ โดยจะใช้เป็นศูนย์อำนวยความสะดวกช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากน้ำท่วม เป็นศูนย์รองรับปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และเป็นศูนย์สนับสนุนการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือประชาชน

นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์ที่ดูแลคนป่วยเรื้อรัง ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ หรือมีความเครียด และเป็นที่พักพิงชั่วคราวของผู้ที่บ้านเรือนถูกน้ำท่วม โดยในศูนย์จะมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อไม่ให้อาสาสมัครเกิดความเครียดหรือเบื่อหน่าย มีการฝึกอบรมอาชีพ มีการหางานและอาชีพต่างๆ มาให้ชาวบ้านทำ เช่น การเย็บผ้าห่ม ผ่านวม การจักสานไม้ไผ่ ฯลฯ สามารถรองรับประชาชนได้ประมาณ ๑,๐๐๐ คน

โดยจะใช้พื้นที่บริเวณหมู่ที่ ๔ เนื้อที่ประมาณ ๑๑ ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่สูง แต่จะต้องถมดินให้สูงจากพื้นเดิมขึ้นมาอีกประมาณ ๒ เมตร และจะต้องก่อสร้างทำเทียบเรือขึ้นมาด้วยเพื่อความสะดวกในการเข้า-ออก ศูนย์ฯ โดยขณะนี้ได้ทำเรื่องของบประมาณสนับสนุนจากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นไปแล้ว ใช้งบประมาณจำนวน ๒๐ ล้านบาท หากได้รับอนุมัติก็สามารถดำเนินการก่อสร้างได้ทันที เพื่อให้ทันกับฤดูน้ำหลากในปีหน้า

นอกจากโครงการก่อสร้างศูนย์ช่วยเหลือฯ ดังกล่าวแล้ว ยังมีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการในการให้ความช่วยเหลือประชาชนขึ้นมาด้วย โดยมีนายกเทศมนตรีตำบลหาดทองเป็นประธาน มีการบทบาทหน้าที่ของเป็นฝ่ายต่างๆ เช่น **หน่วยปฏิบัติการส่วนหน้า** มีอาสาสมัครเผชิญเหตุ อาสาสมัครประจำเรือ-ประจำรถบริการ ศูนย์ป้องกันภัยหมู่บ้าน คอยทำหน้าที่ดูแลและบริการประชาชน, **ศูนย์ประสานงานให้ความช่วยเหลือ** มีฝ่ายข้อมูลข่าวสาร ฝ่ายลงทะเบียนผู้อพยพ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายให้ความช่วยเหลือด้านอาหารและที่พัก, **ส่วนหลังหรือส่วนสนับสนุน** มีทีมแพทย์และพยาบาล มีเครือข่ายต่างๆ คอยสนับสนุน มีกองทุนต่างๆ เช่น กองทุนน้ำมัน กองทุนสวัสดิการ เป็นกองทุนช่วยเหลือสมาชิก ฯลฯ

สำหรับแผนในการฟื้นฟูตำบลหาดทองหลังน้ำท่วมในปี ๒๕๕๔ นี้ นายกฯ ม้วน กล่าวว่า เรื่องเร่งด่วน คือ

๑. การซ่อมแซมสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ซ่อมถนน ลอกคลองส่งน้ำที่มีดินโคลน และเศษขยะทับถม โดยจะจ้างชาวบ้านที่ว่างงานมาทำงานจำนวน ๑๕๐ คน ใช้งบประมาณจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาทเศษ

๒. การฝึกอาชีพชาวบ้าน เพื่อให้มีรายได้ระหว่างที่ไร้รายได้และพืชสวนรอการฟื้นตัว เพราะมีพืชผลต่างๆ เสียหาย เช่น สวนส้มโอ ฝรั่ง มะม่วง มะนาว โดยจะฝึกอาชีพการเย็บผ้าห่มเพราะมีโรงงานรองรับส่งเสริมให้ปลูกพืชอายุสั้น เช่น พริก มะเขือ พืชผักสวนครัว โดยสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ให้ชาวบ้าน และการส่งเสริมอาชีพจักสาน เพราะมีแหล่งไม้ไผ่อยู่ในตำบลประมาณ ๒๐ % แต่จะต้องพัฒนาสินค้าให้มีความทันสมัยเป็นสากล ไม่ใช่ทำกระบุง ตะกร้าเหมือนอย่างเดิม และ **๓. การซ่อมแซมบ้านเรือน** ที่ได้รับความเสียหาย

ส่วนข้อเสนอแนะที่ต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกได้แก่ ๑.การจัดตั้งกองทุนประกันภัยพืชผลทางการเกษตรและอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ เพื่อให้ชาวบ้านมีหลักประกันหากพืชผลหรือเครื่องมือเครื่องใช้ได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ ๒.สำนักงานเกษตรระดับจังหวัดควรส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืชที่ทนต่อสภาพน้ำท่วมหรือเป็นพืชอายุสั้น และ ๓.เนื่องจากตำบลหาดทองเป็นแหล่งผลิตข้าวพันธุ์ เพื่อส่งจำหน่ายให้แก่ศูนย์พันธุ์ข้าวนครสวรรค์ ดังนั้นศูนย์ส่งเสริมและขยายพันธุ์พืช จังหวัดนครสวรรค์ ควรจะเข้ามาอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านเกี่ยวกับวิธีการคัดสรรเมล็ดพันธุ์ และวิธีการดูแลไม่ให้มีต้นข้าวปน เพื่อให้ชาวบ้านผลิตข้าวพันธุ์ให้ได้มาตรฐาน

สำหรับบทเรียนจากน้ำท่วมในปีนั้น นายกฯ ม้วน กล่าวว่า รัฐบาลควรจะมีแผนในการใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกข้าวในระดับประเทศ โดยต้องมีการกำหนดว่าพื้นที่ใด หรือจังหวัดใด ควรทำนาในช่วงไหน เพื่อจะได้วางแผนในการปลูกข้าว และจะต้องมีการประสานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรฯ เพื่อจะได้ปล่อยน้ำให้ตรงกับความต้องการของแต่ละพื้นที่ ไม่ต้องแย่งชิงน้ำหรือทะเลาะกัน ไม่ใช่ปล่อยให้มีการเมืองกักน้ำไว้ใช้ในพื้นที่ฐานคะแนนเสียงของตน พอมีพายุเข้ามาจึงระบายน้ำออกไม่ทันทำให้เกิดน้ำท่วม

“แต่เมื่อเกิดน้ำท่วมแล้ว ชาวตำบลหาดทองก็ได้รับความช่วยเหลือจากคนในพื้นที่ต่างๆ บางคนมาไกลจากเชียงใหม่ บ้างก็มาจากราชบุรี เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบลต่างๆ ก็นำเอาอาหารเอาน้ำดื่มมาแจก ถือเป็นน้ำใจที่ชาวตำบลหาดทองจะจดจำเอาไว้” ม้วน เขียวอุบล นายกเทศมนตรีตำบลหาดทองกล่าวในตอนท้าย

คนอยู่คู่น้ำประสพการณ์จากคนบางกระบือ สิงห์บุรี

โดย สุวัฒน์ กิขุนทด

ท่ามกลางวิกฤตน้ำท่วมปี ๒๕๕๔ ซึ่งถือว่าหนักหนาสาหัสที่สุดในรอบหลายสิบปีที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นที่ภาคเหนือ อีสาน กลาง และใต้ โดยเฉพาะที่กรุงเทพมหานคร ภาพของความโกลาหลอลหม่านในการอพยพหนีน้ำ การรอคอยความช่วยเหลือเพื่อบรรเทาทุกข์ ตลอดจนการชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องให้ทางการเปิดประตูระบายน้ำ การรื้อกระสอบทราย ‘บิ๊กแบ็ก’ จนเกือบจะเกิดเหตุการณ์ปะทะกันระหว่างชาวบ้านที่อยู่เหนือน้ำกับชาวบ้านที่อยู่ใต้น้ำ

ขณะเดียวกันก็มีหลายชุมชน หลายตำบล ทั่วทุกภาคของประเทศที่ประสบกับวิกฤตน้ำท่วมเช่นเดียวกัน แต่ชาวชุมชน ชาวบ้านเหล่านั้น ต่างก็เอือมระอา สงบนิ่ง และเตรียมรับมือกับกระแสน้ำที่จะถาโถมเข้ามาอย่างรู้ทัน โดยไม่มีท่าทีหวั่นวิตกหรือเกิดความโกลาหลแต่อย่างใด และเมื่อระดับน้ำเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ พวกเขาก็ยังใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับกระแสน้ำได้อย่างมีความสุข ดังเช่นชาวบ้านที่ตำบลบางกระบือ จังหวัดสิงห์บุรี

ตำบลบางกระบือตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสิงห์บุรี เป็นชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา อยู่ห่างจากตัวจังหวัดและย่านเศรษฐกิจการค้าของเมืองออกไปทางถนนสายสิงห์บุรี-ชัยนาทเพียง ๒-๓ กิโลเมตร มีทั้งหมด ๘ หมู่บ้าน ในจำนวนนี้มี ๖ หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีพื้นที่ประมาณ ๑๗.๖ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑๑,๐๐๐ ไร่ มีประชากรทั้งหมดประมาณ ๖,๐๐๐ คน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนาประมาณ ๘๐% นอกนั้นรับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ

ด้วยเหตุที่เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ ชาวบ้านจึงคุ้นเคยและมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับแม่น้ำ บ้านเรือนส่วนใหญ่ปลูกสร้างโดยยกใต้ถุนสูง ในช่วงฤดูน้ำหลากกระแสน้ำจะเอ่อท่วมตลิ่งขึ้นมา ชาวบ้านก็จะยกข้าวของขึ้นที่สูง มีข้าวสาร ปลาแห้ง ปลาเค็ม ปลาร้า ปลาเจ่า ฯลฯ เป็นเสบียงตลอดฤดูน้ำหลาก หากอยากกินปลาสดในท้องถิ่นก็ให้จับไม่อดไม่ยาก มีเรือพายเป็นพาหนะในการสัญจรไปมา แต่ในอดีตนั้นฤดูน้ำหลากมักจะกินระยะเวลาไม่นาน เพียงไม่กี่วันน้ำที่เอ่อท่วมก็จะไหลลงสู่คลองหนองบึงต่างๆ

ส่วนในช่วงฤดูแล้งระดับน้ำจะลดลงจากขอบตลิ่งไม่ต่ำกว่า ๑๐ เมตร จนแลเห็นเป็นหาดทรายยาวไกล ในช่วงฤดูแล้งนี้เอง ในยุคที่การค้าขายยังเฟื่องฟู ทุกๆ ปีขบวน “นายฮ้อย” ที่ตอนฝูงควายนับพันๆ ตัวจากภาคอีสานมาขายยังทุ่งนาภาคกลางจะใช้ร่อนน้ำตื้นๆ พากองคาราวานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยามาขึ้นฝั่งที่ตัวเมืองสิงห์บุรีและหยุดพักแรมก่อนจะเดินทางต่อไป บริเวณที่พักของคาราวานค้าควายจึงเรียกกันติดปากว่า “บางกระบือ” และกลายเป็นชื่อตำบลในเวลาต่อมา

คนกับเขื่อน : วิถีชีวิตที่เริ่มเปลี่ยนแปลง

เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป เจ้าทุยเริ่มหายไปจากท้องถิ่น เมื่อมี “ควายเหล็ก” ที่ทำงานได้รวดเร็วกว่าเข้ามาแทน “นายฮ้อย” ที่เคยคุมกองคาราวานข้ามแม่น้ำก็กลับคืนถิ่น บ้านเมืองเจริญขึ้น มีร้านค้าใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย มีการตัดถนนหนทางต่างๆ มีการขุดคลองส่งน้ำเข้าสู่ผืนนา หลังจากการสร้างเขื่อนแห่งแรกในแม่น้ำเจ้าพระยาเสร็จสิ้นลง

“เขื่อนเจ้าพระยา” เป็นเขื่อนทดน้ำเพื่อการเกษตรขนาดใหญ่ มีลักษณะเป็นเขื่อนคอนกรีตสร้างกันแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลบางหลวง อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท เพื่อยกระดับน้ำให้สูงขึ้นก่อนที่จะส่งเข้าไปยังแม่น้ำและคลองส่งน้ำต่างๆ ในภาคกลางและอ่าวไทย รวมทั้งหมด ๑๗ จังหวัด เริ่มก่อสร้างขึ้นในปี ๒๔๙๕ และแล้วเสร็จในปี ๒๕๐๐ ทำหน้าที่ระบายน้ำจากภาคเหนือเข้าสู่ที่ราบลุ่มภาคกลาง ตัวเขื่อนมีความยาว ๒๓๗.๕ เมตร และสูง ๑๖.๕ เมตร มีประตูลดน้ำเมื่อเกิดอุทกภัย อัตราระบายน้ำสูงสุด ๓,๓๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที แต่การระบายน้ำจะไม่ให้เกิน ๒,๕๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที เพื่อไม่ให้กระทบต่อพื้นที่ลุ่มต่ำริมแม่น้ำเจ้าพระยา

เขื่อนแห่งนี้มีการริเริ่มมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านชลประทานชาวฮอลแลนด์ ได้เสนอแนวคิดต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อให้ก่อสร้างเขื่อนในแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นมา แต่ประเทศสยามในขณะนั้นไม่มีงบประมาณเพียงพอ โครงการนี้จึงถูกระงับไป จนกระทั่งในปี ๒๔๙๑ กรมชลประทานจึงเสนอโครงการต่อรัฐบาล ในขณะนั้นและได้รับการอนุมัติ โดยใช้เงินกู้จากธนาคารโลกในปี ๒๔๙๓ จำนวน ๑๘ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อดำเนินการก่อสร้างในเวลาต่อมา

ร้อยโทบุญชอบ สัมครวงษ์ เกษนนำพัฒนาตำบลบางกระบือ อายุ ๖๑ ปี อดีตนายทหารสังกัดศูนย์การบินทหารบกจังหวัดลพบุรี ซึ่งเกิดและเติบโตอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยามาตลอดชีวิต ทบพวนวิถีชีวิตของคนบางกระบือว่า ตนเองเกิดในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ เมื่อเขื่อนเจ้าพระยาสร้างเสร็จขึ้นมาในปี ๒๕๐๐ ตนได้เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาแล้ว จึงยังจดจำเหตุการณ์ต่างๆ ได้ดี เมื่อถึงเดือนกันยายนหรือย่างเข้าเดือนสิบ ซึ่งเป็นช่วงฤดูน้ำหลากชาวบ้านก็จะเตรียมตัว “ยาเรือ” หรือเอาขันมาทาอุดรอยรั่วซ่อมแซมเรือ ช่วยกัน “ปลุกสะพาน” สำหรับขึ้นลงเรือหรือเอาไว้สำหรับใส่บาตร ส่วนพระสงฆ์ก็จะยาเรือเอาไว้เพื่อพายเรือไปบิณฑบาตเช่นกัน ใครที่มีข้าวของตั้งอยู่ในลานบ้านก็จะยกหรือเอาเชือกมาแขวนกับซ้อบ้านเพื่อให้พ้นน้ำ

“เมื่อก่อนพอถึงช่วงหน้าน้ำ ก็ถือว่าเป็นช่วงเวลาแห่งความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านก็จะเตรียมขायเอาไว้ตากปลา ได้ทั้งปลาตะเพียน ปลาหมอตัวใหญ่ๆ เนื้อนี้หวานมัน กุ้งฝอยก็เยอะ เอามาทำกะปิ เด็กๆ ก็สนุกสนาน ได้เล่นน้ำ ได้จับปลา แต่เมื่อก่อนน้ำจะท่วมไม่เยอะ ราวๆ คืบกว่าๆ หรือประมาณ ๒๐ เซนติเมตร และก็ท่วมไม่นาน สูงสุดก็ประมาณ ๒๐ วัน น้ำก็จะระบายลงไปตามหนอง ตามบึง เป็นธรรมชาติของฤดูน้ำหลาก” ร้อยโทบุญชอบ หรือ “ลุงชอบ” ย้อนเวลากลับไปสู่วัยเยาว์

ก่อนที่จะมีเขื่อนเจ้าพระยานั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่จะปลูกข้าวเพียงปีละครั้งก็พอกินไปได้ตลอดทั้งปี ข้าวที่ปลูกก็จะเป็นข้าว ‘สังยาว’ ซึ่งมีคุณสมบัติในการทนต่อน้ำได้ดี เมื่อถึงฤดูน้ำหลากต้นข้าวก็ยืดลำน้นให้สูงขึ้นเพื่อให้พ้นน้ำ หากน้ำมากต้นข้าวก็อาจจะสูงได้เกือบ ๒ เมตร เช่น ข้าวพันธุ์นางงาม บุญมา และกันแก้ว หากเป็นที่ดอนก็จะปลูกข้าวพันธุ์เหลืองประทิวซึ่งมีความสูงของลำต้นน้อยกว่า ข้าวที่ปลูกทั้งหมดไม่ต้องใส่ปุ๋ย เพราะท้องนาอุดมสมบูรณ์อยู่แล้ว อีกทั้งยังข้าวที่เปียกแช่น้ำและขี้ควายก็เป็นปุ๋ยชั้นดี

เมื่อมีเขื่อนเจ้าพระยา มีน้ำท่าอุดมสมบูรณ์ ชาวนาก็เริ่มทำนาปีละ ๒ ครั้ง เจ้าหน้าที่เกษตรก็มาส่งเสริมให้ชาวนาปลูกข้าวพันธุ์ใหม่ที่ให้ผลผลิตมากกว่าเก่า ข้าวพื้นเมืองจึงสูญพันธุ์ไป ราวปี ๒๕๐๙ ลุงชอบบอกว่าเริ่มมีรถไถนาหรือ “ควายเหล็ก” เข้ามาแล้ว ชาวบ้านเรียกว่า “รถไถผาลพ่วง” คนที่มีเงินจึงซื้อควายเหล็กมาใช้เพราะทำงานได้เร็วกว่าเจ้าทุยเป็นสิบเท่า ทั้งยังเป็นเครื่องมือบ่งบอกถึงฐานะหน้าตาของเจ้าของได้เป็นอย่างดี เมื่อทำนาเพิ่มขึ้น ดินก็ไม่ได้พัก ความอุดมสมบูรณ์จึงลดน้อยลง ปุ๋ยเคมีจึงเริ่มเข้ามามีบทบาทแทนขี้ควายและสังข้าว ชาวนาในยุคนี้จึงรู้สึกตื่นเต้นและภูมิใจเมื่อเห็นผลผลิตในไร่นาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีผลมาจาก **“เขื่อน รถไถ และปุ๋ยเคมี”**

เมื่อมีคุณอนันต์ก็ย่อมมีโทษมหันต์เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นเขื่อน รถไถหรือปุ๋ยเคมีก็ตาม กล่าวเฉพาะเขื่อนลุงชอบบอกว่าเท่าที่ตนเองจำความได้ หลังจากมีเขื่อนเจ้าพระยาแล้ว จังหวัดสิงห์บุรีซึ่งอยู่ใต้เขื่อนเจ้าพระยา

ลงมาประมาณ ๔๐-๕๐ กิโลเมตรก็เริ่มเกิดน้ำท่วมตั้งแต่ราวปี ๒๕๐๔ และปี ๒๕๐๗ แต่ในช่วงนั้นระดับน้ำที่ท่วมยังไม่สูงมาก เพราะยังไม่มีสิ่งก่อสร้างไปกั้นขวางทางเดินของน้ำ แต่เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น มีการขยายบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้าง ตลอดจนการตัดถนนหนทางต่างๆ ไปกีดขวางทางเดินของน้ำ เมื่อถึงช่วงฤดูน้ำหลาก น้ำจึงไหลไม่สะดวกหรือไม่มีทางระบาย นับตั้งแต่ปี ๒๕๒๑ น้ำจึงเริ่มท่วมสิ่งปลูกสร้างหนักขึ้นและถี่ขึ้น โดยเฉพาะบ้านเรือนที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา และมาท่วมอีกในปี ๒๕๒๔, ๒๕๓๘, ๒๕๓๙, ๒๕๔๕, ๒๕๔๙, ๒๕๕๐ และ ๒๕๕๓ ซึ่งในช่วงหลังๆ นี้ระดับน้ำสูงไม่ต่ำกว่า ๑ เมตร บางพื้นที่ที่เป็นที่ลุ่มก็อาจจะสูงถึง ๒ เมตรหรือมากกว่า สร้างความเสียหายให้แก่ทรัพย์สินไร่นา บางปีชาวบ้านและลูกเล็กเด็กแดงหลายคนต้องพลอยสังเวยชีวิตไปกับกระแสน้ำ

น้ำที่หลากมาท่วมชาวบ้านในจังหวัดสิงห์บุรี และตำบลบางกระบือ นั้น เป็นน้ำที่ปล่อยมาจากเขื่อนเจ้าพระยา เพราะเป็นเขื่อนที่สร้างเพื่อทดน้ำสำหรับใช้ในการเกษตร ไม่ใช่เขื่อนกักเก็บน้ำ หากปีใดปริมาณน้ำเหนือเขื่อนที่ไหลมาจากทางภาคเหนือเข้าสู่จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานี และลงมาสู่เขื่อนเจ้าพระยาที่อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท มีปริมาณมาก เขื่อนเจ้าพระยาที่จะต้องระบายน้ำออกจากเขื่อนในปริมาณมากเช่นกัน เพราะเป็นเขื่อนสำหรับทดน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร ไม่ใช่เป็นเขื่อนสำหรับกักเก็บน้ำ และหากเขื่อนเจ้าพระยาระบายน้ำในอัตราตั้งแต่ ๒,๕๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อวินาทีขึ้นไป ก็จะทำให้พื้นที่ได้เขื่อนตั้งแต่จังหวัดชัยนาทลงมาเกิดน้ำท่วม เช่น สิงห์บุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี กรุงเทพฯ และนครปฐม

สภาองค์กรชุมชน : เวทีของคนสู้น้ำ

เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากแทบจะไม่เว้นปี ชาวบ้านจึงเริ่มหาหนทางแก้ไขปัญหาและเตรียมรับมือกับมวลน้ำที่จะมาเยี่ยมเยือนเสมือนญาติมิตรที่รู้จักกัน อาศัยว่าชาวตำบลบางกระบือทำกิจกรรมพัฒนาชุมชนร่วมกันมาก่อน จึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการเชื่อมโยงชาวบ้านทั้งตำบลให้เข้ามาแก้ไขปัญหาด้วยกัน **ประชาญ มีสี** แกนนำชุมชนรุ่นใหม่วัย ๔๐ ปี เล่าว่า ตำบลบางกระบือมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมพัฒนาชุมชนหลายเรื่องด้วยกัน เช่น มีกลุ่มผู้ใช้น้ำ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มเด็กและเยาวชน ฯลฯ แต่กลุ่มเหล่านี้ในช่วงแรกยังเป็นกลุ่มที่ทำกิจกรรมเฉพาะด้าน และทำเฉพาะในหมู่บ้านของตัวเอง ยังไม่มีการเชื่อมโยงกันทั้งตำบล ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาน้ำท่วมขึ้นมาในแต่ละปี ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านจึงช่วยเหลือหรือหาทางป้องกันเอาเอง เรียกว่า “ต่างคน ต่างทำ” บางคนที่รอแต่ข่าวของบรรเทาทุกข์จากภายนอกที่จะมาแจก การพูดคุยปรึกษาหารือเพื่อแก้ไขปัญหาระหว่างทางป้องกันน้ำท่วมจึงเป็นไปในลักษณะของการปรับทุกข์หรือ “เล่าสู่กันฟัง” เสียมากกว่า ตามประสาเพื่อนบ้านหัวอกเดียวกัน

จนกระทั่งมีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือขึ้นมาในเดือนกรกฎาคมปี ๒๕๕๑ แล้ว การนำปัญหาเรื่องน้ำมาพูดคุยจึงเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา เพราะมีสภาองค์กรชุมชนเป็นเวทีให้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แต่ในช่วงปีแรกๆ ชาวบ้านก็ยังไม่มิติศทางหรือรูปธรรมในการจัดการกับปัญหาที่ชัดเจน คงมีเพียงกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์ลำน้ำแม่ลาแหล่งกำเนิดของปลาช่อนที่โด่งดังของจังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งต่อมาในปี ๒๕๕๒ สภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือจึงได้เสนอของบประมาณจากสภาพัฒนาการเมือง เพื่อนำมาทำโครงการดังกล่าว และได้รับงบประมาณจำนวน ๔๙๐,๐๐๐ บาท เช่น มีการปลูกต้นไม้ริมตลิ่งเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของปลา และปล่อยพันธุ์ปลาลงในลำน้ำแม่ลา การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ลำน้ำแม่ลา ฯลฯ

ต่อมาในปี ๒๕๕๓ การใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเวทีระดมสมองป้องกันและแก้ไขปัญหา น้ำท่วมจึงเริ่มเห็นผลชัดเจน มีการเปิดประชุมสภาฯ หลายครั้ง โดยการเชิญเจ้าหน้าที่จากกรมชลประทานในพื้นที่มาให้ข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณน้ำที่จะปล่อยจากเขื่อนเจ้าพระยาในช่วงฤดูน้ำปีนั้นว่า มีปริมาณมากน้อยเพียงใด เพื่อหาทางป้องกันและเตรียมตัวอพยพโยกย้ายผู้คนและสิ่งของ แต่ที่สำคัญก็คือ ในที่ประชุมสภาฯ ได้มีการเสนอให้มีการจัดฝึกอบรมชาวบ้านทั้งเด็กและผู้ใหญ่เพื่อเตรียมเผชิญหน้ากับน้ำ เนื่องจากหลายปีที่ผ่านมาชาวบ้านเสียชีวิตจากเหตุการณ์น้ำท่วมไปแล้วหลายราย เช่นในปี ๒๕๔๙ มีเด็กเสียชีวิตจำนวน ๔ ราย นอกจากนี้ยังมีการเสนอแผนการฝึกซ้อมอพยพผู้คน ฯลฯ ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวได้ผ่านความเห็นชอบจากที่ประชุมสภาฯ จนนำไปสู่การฝึกอบรมเด็กและเยาวชนในเวลาต่อมา

“เราจะย้ายบ้านหนีน้ำท่วมก็ไม่ได้ เพราะชาวบ้านอยู่กับแม่น้ำมาตั้งแต่เกิด ดังนั้นพวกเราจึงมีแนวคิดตรงกันว่าเราจะอยู่กับน้ำได้อย่างไรให้มีความสุข และใช้ชีวิตได้เป็นปกติ” ประชาชนกล่าวถึงหลักคิดของชาวบางกระบือ

ในช่วงเดือนตุลาคม ๒๕๕๓ ตำบลบางกระบือและพื้นที่ใกล้เคียงในจังหวัดสิงห์บุรีเกิดน้ำท่วมประจำปีอีกครั้ง เฉพาะในตำบลบางกระบือมีผู้เสียชีวิต ๓ ราย ในจำนวนนี้เป็นเด็ก ๑ ราย สภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือได้เตรียมแผนฟื้นฟูชุมชนหลังน้ำท่วม และเตรียมแผนในการรับมือกับภัยน้ำท่วมที่จะมาถึงในปี ๒๕๕๔ โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ประมาณ ๙๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อนำมาใช้ในการฟื้นฟูและฝึกอบรมด้านอาชีพ จัดตั้งกองทุนภัยพิบัติ กองทุนปฎิชีวนะภาพซ่อมแซมบ้านเรือนผู้ประสบภัย และจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการภัยพิบัติตำบล โดยจะมีกิจกรรมฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเพื่อรับมือกับภัยน้ำด้วย

ร้อยโทบุญชอบ สมศรีวงษ์ ในฐานะประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือ กล่าวว่า หลังจากสภาองค์กรชุมชนได้รับงบประมาณจาก พอช. แล้ว ในเดือนเมษายน ๒๕๕๔ ซึ่งเป็นช่วงปิดเทอมของเด็กนักเรียนสภาองค์กรฯ จึงได้เป็นแม่ข่ายในการจัดฝึกอบรมเด็กและเยาวชนในตำบลขึ้นมาเป็นรุ่นแรก จำนวนประมาณ ๖๐ คน เด็กและเยาวชนที่เข้าอบรมมีอายุตั้งแต่ ๑๒ ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง หรือเรียนอยู่ในระดับชั้น ม. ๑ ขึ้นไป โดยในเบื้องต้นจะฝึกอบรมการว่ายน้ำ ฝึกให้คุ้นเคยกับอุปกรณ์ในการช่วยชีวิต เช่น การสวมเสื้อชูชีพ การใช้ห่วงยาง การใช้เชือกช่วยคนที่กำลังจะจมน้ำ การใช้เชือกทำเป็นสะพานหรือใช้เป็นหลักยึดเพื่อข้ามน้ำ ฯลฯ ใช้เวลาอบรม ๓ วัน ๒ คืน

ต่อมาในเดือนพฤษภาคมจึงได้จัดอบรมเป็นรุ่นที่ ๒ ในรุ่นนี้จะฝึกอบรมเพื่อต่อยอดความรู้จากรุ่นที่ ๑ เช่น ฝึกการกางเต็นท์ การทำอาหาร การหุงข้าวโดยใช้ถ่านหรือฟืน การทำแพจากไม้ไผ่ การถ่อแพ การพายเรือ และการขับเรือยนต์ เพื่อให้มีทักษะในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับน้ำ

“ส่วนรุ่นที่ ๓ ฝึกในเดือนกรกฎาคม คราวนี้เราพาเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ไปฝึกที่กองพันลาดตระเวน ฐานทัพเรือสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เพื่อฝึกให้รู้จักการทำงานเป็นทีม การพึ่งพาช่วยเหลือกัน เช่น การแบกเรือยาง การพายเรือยาง ฝึกการดำน้ำลึก ๖ ฟุตโดยใช้อุปกรณ์ช่วยในการหายใจ คือฝึกคล้ายกับหน่วยซีลหรือหน่วยจู่โจมของทหาร แต่ไม่หนักเท่า เพื่อให้เด็กและผู้ใหญ่ที่เข้าอบรมมีประสบการณ์ในการทำงานเป็นทีมเวิร์ค สามารถช่วยเหลือคนอื่นได้” อดีตนายทหารที่ผ่านสนามรบมาอย่างโชกโชนใช้ประสบการณ์จากชีวิตจริงมาจัดทำเป็นหลักสูตรสอนลูกหลานบอกเล่าถึงเนื้อหาในการอบรม

คนอยู่คู้ : อยู่อย่างมีความสุข ไม่ใช่จมอยู่ในความทุกข์

ก่อนจะถึงฤดูกาลที่น้ำจะมาเยี่ยมเยือนประจำปี ในเดือนสิงหาคม ๒๕๕๔ สภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือได้เปิดประชุมอีกครั้ง เพื่อรับฟังความคิดเห็นและแนวทางป้องกันภัยจากน้ำครั้งนี้ แยกคนสำคัญที่สภาองค์กรชุมชนฯ เชิญมาก็คือ เจ้าหน้าที่จากกรมชลประทาน เพื่อมาให้ข้อมูลถึงปริมาณน้ำในเขื่อนต่างๆ ที่อยู่เหนือเขื่อนเจ้าพระยาขึ้นไป เช่น เขื่อนภูมิพล เขื่อนสิริกิติ์ และการคาดการณ์สถานการณ์น้ำ นอกจากนี้ยังเชิญเจ้าหน้าที่จากกรมโยธา ผังเมือง และเจ้าหน้าที่บรรเทาสาธารณภัยมาชี้แจงข้อมูลเพื่อเตรียมรับมือกับน้ำ โดยมีชาวบ้านและสมาชิกสภาองค์กรชุมชนฯ มาร่วมประชุมกันอย่างคึกคัก

ร้อยโทบุญชอบ กล่าวว่า ในที่ประชุมสภาฯ ชาวบ้านทุกคนต่างก็อยากจะรู้ว่าปีนี้น้ำจะท่วมสิ่งห้บุรีและบางกระบือหรือไม่ แต่เจ้าหน้าที่จากกรมชลประทานก็ไม่ได้ตอบคำถามตรงๆ คงเป็นเพราะกลัวว่าชาวบ้านจะแตกตื่น เมื่อปิดประชุมสภาฯ แล้ว ตนจึงเข้าไปถามเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่จึงกระซิบบอกว่า “ปีนี้น้ำท่วมแน่ๆ เพราะปริมาณน้ำมากเหลือเกิน เขื่อนคงเอาไม่อยู่”

คำตอบสั้นๆ แต่ได้ใจความ ไม่ได้ทำให้ลุงชอบและชาวบ้านที่รู้ข่าวในภายหลังตื่นตกใจเพราะชาวบ้านมีประสบการณ์ในการเผชิญกับน้ำท่วมมาเกือบทุกปี โดยเฉพาะในช่วงปีหลังๆ ที่ชกจะถี่ขึ้น ซึ่งชาวบ้านเข้าใจว่าเป็นเพราะสภาพดินฟ้าอากาศมีการเปลี่ยนแปลง หรือที่เรียกกันว่าเกิดภาวะ “โลกร้อน” นั่นเอง แต่ที่สำคัญก็คือ ชาวบ้านได้เตรียมแผนในการรับมือกับแชกที่ไม่ได้ตั้งใจเชื่อเชิญในปีนี้อาไว้แล้ว ดังนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่จึงไม่ได้ตระหนกตกใจ

“เมื่อก่อนน้ำก็ท่วมอยู่แล้ว แต่ไม่มากเท่า คงเป็นเพราะน้ำในลำคลองและแม่น้ำต่างๆ ตื้นเขิน มีการก่อสร้างสิ่งต่างๆ กีดขวางทางเดินของน้ำ ทางราชการเคยเอากระสอบทรายมากั้นริมแม่น้ำเจ้าพระยาแต่ก็กั้นไม่อยู่ พวกเราจึงมาคุยกัน และมีความเห็นร่วมกันว่า หากน้ำมีปริมาณมาก ถ้าจะทำแนวป้องกันน้ำให้แน่นหนาอย่างไร ก็คงจะเอาไม่อยู่ คงต้องปล่อยให้น้ำไหลไปตามธรรมชาติของเขา แต่พวกเราต้องอยู่กับน้ำให้ได้ และต้องอยู่อย่างมีความสุข ไม่ใช่อยู่อย่างลำบากลำบาก จมอยู่ในความทุกข์” ลุงชอบบอกถึงแนวคิดที่ตกผลึกมาจากประสบการณ์ของชาวบ้าน

การเตรียมการที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับน้ำนั้น ลุงชอบกล่าวว่า ชั้นแรกก็มีการสำรวจเรือว่ามีอยู่จำนวนเท่าใดในตำบล เพื่อจะซื้อกาอเหล็กมาอุดรอยรั่วและซื้อสิมาทากันสนิมสำหรับเรือเหล็ก ส่วนเรือไม้ก็เอาชันน้ำมันยาง และปูนแดงมาทาเพื่ออุดรอยแตก รอยรั่ว เพื่อใช้เป็นพาหนะสัญจรไปมาในช่วงน้ำท่วม โดยใช้งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนมาจาก พอช. และมีทีมช่างชุมชนออกไปให้คำแนะนำในการซ่อมแซมเรือ ซึ่งจากการสำรวจพบว่าในตำบลมีเรือทั้งหมด ๙๗๑ ลำ จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๑,๙๓๙ ครอบครัว

นอกจากนี้ก็มีการเตรียมการตั้งเต็นท์ผ้าใบริมถนนสายหลักที่อยู่ติดกับหมู่บ้าน คือ ถนนสายชัยนาท-สิ่งห้บุรี เพื่อเป็นสถานที่รองรับสำหรับครอบครัวที่อยู่ริมแม่น้ำและอยากจะอพยพขึ้นมา มีการเตรียมข้าวสารอาหารแห้ง น้ำดื่ม ยาสามัญประจำบ้าน และข้าวของที่จำเป็นอื่นๆ เช่น ไฟฉาย เทียนไข ถังและถุงใส่ขยะ ฯลฯ มีการยกข้าวของและขนย้ายทรัพย์สินต่างๆ ขึ้นสู่ที่สูง นำรถยนต์และรถมอเตอร์ไซด์ออกไปจอดในที่ปลอดภัย ซึ่งแต่ละหมู่บ้านก็จะมีการเตรียมคณะทำงานเพื่อกอยช่วยเหลือชาวบ้าน มีการแบ่งหน้าที่กันทำงาน เช่น การขนถุงยังชีพไปแจกจ่าย การขนย้ายผู้ป่วย ฯลฯ

ในช่วงปลายเดือนสิงหาคม หลังจากที่ชาวบ้านเตรียมการรับมือกับน้ำได้ไม่นานนัก เมื่อระดับน้ำในเขื่อนเจ้าพระยาที่รองรับน้ำจากทางภาคเหนือที่ไหลลงมามีปริมาณมากขึ้น เขื่อนเจ้าพระยาที่ปกติจะระบายน้ำออกมาไม่เกิน ๒,๕๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อวินาทีเพื่อไม่ให้พื้นที่ใต้เขื่อนเกิดน้ำท่วม จึงเริ่มระบายน้ำออกมาในปริมาณที่มากกว่าปกติ จากระดับ ๒,๕๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อวินาทีก็ขยับขึ้นไปเรื่อยๆ จนน้ำเจ้าพระยาเริ่มเอ่อ

หันท่วมอำเภอต่างๆ ในจังหวัดชัยนาทที่อยู่ใต้เขื่อน รวมทั้ง อ.อินทร์บุรี อ.เมือง จ.สิงห์บุรี, อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ฯลฯ

ส่วนตำบลบางกระบือที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี น้ำเริ่มท่วมตั้งแต่ประมาณวันที่ ๗ กันยายนเป็นต้นมา ซึ่งถือว่าปีนี้น้ำมาเร็วกว่าปกติ ชาวที่ยังปลูกไม่เต็มที่ยังต้องเกี่ยวขึ้นมา บางรายเกี่ยวไม่ทันก็ต้องปล่อยให้ข้าวจมน้ำ ในช่วงที่น้ำในเขื่อนมีปริมาณสูงสุด เขื่อนเจ้าพระยาระบายน้ำออกมาในอัตราสูงสุดถึง ๓,๗๑๗ ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที ส่งผลให้ตำบลบางกระบือมีระดับน้ำท่วมในบางพื้นที่สูงสุดถึง ๒ เมตรเศษ หรือท่วมเกินหัวนักบาสเก็ตบอลที่ตัวสูงๆ เสียอีก

ในระหว่างที่น้ำท่วมพื้นที่นั้น ชาวตำบลบางกระบือส่วนใหญ่ก็ยังอาศัยอยู่บนเรือนชั้นบน โดยหุงหาอาหารและทำกินอยู่บนเรือน มีการสับคัทเอาไฟฟ้าขึ้นล่างเพื่อป้องกันไฟดูด ส่วนคนที่อยู่บ้านชั้นเดียว หากไม่ไปพักอาศัยกับญาติพี่น้อง ก็จะหอบเอาเสื่อ หมอนมุ้ง ผ้าห่ม และข้าวของที่จำเป็นออกไปอยู่อาศัยในเตนท์ผ้าใบริมถนนที่ไม่ถูกน้ำท่วม ซึ่งชาวบ้านได้เตรียมเอาไว้แล้ว โดยมีชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเตนท์ทั้งหมดประมาณ ๓๕ คน เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ยังอาศัยอยู่ในบ้าน บางวันคนที่อยู่บนเรือนชั้นบนก็จะพายเรือออกไปพุดคุยใต้ถุนสารทุกข์สุกดิบกับเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ในเตนท์ มีข้าวปลาอาหารก็นำมาแบ่งปันกันกิน

แม้จะอยู่ในภาวะน้ำท่วม แต่เมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนา ชาวตำบลบางกระบือก็ยังมีใจที่จะทำบุญตามประเพณี โดยเฉพาะในวันออกพรรษาราวกลางเดือนตุลาคม ชาวบ้านได้ร่วมกันตักบาตรเทโว แต่เนื่องจากวัดในตำบลถูกน้ำท่วม ชาวบ้านจึงนิมนต์พระมาที่หมู่บ้าน โดยให้เยาวชนที่ผ่านการฝึกหัดขับขี้อรเอยนต์จนมีความชำนาญแล้วนั้นแหละ เป็นนายท้ายนำเรือยนต์มารับส่งพระเพื่อรับบาตรจากชาวบ้าน ถือเป็นการทดสอบภาคปฏิบัติหลังจากที่ได้อบรมไปแล้ว ๓ รุ่น

ภัทรพร ว่องเจริญ อายุ ๑๙ ปี สมาชิกชมรม “มือวัยใสห่วงใยลำแม่ลา” นักศึกษาคณะจิตวิทยา ปี ๑ ม.จุฬาลงกรณ์ฯ กล่าวว่า ตัวเธอเองได้เข้าร่วมฝึกอบรมการรับมือกับน้ำท่วมด้วย ได้หัดพายเรือ ถ่อแพ ทำให้มีความมั่นใจว่าจะเอาตัวรอดได้ และรู้ว่าเมื่อเกิดน้ำท่วมจะทําอย่างไร เมื่อเกิดน้ำท่วมจริงๆ จึงได้ร่วมกับเพื่อนๆ ที่อยู่ในชมรมเดียวกันออกไปช่วยเหลือชาวบ้าน เอาถุงยังชีพไปแจก ช่วยกันทำความสะอาดวัดที่ถูกน้ำท่วม

“นอกจากนี้หนูยังใช้ความรู้ด้านจิตวิทยาเบื้องต้นที่เรียนมา ช่วยพุดคุยปลุกปลอบใจเพื่อนๆ ไม่ให้เกิดความเครียด บางครั้งก็ใช้อินเตอร์เน็ต ใช้เฟซบุ๊กแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลเรื่องน้ำกับเพื่อนๆ ที่ฝึกอบรมเช่นเดียวกัน ถือว่าการฝึกอบรมครั้งนี้เป็นประโยชน์กับตัวเองและคนอื่นๆ มาก แม้ว่าจะไม่ได้ทำงานสมบุกสมบันเหมือนกับเพื่อนผู้ชาย แต่ก็ทำให้เรามีประสบการณ์ในการรับมือกับภาวะน้ำท่วม”

ตัวแทนชาวตำบลบางกระบือรุ่นใหม่กล่าว

ไม่เพียงแต่จะช่วยกันแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้าในระดับตำบลเท่านั้น แต่ชาวตำบลบางกระบือยังได้ร่วมกับภาคประชาสังคมในจังหวัดสิงห์บุรีฝึกพลังเป็นเครือข่ายเพื่อประสานงานช่วยเหลือชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อน เช่น ร่วมกับเครือข่าย สสส. (สำนักงานส่งเสริมสนับสนุนสุขภาพ) เครือข่ายมือใหม่วัยใส ฯลฯ

ประชาญ มิสี ซึ่งเป็นตัวแทนประสานงานของชาวตำบลบางกระบือ กล่าวว่า เครือข่ายจะทำหน้าที่ประสานงานด้านข้อมูลเป็นหลัก โดยเฉพาะข้อมูลของพื้นที่ที่ประสบภัยและต้องการความช่วยเหลือต่างๆ เช่น พื้นที่ใดต้องการอาหาร น้ำดื่ม ฯลฯ เมื่อมีสมาชิกเครือข่ายหรือผู้ที่เดือดร้อนแจ้งมา ตนก็จะประสานไปยังเครือข่ายเพื่อให้จัดเรือนำสิ่งของต่างๆ ไปแจกจ่ายให้ทั่วถึง หรือหากมีหน่วยงานใดต้องการนำสิ่งของไปบริจาคให้กับชาวบ้าน เครือข่ายก็จะจัดคนพาไปยังพื้นที่ที่ประสบภัย

แปรวิกฤตให้เป็นโอกาส : ภูมิปัญญาของคนบางกระบือ

สถานการณ์น้ำท่วมตำบลบางกระบือและพื้นที่ใกล้เคียงเริ่มต้นเมื่อประมาณวันที่ ๗ กันยายน จนถึงวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๔ ปริมาณน้ำจึงลดลงเข้าสู่ภาวะปกติ หากใครได้ไปที่ตำบลบางกระบือก็ยังสามารถเห็นคราบน้ำที่ฝากร่องรอยการมาเยือนเอาไว้บนผนังบ้าน ซึ่งมีความสูงจากระดับพื้นดินเกือบ ๒ เมตร หรือมากกว่านั้นหากบ้านหลังใดอยู่ในพื้นที่ต่ำ ส่วนน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาก็ลดลงจากระดับที่เคยขึ้นสูงสุดลงมาเกือบ ๒๐ เมตร

ระยะเวลากว่า ๗๐ วันเศษที่ชาวตำบลบางกระบือใช้ชีวิตร่วมกับสายน้ำ นอกจากบ้านเรือนและไร่นาบางส่วนจะได้รับความเสียหายซึ่งถือเป็นเรื่องปกติธรรมดา เป็นที่น่ายินดีที่ไม่มีชาวบ้านรายใดต้องสังเวยชีวิตให้กับกระแสน้ำเหมือนเช่นกับปีอื่นๆ ที่ผ่านมา ชาวบางกระบือยังคงใช้ชีวิตร่วมกับสายน้ำได้อย่างมีความสุข และยังมีอารมณ์ขัน พวกเขาพร้อมกันจัดแข่งขันเรือพายในระหว่างที่น้ำยังท่วมตำบลถึง ๓ ครั้ง สร้างความสนุกสนานเฮฮาให้กับชาวบ้านจนชาวทีวีหลายช่องยังต้องนำไปออกอากาศทั่วประเทศ

ร้อยโทบุญชอบหรือ “ลุงชอบ” บอกเหตุผลว่า การจัดแข่งเรือก็เพื่อความสนุกสนาน คลายความเครียด และอยากทำให้คนรุ่นหลังเห็นว่าคนบางกระบือสามารถอยู่ร่วมกับน้ำได้อย่างเป็นสุข เช่นเดียวกับในอดีต เมื่อถึงหน้าน้ำในช่วงเดือน ๑๑ ตามวัดต่างๆ ก็จะจัดการแข่งขันเรือยาวขึ้นมา เสียงไซโยโห่ร้องจะดังลั่นไปทั่วคુંน้ำ คนชนก็จะตีกต๊อใจ พายเรือ กลับบ้านด้วยความสุข บ้างก็ร้องเพลงเรือ เพลงฉ่อยเป็นที่สนุกสนาน ส่วนคนที่แพก็จะพายเรือกลับบ้านแบบเงียบๆ

นอกจากนี้พวกเขายังช่วยกันแปรวิกฤตให้เป็นโอกาส โดยมีกิจกรรมพัฒนาต่างๆ ที่ต่อยอดมาจากโครงการพัฒนาในชุมชนที่มีอยู่เดิมในช่วงก่อนน้ำจะท่วม เช่น โครงการ “ผักสวย ผึ้งงาม”, “คอนโดปลา” และการฟื้นฟูอาชีพต่างๆ เพื่อทำเป็นอาชีพเสริมในช่วงที่น้ำท่วมขัง ไม่สามารถออกไปทำไร่ ทำนาได้ เช่น การทำเครื่องมือจับสัตว์น้ำ การเพาะเห็ด และถั่วงอก ฯลฯ

ประชาชน มีสี แก่นาคคนรุ่นใหม่ไฟแรง พูดถึงโครงการ “ผักสวย ผึ้งงาม” ว่า โครงการนี้เกิดขึ้นมาจากการประชุมสภาองค์กรชุมชนฯ เพื่อรับมือกับภาวะน้ำท่วม โดยมีสมาชิกที่เข้าประชุมได้เสนอแนวความคิดในการปลูกผักบนแพในช่วงฤดูน้ำท่วมตั้งแต่เมื่อปี ๒๕๕๓ ที่ผ่านมา โดยได้ทดลองทำไปแล้วและได้ผลดี เมื่อเกิดน้ำท่วมในปีนี้ได้ทำกันอย่างจริงจัง

“วิธีการก็คือ เราจะใช้ไม้ไผ่นำมาต่อเป็นแพ ขนาดประมาณ ๒ เมตร x ๔ เมตร แล้วใช้มุ้งไนลอนเก่าๆ หรือตาข่ายมารองบนแพ ใส่ดินและปุ๋ยลงไป หากมีดินโคลนหรือผักตบชวาก็ใช้แทนได้ เอากล้าผักที่เพาะแล้วลงไปปลูก เช่น คื่นห่อ ผักกาด ผักบุ้ง แล้วผูกแพเข้ากับหลักเพื่อไม่ให้แพลอยไปกับกระแสน้ำ ตอนนี้ทำไปแล้ว ๒๐ แพ ผักที่ปลูกบนแพเราก็จะให้คนที่อยู่ใกล้ๆ คอยดูแล แต่ไม่ต้องรดน้ำ เพราะรากของผักจะดูดซับน้ำจากดินที่อยู่ด้านล่าง เมื่อผักโตจนเก็บกินได้แล้ว เราก็จะนำไปให้ผู้สูงอายุหรือคนที่พิการช่วยเหลือตัวเองไม่ได้เพื่อเอาไปทำอาหาร” ประชาชนอธิบาย และบอกด้วยว่า ผักที่ปลูกแรกเก็บกินได้แล้ว และกำลังจะปลูกผักในรุ่นต่อไป แม้ว่าน้ำจะไม่ท่วมแต่ก็ยังปลูกได้ โดยลากแพลงไปในแม่น้ำเจ้าพระยา และจะขยายพื้นที่ปลูกผักออกไปให้เต็มความยาว ๖ กิโลเมตรตามแนวพื้นที่ริมฝั่งในตำบล เมื่อผักเติบโตเขียวขจีก็จะทำให้ชายฝั่งแลดูสวยงาม สัมกับชื่อโครงการ “ผักสวย ผึ้งงาม”

โครงการ “คอนโดปลา” โครงการนี้ต่อยอดมาจากการอนุรักษ์ลำน้ำแม่ลาที่ไหลผ่านตำบลบางกระบือ อันเป็นแหล่งกำเนิดของปลาช่อนที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสิงห์บุรี แต่ปัจจุบันปลาช่อนในลำน้ำแม่ลามีปริมาณลดน้อยลง เนื่องจากสภาพสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งอาหารปลาช่อนลดลง ชาวตำบลบางกระบือจึงร่วมกันฟื้นฟูและช่วยกันอนุรักษ์ลำน้ำแม่ลาเอาไว้ โดยเริ่มโครงการมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๑

มีพื้นที่อนุรักษ์ประมาณ ๕๐๐ ไร่ เช่น มีการเพาะพันธุ์ต้นไม้ที่ชอบขึ้นอยู่ริมฝั่งน้ำกว่า ๑๐,๐๐๐ ต้น เพื่อนำไปปลูกให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์และเป็นที่อยู่อาศัยของลูกปลาช่อนและปลาอื่นๆ เช่น ตันกรวด จิก ปลิก ตะไคร้ น้ำหวัดไก่ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการปล่อยปลาช่อนและปลาอื่นๆ ลงในลำน้ำแม่ลาเพื่อให้แพร่กระจายขยายพันธุ์ต่อไป

ส่วนชื่อของโครงการ “คอนโดปลา” นั้น มีที่มาจากพืชริมน้ำที่นำไปปลูกเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัย เป็นแหล่งอนุบาลลูกปลา และเป็นแหล่งอาหารด้วย เช่น ตะไคร้ น้ำ จะมีปลาเล็กหรือลูกปลาเข้าไปอยู่อาศัย ตัน ปลิก มดโปร่งจะชอบเข้าไปทำรัง โดยมดจะช่วยกันขุดดินขึ้นไปแล้วใช้น้ำลายของตัวเองผสมกับดินเพื่อทำรัง แต่รังก็ไม่ค่อยแข็งแรง เมื่อโดนลมพัดแรงๆ รังมดจะตกลงมา กลายเป็นแหล่งอาหารของปลา ตันกรวด เป็นเหมือนโรงพยาบาลของปลา เป็นไม้ที่มียางสีขาว ยางของตันกรวดที่ซึมออกมาจะค่อยๆ ไหลลงสู่ลำน้ำ ทำให้ผิวลำน้ำบริเวณที่ตันกรวดขึ้นมีสีขาวนวล ปลาที่มีแผลบริเวณลำตัวก็จะว่ายมายังตันกรวด แล้วเอาลำตัวถูกับต้นเพื่อให้ยางไม้ซึมเข้าไปในผิวเป็นการรักษาแผล

ตันจิก ยอดจิกใช้เป็นผักจิ้มน้ำพริก กุ้งฝอยชอบเข้าไปอยู่อาศัย แล้วปลากะทิงก็จะเข้ามากินเป็นอาหาร ยอน้ำ กิ่งและใบบางส่วนจะอยู่ในน้ำ ปลาบางชนิดจะเข้าไปทำรังอยู่อาศัย

ตันหวัดไก่ ใบเป็นอาหารของปลา เมื่อไก่เป็นหวัดไม่สบาย ไก่ก็จะเข้ามาอยู่อาศัยอยู่ในพุ่ม อาการป่วยก็จะหายไป ฯลฯ

“นี่คือภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่สืบทอดมาจากระบบการเกษตรและวิถีชีวิตที่อยู่กับลำน้ำ เราจึงต้องอนุรักษ์ลำน้ำแม่ลาเอาไว้ และจากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการทำให้เรารู้ว่า สาเหตุที่ปลาช่อนแม่ลามีสมาธิอร่อยนั้น เป็นเพราะว่าในลำน้ำแม่ลา มีกุ้ง หอย ปู ปลา และมีแหล่งที่ซ่อนตัวต่างๆ เป็นแหล่งอาหารของปลาช่อนที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้ปลาช่อนในลำน้ำแม่ลามีไขมันในกล้ามเนื้อมากกว่าปลาช่อนในแหล่งน้ำอื่นๆ ถึง ๑ เท่าตัว ปลาช่อนแม่ลาจึงมีความหวานมัน และมีรสชาติอร่อยกว่าปลาช่อนในแหล่งน้ำอื่น” ประชาชนกล่าว

แกนนำรุ่นใหม่กล่าวอีกว่า ยังมีโครงการที่สัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ลำน้ำแม่ลาด้วย คือ โครงการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน ๑๒๐ ครอบครัว มีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ประมาณ ๑,๒๐๐ ไร่ หรือคิดเป็น ๒๕ % ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมดในตำบล สามารถลดต้นทุนการทำนาจากเดิมที่ใช้สารเคมีลงได้หลายเท่าตัว คือมีค่าใช้จ่ายต่อไร่ประมาณ ๒,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ บาทเท่านั้น แต่ที่สำคัญคือ นอกจากจะมีผลดีต่อสุขภาพของชาวนาแล้ว ก็ยังทำให้ลำน้ำแม่ลามีสภาพดีขึ้นด้วย โดยเฉพาะหากมีการทำเกษตรอินทรีย์เต็มพื้นที่ ลำน้ำแม่ลาก็คงไม่เป็นแหล่งสะสมของสารเคมีอีกต่อไป กุ้ง หอย ปู และปลาช่อนก็จะกลับมาอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งอาหารและเป็นแหล่งรายได้ที่ยั่งยืนของคนบางกระบือตลอดไป

กองทุนภัยพิบัติและข้อเสนอของคนบางกระบือ

แม้ว่าวิกฤตน้ำท่วมที่หนักที่สุดในรอบหลายสิบปีนี้จะผ่านพ้นไปแล้วก็ตาม แต่ไม่มีใครรู้ว่าแขกที่ไม่ได้รับเชิญนี้จะมาเยี่ยมเยือนอีกเมื่อใด ชาวบางกระบือก็เช่นกัน ดังนั้นพวกเขาก็ต้องเตรียมความพร้อมในการรับมือตั้งแต่เนิ่นๆ เช่น มีการจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติขึ้นมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ โดยให้ชาวบ้านร่วมกันสมทบเงินเข้ากองทุนครอบครัวละ ๑๐๐ บาทต่อปี ปัจจุบันมีเงินกองทุนทั้งหมดประมาณ ๔๗,๐๐๐ บาท เพื่อนำมาลงทุนสำรองในการจัดซื้อเมล็ดพันธุ์ผัก เมล็ดพันธุ์ข้าว ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางกระบือ ซึ่งเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ กำหนดการออมเป็นปีๆ ละ ๓๖๕ บาท ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด ๑,๓๕๙ คน มีเงินกองทุนประมาณ ๘๐๐,๐๐๐ บาทเศษ ช่วยเหลือสมาชิกที่คลอดบุตรรายละ ๑,๐๐๐ บาท เจ็บป่วยนอนโรงพยาบาลเกิน ๓ คืน ขึ้นไป ช่วยเหลือครั้งละ ๕๐๐ บาท ปีหนึ่งไม่เกิน ๒ ครั้ง เสียชีวิต เป็นสมาชิกครบ ๑ ปี ช่วยเหลือ ๑๐,๐๐๐ บาท และช่วยจัดงานศพอีก ๓,๐๐๐ บาท ฯลฯ

สำหรับแนวทางในการเตรียมรับมือกับภัยน้ำท่วมในพื้นที่ในระยะยาว เพื่ออยู่ร่วมกับน้ำต่อไปนั้น ชาวตำบลบางกระบือได้ข้อสรุปดังนี้

๑. จะต้องมีการจัดหาเรือยนต์ที่รับน้ำหนักได้มาก ประจำการอยู่ในหมู่บ้าน หมู่บ้านละ ๑ ลำ สำหรับรับ-ส่งคนที่เจ็บป่วยฉุกเฉินไปโรงพยาบาล เพื่อความสะดวก รวดเร็ว เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่มีเรือพายลำเล็ก หากมีคนเจ็บป่วยหรือมีเหตุฉุกเฉินก็จะไม่ทันกาล

๒. หากปีใดมีน้ำท่วมสูงเกินจากตลิ่งแม่น้ำเจ้าพระยาเกิน ๓ เมตร จำเป็นจะต้องอพยพชาวบ้านทั้งหมด เพราะระดับน้ำจะสูงขึ้นท่วมถึงชั้นบน ดังนั้นชาวบ้านจึงเตรียมพื้นที่บริเวณสะพานข้ามคลองชลประทาน (ชาวบ้านเรียกว่า “ฝารอบคลอง”) ซึ่งเป็นสะพานเชื่อมระหว่างถนนสายสิงห์บุรี-ชัยนาทกับถนนเข้าหมู่บ้าน โดยจะต้องประสานงานกับกรมทางหลวงและกรมชลประทาน เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยกระดับคันคลองให้สูงพื้นน้ำ (ประมาณ ๑.๕๐ เมตร) แล้วสร้าง “ฝารอบคลอง” ขึ้นมา เพื่อให้ชาวบ้านใช้เป็นสถานที่พักพิงชั่วคราว ซึ่งฝารอบคลองนี้จะต้องสร้างเป็นระยะๆ เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนชาวบ้าน

๓. ต้องทำสะพาน “น็อคดาวน” เชื่อมระหว่างหมู่บ้านกับถนนใหญ่ เพราะหมู่บ้านหลายแห่งอยู่ห่างไกลจากถนนใหญ่ ชาวบ้านต้องพายเรือไกล หากมีสะพานก็จะทำให้เกิดความสะดวก สะพานน็อคดาวนนี้อาจใช้โครงเหล็กนั่งร้านมาต่อเข้าด้วยกัน แล้วใช้ไม้ไผ่ปูพื้น เมื่อน้ำลดก็ถอดสะพานเหล็กออกได้

๔. สำหรับชาวบ้านที่ปลูกสร้างบ้านชั้นเดียว ซึ่งในตำบลบางกระบือมีอยู่ประมาณ ๕๐ หลัง จะต้องยกให้เป็นบ้านสองชั้น โดยบ้านที่สร้างด้วยไม้อาจใช้วิธีการยกบ้านขึ้นแล้วต่อเสาบ้านให้สูงขึ้น ส่วนบ้านที่ก่อสร้างด้วยอิฐหรือปูนอาจจะต้องก่อสร้างใหม่ (ขณะนี้ชาวบ้านส่งเรื่องขอความช่วยเหลือผ่านจังหวัดไปที่สำนักนายกรัฐมนตรีแล้ว โดยชาวบ้านพร้อมที่จะร่วมสมทบค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงบ้าน)

๕. ต้องมีการพูดคุยกันเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างชาวบ้านด้วยกัน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้ง เนื่องจากที่ผ่านมา ชาวบ้านที่ทำนา ก็ต้องการทำคันกันเลียบนถนนสายสิงห์บุรี-ชัยนาทเพื่อเป็นแนวป้องกันไม่ให้น้ำท่วมไร่นา แต่ชาวบ้านที่อยู่ริมแม่น้ำก็ต้องการให้ทำคันกัน เพราะจะทำให้บ้านเรือนเสียหาย ดังนั้นจะต้องใช้สภาองค์กรชุมชนฯ เป็นเวทีพูดคุย สร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

๑. ให้รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำพื้นที่แก้มลิงเพื่อกักเก็บน้ำในช่วงฤดูน้ำหลาก โดยการขุดห้วยหนอง คลอง บึง ให้สามารถกักเก็บน้ำ และระบายน้ำได้อย่างรวดเร็ว โดยเชื่อมโยงกับจังหวัดในลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มน้ำสาขา

๒. ให้ปรับวิธีการทำนาของเกษตรกรจากปีละ ๓ ครั้ง เป็นปีละไม่เกิน ๒ ครั้ง โดยให้เว้นการทำนาในช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายนของทุกปี และให้นำพันธุ์ข้าวที่สามารถทนต่อน้ำท่วมมาส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก หรือปลูกพืชทดแทนที่ใช้เวลาน้อย โดยให้หน่วยงานหลัก คือ ชลประทาน เกษตร และ ธกส. ร่วมมือกันกำหนดแผนงานที่สอดคล้องกัน

๓. รัฐไม่ควรประกาศเขตภัยพิบัติ และนำงบประมาณมหาศาลมาละลายในช่วงเกิดอุทกภัย

๔. ให้มีการสร้างฝายหรือเขื่อนยางใต้เขตสิงห์บุรีหรือจังหวัดอ่างทอง เพื่อยกระดับน้ำให้สูงขึ้น และระบายน้ำออกในช่วงฤดูน้ำหลากเข้าสู่แก้มลิง พร้อมทั้งขุดลอกแม่น้ำเจ้าพระยา สันทราย รวมทั้งลำน้ำสาขา อีกทั้งให้มีการสำรวจและขุดคลองส่งน้ำเจ้าพระยา ๒ เพื่อรองรับปริมาณน้ำในช่วงน้ำหลาก

๕. ปรับปรุงมาตรการในการรับมือกับภัยน้ำท่วม ทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพการเฝ้าระวังและการเตือนภัย การให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้าจากหน่วยงานต่างๆ ควรทำอย่างเป็นระบบและมีการประสานงานกับพื้นที่ เพื่อให้การช่วยเหลือไม่ตกหล่น และต้องกำหนดแนวทางการฟื้นฟูหลังน้ำลดที่เป็นรูปธรรมและสามารถทำได้จริง โดยให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วม

๖. ให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ โดยเฉพาะการเปิด-ปิดน้ำในเขื่อนขนาดใหญ่ กลาง และขนาดเล็ก โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ และประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่าย

๗. สนับสนุนภาคประชาชน สภาองค์กรชุมชน และชุมชนท้องถิ่นในการจัดทำแผนรับมือภัยพิบัติระดับพื้นที่ โดยให้ภาครัฐส่งเสริมบทบาทของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการน้ำ เพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วมแบบบูรณาการ โดยให้ผู้นำของชุมชนมีส่วนร่วมพิจารณาการบริหารจัดการน้ำอย่างจริงจัง โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีแนวโน้มจะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนต่างๆ และในระยะแรกให้กำหนดเป็นตำบลต้นแบบการจัดการตนเองกรณีภัยพิบัติประมาณ ๓ ตำบล และทดลองศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบ เพื่อนำบทเรียนมาปรับใช้กับตำบลอื่นๆ ในระยะต่อไป

นี่คือข้อเสนอและประสบการณ์ของคนบางกระบือที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสายน้ำได้อย่างเป็นปกติสุขตลอดระยะเวลากว่า ๗๐ ปีที่บ้านเรือนจมอยู่กับสายน้ำ พวกเขาไม่ได้ฟุ้งฟาย บ่นท้อต่อโชคชะตา หรือรอรับการช่วยเหลือเยียวยาจากหน่วยงานภายนอกแต่เพียงอย่างเดียว การวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ เพื่อนำมาวางแผนรับมือร่วมกัน การจัดสรรแบ่งหน้าที่กันทำงาน ตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับสภาพน้ำ ทำให้พวกเขาฝ่าวิกฤตน้ำในครั้งนี้อมาได้ แม้จะเกิดความเสียหายบ้างแต่ก็ไม่มีใครบาดเจ็บหรือเสียชีวิตเหมือนกับหลายๆ ปีที่ผ่านมา...

ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

“พื้นฟูคลองวัว ด้วยสองมือ ผู้นำ ทำทาง”

รวบรวม : วรรณอนงค์ อินทร์สนอง
เรียบเรียง อรอนงค์ พลอยวิเลิศ /สุภาภรณ์ ดำรงพันธ์

ตำบลคลองวัวตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ ๕ กิโลเมตร อยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เดิมชุมชนตำบลคลองวัวนั้นจัดตั้งเป็นถิ่นฐานมากกว่า ๑๐๐ ปีแล้ว พื้นที่ของหมู่บ้านเป็นที่ราบลุ่มอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำนา การเข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่อาศัยเป็นแหล่งหลักจริงๆ ของตำบลคลองวัว จากคำบอกเล่าพอจะสันนิษฐานได้ว่า มีการอพยพเข้ามาของชาวบ้าน และได้ประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวด้วยการเกษตร เพราะเป็นที่ราบลุ่ม ชาวบ้านได้เลี้ยงวัวควายในพื้นที่บริเวณนี้อยู่เกือบทุกครอบครัวเพื่อใช้วัวควายในการทำไร่ไถนา เมื่อมีการตั้งหลักแหล่งทำกินอยู่เป็นเวลานาน จึงเกิดเป็นชุมชน และด้วยการที่ชาวบ้านได้นำวัว ควาย ออกทำไร่ไถนาอยู่เป็นประจำ จึงทำให้ทางเดินได้เกิดทรุดตัวเป็นร่องรางน้ำ เมื่อเวลาฝนตกน้ำก็จะท่วมขัง ดูเหมือนลำคลอง เมื่อทางราชการกฎหมายปกครองท้องถิ่น ชาวบ้านได้นำลักษณะของทำเลที่ตั้งของพื้นที่ซึ่งมีร่องทางเดินของวัว ควายปรากฏอยู่ทั่วไปมาตั้งเป็นชื่อตำบล คือให้ใช้ชื่อตำบลว่า “คลองวัว” มาจนถึงปัจจุบัน โดยตำบลคลองวัวตั้งอยู่ทิศตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ห่างจากศาลากลางจังหวัดอ่างทอง ประมาณ ๗ กิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลศาลาแดง อำเภอเมืองอ่างทอง จ.อ่างทอง

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลมหาไทย ตำบลจำปาหล่อ อำเภอเมืองอ่างทอง จ.อ่างทอง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลบ้านแห อำเภอเมืองอ่างทอง จ.อ่างทอง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลมหาไทย อำเภอเมืองอ่างทอง จ.อ่างทอง

ปัจจุบัน ตำบลคลองวัวมีประชากรทั้งหมด ๒,๕๗๒ คน ๖๖๙ ครัวเรือน

ชุมชนเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ใกล้แม่น้ำเจ้าพระยา เหมาะแก่การเพาะปลูกทางการเกษตร อาชีพส่วนใหญ่ทำนา และประกอบอาชีพทางเกษตรก็ยังคงทำอยู่ คิดเป็นพื้นที่เพาะปลูกประมาณร้อยละ ๘๐ ของพื้นที่ทั้งหมดและอาชีพเสริมเลี้ยงสัตว์ แปรรูปและผลผลิตทางการเกษตร แต่สภาพพื้นที่ในการทำเกษตรได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งส่วนมากมีอาชีพ ทำนาและปลูกพืชไร่ ปลูกดินในช่วงที่ไม่ได้ปลูกข้าว

ปัจจุบันพื้นที่ดินซึ่งเคยทำนาจะเปลี่ยนมาปลูกผักสวนครัวทำสวนผลไม้และอื่นๆ ปัจจุบันสภาพดินไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์เพราะเกษตรกรในชุมชนไม่ค่อยนิยมปลูกพืชคลุมดินหรือ ใช้ปุ๋ยธรรมชาติในการเพาะปลูก แต่จะใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิต

พื้นที่ทั้งหมดของหมู่บ้านมีจำนวน ๘.๗๓ ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็น ๕,๖๔๗ ไร่ ลักษณะทั่วไปเป็นพื้นที่ราบลุ่ม สภาพดินไม่มีปัญหาโดยลักษณะที่ตั้งของชุมชนในปัจจุบัน มีที่ตั้งอาณาเขตไม่เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต คือ พื้นที่ของชุมชนตำบลคลองวัว เป็นพื้นที่ราบลุ่ม จากเดิมที่เคยเป็นป่า ปัจจุบันแทบไม่มีป่าหลงเหลืออยู่เลย เนื่องจากมีการถางป่าเพื่อในการเพาะปลูกมากขึ้น สัตว์ที่เคยอาศัยอยู่ในป่าบริเวณชุมชนก็ลดน้อยลงชาวบ้านจึงเริ่มเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหารเพิ่มขึ้น เช่น เป็ด ไก่ หมู เป็นต้น การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ชุมชนตำบลคลองวัวเป็นพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ ๕,๐๓๑ ไร่ และปลูกสร้างบ้านเรือนประมาณ ๖๑๖ ไร่

แหล่งน้ำ เนื่องจากตำบลคลองวัว อยู่ในพื้นที่ราบลุ่มมีคลองส่งน้ำ คือ คลองบางตาแผ่นดิน คลองศาลาแดง โดยได้รับน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา จึงมีน้ำอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูกตลอดปี ชาวชุมชนตำบลคลองวัวจึงมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรในการทำนา ๑-๒ ครั้งต่อปี และใช้สำหรับปลูกพืชไร่อายุสั้นหรือพืชไร่อายุยาว หรือไว้สำหรับทำสวนผัก หรือไม้ดอก ไม้ประดับและใช้ทำสวนผลไม้

ศักยภาพของชุมชนและพื้นที่ตำบลคลองวัว เป็นพื้นที่ที่เป็นที่ราบลุ่มอยู่ในเขตชลประทาน ในอดีตชาวบ้านจึงคุ้นเคยและมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับแม่น้ำและใช้เรือสัญจรไปมา แต่เมื่อถึงฤดูน้ำหลากกระแสน้ำจะเอ่อล้นตลิ่งขึ้นมา นับตั้งแต่ปี ๒๕๑๒, ๒๕๑๘, ๒๕๒๖ ในช่วงนั้นระดับน้ำที่ท่วมยังไม่สูงมาก เพราะยังไม่มีสิ่งก่อสร้างไปกั้นขวางทางเดินของน้ำ แต่เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น มีการขยายบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้าง ไปกั้นขวางทางเดินของน้ำ น้ำจึงไหลไม่สะดวกหรือไม่มีทางระบาย นับตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ น้ำเริ่มท่วมพื้นที่ตำบลคลองวัวถี่ขึ้น โดยเฉพาะบ้านเรือนที่อยู่ริมแม่น้ำ และมาท่วมอีกในปี ๒๕๕๔ พื้นที่คลองวัวประสบภัยน้ำท่วมครอบคลุม ๕ หมู่บ้าน พื้นที่ทางการเกษตรเสียหายเกือบทั้งหมด นับว่าเป็นสถานการณ์ที่คาดไม่ถึง จึงมีชาวบ้านบางส่วนไม่ได้เตรียมรับมือ แต่มีชาวบ้านบางส่วนได้เตรียมแผนในการรับมือกับแชกที่ไม่ได้รับเชิญ ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาน้ำท่วมขึ้นมาในแต่ละปี ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านจึงช่วยเหลือหรือหาทางป้องกันเอาเอง จึงเตรียมการรับมือเบื้องต้น เช่น การยกของขึ้นที่สูง ปลูกผักในกระถางที่ขนย้ายได้ง่าย หาสถานที่อพยพใหม่ ฯลฯ

ภูมิใจ...ในความเป็นคนคลองวัว

ความซื่อซาค กลายเป็นความสามัคคี ความพร้อมจากพลังผู้นำธรรมชาติ ที่ร่วมแรงร่วมใจ ให้คนในหมู่บ้านตำบลเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติโดยเริ่มจากกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนลงสำรวจพื้นที่ความเสียหาย เพื่อนำข้อสรุปมาวางแผนพัฒนาแผนการฟื้นฟูพื้นที่ภัยพิบัติ ซึ่งแต่ละหมู่บ้านก็จะมีการเตรียมคณะทำงาน เพื่อคอยช่วยเหลือชาวบ้าน มีการแบ่งหน้าที่กันทำงาน เช่น ทำทางเดินให้ชุมชน กรอกกระสอบทราย แจกอาหาร การขนถูงยังชีพไปแจกจ่าย โดยวิธีการดำเนินงานมีการ

ประสานงานระดับตำบลที่ศูนย์โอท็อปคลองวัว หมู่ ๑ เป็นศูนย์กลาง และกระจายตัวแทนประสานงานแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งเป็นแกนนำในหมู่บ้านนั้นๆ และการช่วยเหลือ/ประสานงานไม่ได้ทำเฉพาะหมู่บ้านใครหมู่บ้านมัน แต่จะเฮลไปช่วยเหลือกันหากหมู่บ้านที่เดือดร้อนต้องการกำลังเสริม นอกจากนี้ยังมีการจัดสรรกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเพื่อช่วยเหลือในเบื้องต้น เช่น ซื้อถุงยังชีพแจกจ่ายสมาชิกในหมู่บ้านในระหว่างน้ำท่วม

ความสามัคคีอาจมาพร้อมกับความแตกแยก นับว่าพื้นที่คลองวัวมีการจัดการช่วยเหลือโดยผู้นำทำทางเบื้องต้น พื้นที่ภัยพิบัติโดยความร่วมมือกับหน่วยงานหลายฝ่าย นับเป็นสัญญาณที่ดี และหวังผลทางการเมืองที่เลือกปฏิบัติในการช่วยเหลือที่ไม่ครอบคลุม และการอยู่ร่วมกันหมู่มาที่ย่อมประสบปัญหาความไม่เข้าใจหรือเข้าใจไม่ตรงกัน การแก้ปัญหาน้ำท่วมจึงย่อมต้องมีความแตกแยกเกิดขึ้นบ้าง นับว่าเป็นเรื่องธรรมชาติที่อาจเจอได้จากหลายพื้นที่

น้ำมาครานี้...รู้กันดีว่าเพราะเหตุใด

ตำบลคลองวัว เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ใกล้แม่น้ำเจ้าพระยาทิศเหนือติดต่อกับตำบลศาลาแดง (แม่น้ำเจ้าพระยา) ทิศใต้ติดต่อกับตำบลจำปาหล่อ (แม่น้ำเจ้าพระยา) ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลบ้านแห (แม่น้ำเจ้าพระยา) ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลมหาไถไทย (แม่น้ำน้อย) เพราะฉะนั้นตำบลคลองวัวจึงเปรียบเหมือนไขแดงที่ถูกล้อมรอบด้วยตำบลที่อยู่ติดริมแม่น้ำทั้ง ๒ สาย ถ้าตำบลที่ล้อมรอบถูกน้ำเอ่อล้นตลิ่งตำบลคลองวัวเองก็ไม่สามารถทำแนวเพื่อป้องกันน้ำได้ก่อกำกับในพื้นที่เองมีการสร้างถนนขวางทางน้ำ แต่ไม่มีการฝังท่อเพื่อระบายน้ำ ประชาชนในพื้นที่เองปลูกบ้านเรือนรูกล้าคลองสาธารณะ **คลองชลประทานถูกทำให้เล็กลง** จึงทำให้น้ำไหลผ่านได้ช้า **“ชลประทาน”** ไม่ปล่อยน้ำให้เป็นไปตามธรรมชาติแต่กักเก็บน้ำไว้พอน้ำมากๆ เข้าก็ปล่อยลงพื้นที่มาทีเดียวเมื่อคลองเล็ก น้ำเยอะทำให้น้ำเอ่อล้นท่วมขังพื้นที่เกษตร และบ้านเรือนทำให้ได้รับความเสียหายเป็นการบริหารจัดการของภาครัฐที่ผิดพลาด

ตำบลคลองวัว มี ๕ หมู่บ้าน พื้นที่หมู่ ๑ และ ๒ อยู่ติดริมคลองบางตาแผ่นดินที่มีแนวกันน้ำริมคลองไม่ได้มาตรฐานมีคันแนวกันน้ำริมคลองเล็ก ใหญ่ สูง ต่ำไม่เท่ากัน หมู่ ๓, ๔ และ ๕ ไม่มีแนวป้องกันน้ำจึงได้รับผลกระทบจากตำบลข้างเคียง

ทางระบายน้ำท้ายตำบลขึ้นเงิน เกิดจากการขยและสิ่งปฏิกูล ท่อระบายน้ำเล็กอุดตัน การขุดลอกคลองในแต่ละครั้งจะไม่ได้เป็นการขุดคลองให้ลึกเพียงแต่ลอกวัชพืชเท่านั้น ในพื้นที่มีประตูลดน้ำน้อยเนื่องจากไม่ได้รับการสนับสนุนจากท้องถิ่น

ก่อน - ระหว่าง - หลัง ภัยพิบัติ

ก่อนเกิดภัยพิบัติมีการเรียกประชุมสภาฯ เพื่อปรึกษาหารือแนวทางป้องกัน ระหว่างเกิดภัยพิบัติมีการรวมตัวของผู้นำช่วยกันบรรจถุงยังชีพเพื่อนำไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยติดต่อประสานงานกับ อบจ. เพื่อขอรับความช่วยเหลือเรื่องสุขาอนามัยจัดหาพื้นที่สูงเพื่ออพยพคน - สัตว์ ออกเยี่ยมเยียนพี่น้องสภาฯ และวัดที่ประสบภัย

หลังเกิดภัยพิบัติมีการประสานงานกับหน่วยงานและชุมชนร่วมกันฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อม

ถ้าจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองด้านภัยพิบัติได้ต้องอาศัย ปัจจัย เงื่อนไข อุปสรรคอะไร?

ปัจจัย ประชาชนในชุมชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมใน
ทุกๆ เรื่องของชุมชนต้องมีความรักสามัคคีคืออกความ
คิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

เงื่อนไข ท้องที่/ท้องถิ่น ต้องรับฟังปัญหาของชุมชน
ไม่แบ่งแยก ไม่เลือกปฏิบัติ ใช้การปกครองระบบ
คุณธรรมไม่ใช่ระบบอุปถัมภ์ ต้องสนับสนุนงบประมาณในทุกๆ ด้านในการแก้ปัญหาของชุมชน
ปัญหาสำคัญหรืออุปสรรคต่อการทำให้ชุมชนท้องถิ่น
จัดการภัยพิบัติด้วยตนเองไม่ได้?

อุปสรรค พื้นที่ตำบลมีเขตติดต่อกันระหว่างตำบล
ข้างเคียงไม่มีแนวคั่นกันน้ำที่ถาวร ท้องที่/ท้องถิ่น
ไม่เห็นความสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญห
ภัยพิบัติอย่างจริงจังและยั่งยืน การปฏิบัติงาน
มุ่งเน้นผลประโยชน์ทางการเมืองมากกว่ามุ่งแก้ไข
ปัญหาความเดือดร้อนของชุมชน ต้องมีการ
จัดการร่วมกับพื้นที่ข้างเคียง

แนวทางในการเตรียมรับมือกับภัยน้ำท่วมในพื้นที่ในระยะยาวของคนคลองวัว ข้อเสนอแนะ

๑. จะต้องมีการจัดหาเรือทุกครัวเรือน เพื่อความสะดวก รวดเร็ว
๒. แผนฟื้นฟู เตรียมเรือทุกครัวเรือน/พื้นที่ และห้องน้ำ สุขาลอยน้ำ ปลุกพืชผักสวนครัวในกระถางเพื่อย้ายได้
๓. วางแผนการสร้างพื้นที่รับน้ำ (แก้มลิง) กับกรมชลฯ ในการทำประชาพิจารณ์สร้างพื้นที่รับน้ำ โดยชาวบ้าน ตำบลคลองวัว
๔. ชาวบ้านที่ปลูกสร้างบ้านชั้นเดียว ต้องยกให้เป็นบ้านสองชั้น โดยบ้านที่สร้างด้วยไม้อาจใช้วิธีการยกบ้านขึ้น แล้วต่อเสาบ้านให้สูงขึ้น
๕. ปรับวิธีการทำนาของเกษตรกรจากปีละ ๓ ครั้ง เป็นปีละไม่เกิน ๒ ครั้ง โดยให้เว้นการทำนาในช่วงเดือน ตุลาคม-พฤศจิกายนของทุกปี และให้นำพันธุ์ข้าวที่สามารถทนต่อน้ำท่วมมาส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก หรือ ปลูกพืชทดแทนที่ใช้เวลาน้อย โดยให้หน่วยงานหลัก คือ ชลประทาน เกษตร และ ธกส. ร่วมมือกันกำหนด แผนงานที่สอดคล้องกัน

ข้อเสนอ

๑. การสื่อสารกับหน่วยงานในการทำแก้มลิงให้พื้นที่คลองวัวเป็นพื้นที่รับน้ำ เพื่อให้คนในชุมชนเตรียมตัว ตั้งรับ
๒. เสนอแผนของตำบลในการจัดการน้ำ

“น้ำท่วม ไม้ไร้น้ำใจ”

สภาองค์กรชุมชนจังหวัดลพบุรี จับมือท้องถิ่น ท้องที่ ช่วยแก้ปัญหาอุทกภัย

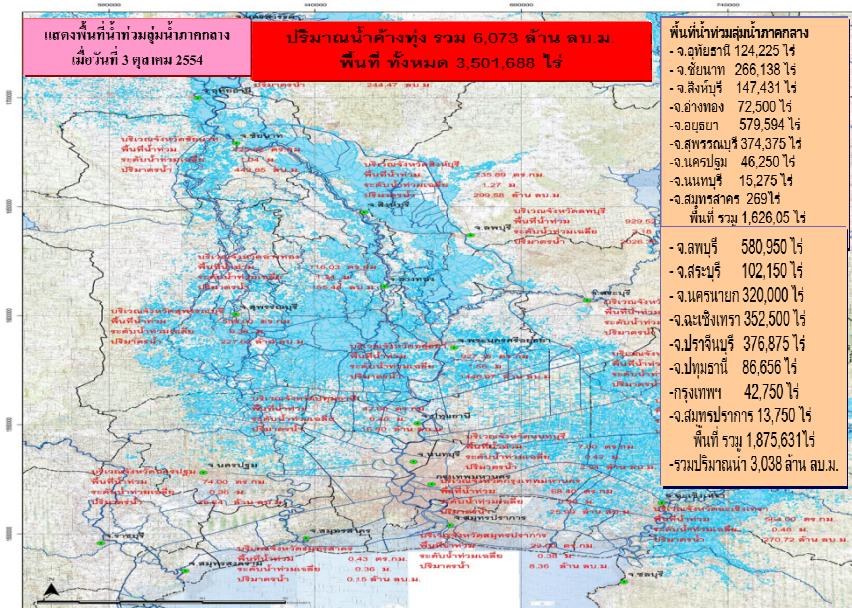
โดย สุเมธ นพคุณ

จังหวัดลพบุรีตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๔๗ องศา ๓๗ ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ ๑๐๐ องศา ๒๕ ลิปดาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางเหนือตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๑ ถนนพหลโยธิน ประมาณ ๑๕๕ กิโลเมตร หรือทางรถไฟสายเหนือประมาณ ๑๓๓ กิโลเมตร มีพื้นที่ ๖,๕๘๖.๖๗ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๔,๑๑๖,๖๖๘ ไร่

จังหวัดลพบุรี มีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดต่างๆ ๘ จังหวัดดังนี้ คือ ด้านตะวันออก ติดกับจังหวัดนครราชสีมาและชัยภูมิ ด้านเหนือติดกับจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านตะวันตกติดกับนครสวรรค์และสิงห์บุรี ด้านใต้ติดกับสระบุรี อยุธยา และอ่างทอง

การปกครองแบ่งออกเป็น ๑๑ อำเภอ ๑๒๖ ตำบล ๑,๑๑๐ หมู่บ้าน

๑. อำเภอเมืองลพบุรี
๒. อำเภอพัฒนานิคม
๓. อำเภอโคกสำโรง
๔. อำเภอชัยบาดาล
๕. อำเภอท่าม่วง
๖. อำเภอบ้านหมี่
๗. อำเภอท่าหลวง
๘. อำเภอสระโบสถ์
๙. อำเภอโคกเจริญ
๑๐. อำเภอลำสนธิ
๑๑. อำเภอหนองม่วง

ประชาชนในเขตเทศบาลฯ ประกอบอาชีพหลากหลาย เช่น เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม รับจ้าง รับราชการ และอื่นๆ

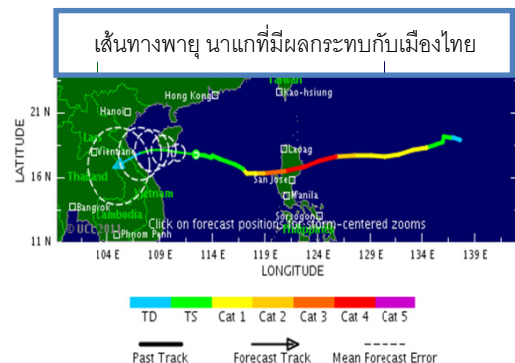
ประชากรของจังหวัดลพบุรีส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภาคกลาง และมีชนเชื้อสายจีนปะปนอยู่ทั่วไป นอกจากนี้ยังมีชนเชื้อสายลาว ลาวพวน ส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่อำเภอบ้านหมี่ ชนเชื้อสายมอญอาศัยอยู่ในเขตท้องที่ตำบลบางขันหมาก อำเภอเมืองลพบุรี ซึ่งชนเชื้อสายต่างๆ นี้ยังคงรักษาวัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียม ประเพณี ภาษาพูดที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง แต่ก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับประชากรส่วนใหญ่ได้ดี

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำนา ทำไร่ข้าวโพด ข้าวฟ่าง อ้อยน้ำตาล ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ประชากรในจังหวัดลพบุรีมีด้วยกันหลายกลุ่ม เช่น ไทยภาคกลาง ไทยพวน (เดิมเรียก ลาวพวน) และไทยเบิ้ง (หรือไทยแดง) ไทยอีสาน (พูดภาษาอีสาน) ไทยมอญ นอกจากนี้ยังมีชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยเชื้อสายอินเดียจำนวนไม่น้อยอีกด้วย

แล้วเราจะโทษใครได้ ?

สถานการณ์อุทกภัยในพื้นที่จังหวัดลพบุรีได้เกิดสถานการณ์น้ำท่วมตั้งแต่วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๔ เป็นต้นมา โดยแบ่งเป็น ๒ สาเหตุ

๑. ปริมาณน้ำฝนที่ตกลงมาในพื้นที่จังหวัดลพบุรีตั้งแต่วันที่ ๙-๑๒ กันยายน ๒๕๕๔ ทำให้เกิดน้ำท่วมฉับพลันในพื้นที่ ๑๑ อำเภอ โดยปริมาณน้ำฝนมากที่สุดที่อำเภอหนองม่วง และอำเภอสระโบสถ์ วัดได้ ๑๓๐ มม. และพื้นที่อีกหลายอำเภอมีปริมาณฝนที่ตกมากกว่า ๑๐๐ มม. ทำให้น้ำไหลจากที่สูงลงสู่ที่ราบลุ่ม ในเขตชุมชนเมืองสร้างความเสียหาย ขณะนี้สถานการณ์น้ำท่วมจากกรณีฝนตกเริ่มคลี่คลายแล้ว

๒. น้ำท่วมเนื่องจากสาเหตุความชำรุดประตูละบายน้ำบางโฉดมศรี อ.อินทร์บุรี จ.สิงห์บุรี ชำรุดตั้งแต่วันที่ ๑๓ กันยายน คั่นกันน้ำเจ้าพระยาที่ อ.มโนรมย์ อ.เมือง จ.ชัยนาท และทางน้ำล้นของเขื่อนเจ้าพระยาล้น (spillway) อ.เมือง จ.ชัยนาท ที่สำคัญรวม ๕ จุด จึงทำให้น้ำล้นเข้าสู่พื้นที่ราบลุ่มในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี จำนวนวันละประมาณกว่า ๗๐ ล้าน ลบ.ม. ทำให้น้ำท่วมพื้นที่ลพบุรีพื้นที่มากกว่า ๔๑๗,๘๑๑ ไร่ ซึ่งปริมาณน้ำที่อยู่ในพื้นที่กว่า ๑,๘๐๐ ล้าน ลบ.ม. สร้างความเสียหายให้อย่างมาก ซึ่งสถานการณ์มีแนวโน้มว่าจะเพิ่มความรุนแรงสูงขึ้นเป็นลำดับ

จังหวัดลพบุรีมีพื้นที่เกิดอุทกภัย ๑๑ อำเภอ ๑๒๒ ตำบล ๑,๐๘๗ หมู่บ้าน ๘๓ ชุมชน ประกอบด้วยพื้นที่ที่ประสบภัยและได้รับความเสียหายอย่างมาก มีใน ๓ อำเภอดังนี้

- **อำเภอเมืองลพบุรี** น้ำท่วมสูงประมาณ ๑.๐๐-๖.๐๔ ม. ได้แก่ ต.ทะเลชุบศร ป่าตาล ท่าแค เขาพระงาม บ้านข่อย สีคลอง พรหมมาستر บางขันหมาก โคกลำพาน ดอนโพธิ์ โพธิ์เก้าต้น โกงธนู จักราย ถนนใหญ่ ห้วยตลาด โพธิ์ตรุ ตลุง ฯลฯ

- **อำเภอบ้านหมี่** น้ำท่วมสูงประมาณ ๑.๐๐-๔.๐๔ ม. ได้แก่ ต.หนองเมือง พุคา บางขาม มหาสอน บ้านชี บางพัง ไร่ใหญ่ สนามแจง สายห้วยแก้ว หนองเต่า โพนทอง ฯลฯ

อ.เมือง บริเวณโคกกระเทียม

สายท่าโขลง-บ้านหมี่

- **อำเภอท่าม่วง** น้ำท่วมสูงประมาณ ๑.๐๐ - ๓.๕๔ ม. ได้แก่ ทต.ท่าโขลง ทต.ท่าม่วง ต.เขาสมอคอน บางคู ลาดสาลี บางลิ โปตลาดแก้ว โคกสลุด บางงา บ้านเบิก มุจลินทร์ หัวสำโรง ฯลฯ

โดยรวมแล้วผู้เดือดร้อนจากเหตุการณ์น้ำท่วมของจังหวัดลพบุรี ครั้งนี้ มากกว่า ๗๔,๐๕๕ ครัวเรือน และมากกว่า ๒๐๓,๕๒๕ คน ซึ่งในจำนวนนี้เป็นเกษตรกร ๒๒,๗๙๑ ราย พื้นที่นาประมาณ ๓๕๐,๘๐๓ ไร่ พืชไร่ ๑๗๑,๕๒๒ ไร่ พืชสวน ๖,๕๙๖ ไร่

รวมพื้นที่ประสบภัย ๕๒๘,๙๒๑ ไร่, ด้านปศุสัตว์, ประมง มีเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบมากกว่า ๑๑,๗๘๗ ราย แปลงหญ้า ๗๑๖ ไร่ สัตว์เลี้ยง (โค กระบือ สุกร ฯลฯ) ๓๗,๐๗๓ ตัว สัตว์ปีก ๑,๕๗๗,๑๐๑ ตัว สัตว์เลี้ยงอื่นๆ ๑,๘๕๓ ตัว บ่อปลา ๑,๐๔๑ บ่อ เนื้อที่ ๓,๐๔๓ ไร่ ปลา ๔,๔๘๙,๕๐๐ ตัว

ธารน้ำใจ กับภัยน้ำท่วม

วันนั้นในส่วนของผู้รับผิดชอบโครงการฟื้นฟูภัยพิบัติ ก็ปรึกษาหารือกันถ้วนหน้าจะช่วยเหลืออย่างไร คิดถึงเรื่อง น้ำดื่ม อาหารพร้อมรับประทานในพื้นที่ที่ไม่ได้สามารถทำเองได้แน่นอน ก็ได้งบประมาณที่ได้จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ซึ่งเราแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานกัน ทั้งลงพื้นที่ ประสานเครือข่าย ทั้งในส่วนที่น้ำท่วม และน้ำไม่ท่วมเพื่อแจ้งให้ทราบถึงความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งขอความช่วยเหลือเรื่องต่างๆ ที่สามารถเราจะนำมาช่วยพี่น้องที่ประสบภัยครั้งนี้ได้ ด้วยงบประมาณที่ได้มานั้นจำกัดแต่สามารถเป็นตัวตั้งต้นในการจัดหาสิ่งของบรรเทาความเดือดร้อน การช่วยเหลือทั้งเรื่องของอาหารพร้อมรับประทานและน้ำดื่มให้เพียงพอที่จะลงไปช่วยเหลือกันได้

ตำบลโคกสลุด

เริ่มต้นขึ้น (วันที่ ๑๖ กันยายน ๕๔) ครั้งแรกยังนึกภาพไม่ออกว่า น้ำท่วมครั้งนี้จะสาหัสขนาดนี้ ครั้งแรกที่ได้ลงพื้นที่ เราเลือกที่จะลงไปช่วยเครือข่ายการทำงานของเรา โดยเลือกตำบลโคกสลุด อำเภอท่าม่วง โดยผู้ที่ทำงานเครือข่ายการทำงานของเราคือ **พี่หน้อย (ณภัทรากิ่งโพธิ์)** ครั้งแรกที่เข้าพื้นที่ยังสามารถใช้รถเดินทางเข้าไปได้อยู่ สภาพบ้านในบริเวณนั้นยังไม่ได้รับความเสียหายมากนัก โดยทั่วไปเหมือนปีที่ผ่านมาระดับน้ำเรียบไปกับถนน ยังสัญจรไปมาได้ เราไปพร้อม

อาหารน้ำดื่มในเบื้องต้น

ช่วงบ่ายเราไปที่ตำบลบางขันหมากไปที่ผู้นำอีกท่านหนึ่ง เราเรียกกันติดปากว่า “**ป้านาจ**” (นายอำนาจ ครุฑบุญ) บ้านป้านาจ ต่ำกว่าถนนประมาณเกือบ ๒ เมตร รถเข้าไปบริเวณหลังวัดโพธิ์ระหัดสเท่านั้นก็ไปต่อไม่ได้ ต้องประสานให้เอาเรือมารับอาหารน้ำดื่มไปแทน พร้อมเดินเข้าไปเยี่ยมเยียน

ตำบลบางขันหมาก

ขาเข้าน้ำประมาณหน้าขาเราเอง เข้าไปลุยประมาณ ๒๐ นาที ตอนกลับออกมาน้ำประมาณเอว...แล้วคืนนี้มันจะเหลือหรือ...

ไปหาแต่นั้นวันที่ ๓ แล้วที่ประตูบางโฉมศรีแตก จากนั้นวันถัดมา พี่น้อยโทรมาด้วยน้ำเสียงตื่นตระหนกตกใจอย่างมากเสียงสั่นเครือว่า “เมธ น้ำเข้าบ้านพี่แล้วตอนนี้รถเข้าไม่ได้แล้วนะ บนถนนที่เมื่อวานเราเข้ามาน้ำประมาณหน้าอกแล้ว” แล้วบ้านป้านาจะขนาดไหน? รีบโทรไปหาป้าด่วนเลย “เออ ถึงคอแล้ววะ” น้ำเสียงไม่ได้เครียดมาก หรืออาจเป็นเพราะป้าเป็นคนสนุกอยู่แล้วมั้ง หรือไม่ก็ผ่านร้อนผ่านหนาวมาเยอะ เลยไม่ตกใจเท่าไร แต่ก็ทิ้งท้ายไว้หน่อยว่า “สงสัยอีกวันคงมิดหัววะ” นั้นแคว้นแรกเท่านั้นเอง จากนั้นเรายังประสานไปยังเครือข่ายของเราอีกหลายๆที่ ก็เจอสภาพเหมือนกัน น้ำมาเร็ว แรง และส่วนใหญ่ไม่คิดว่าจะท่วมมากขนาดนี้ หลายๆที่ไม่ได้ตั้งรับไว้เลย ที่บอกว่าปี ๒๕๓๘ สาหัสแล้ว ปีนี้ ๒๕๕๔ ต้องบันทึกไว้เลยว่าสาหัสที่สุด

ช่วงนั้นงบประมาณที่ได้รับมานั้นอย่างที่ได้บอกไว้แล้วว่ามีจำกัด แต่ความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นนั้นมากจนไม่มีใครกล้าประมาณตัวเลขความเสียหายได้ เราประสานไปยังเครือข่ายชุมชนต่างๆที่ทำงานร่วมกับเราแต่ไม่ได้รับผลกระทบว่าจะให้การช่วยเหลือกันอย่างไร หลายคนคิดเหมือนกันว่า ช่วงแรกเรื่องถุงยังชีพยังไม่น่าจะจำเป็นในช่วงนี้ ระยะนี้สิ่งที่สำคัญและจำเป็นที่สุดน่าจะเป็นเรื่องอาหารการกิน น้ำดื่ม เพราะหลายบ้านไม่สามารถประกอบอาหารทานเองได้ ฉะนั้นน่าจะหาอาหารที่สามารถทำได้เลยลงไปช่วย เราประสานไปที่วิทยาลัยอาชีวะลพบุรี เพื่อขอใช้สถานที่เป็นที่ทำการ เป็นโรงครัวสำหรับทำอาหาร ท่านผู้อำนวยการก็ให้ความอนุเคราะห์พวกเรา และประสานไปยังนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกุดตาเพชรอำเภอลำสนธิ เราเรียกท่านจนติดปากว่า “นายกเอ๋” อีกท่านที่ต้องกล่าวถึง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขารวก อำเภอลำสนธิ นายกสำรวม ดีผิว ทั้งสองท่านได้กระจายข่าวสารไปยังลูกบ้านของท่าน แล้วน้ำใจก็หลั่งไหลลงมามาตั้งสายน้ำที่กำลังสร้างปัญหาให้คนลพบุรีด้วยเช่นกัน ลูกบ้านที่ทราบข่าวก็นำสิ่งของมาช่วยเหลือพวกเรา ตำบลกุดตาเพชรพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาที่มีต้นไผ่ปริมาณมาก เมื่อถึงฤดูก็เก็บหน่อไม้แล้วแปรรูปเพื่อให้สามารถไว้บริโภคเองภายในครอบครัวและจำหน่ายได้ ชาวบ้านก็นำหน่อไม้ที่แปรรูปแล้วมาให้ ลองหลับตาแล้วจินตนาการถึงหน่อไม้

๑,๐๐๐ กิโลกรัม มันมากขนาดไหน จนพวกเราที่ทำอาหารไปแจกยังแอบบ่นเลย “สงสัยชาตินี้คงเลิกกินหน่อไม้ไปอีกนาน” นอกจากหน่อไม้ยังมีทั้งข้าวสาร ผักพื้นบ้าน พริกแห้ง ประมาณครึ่งคันรถ ปีกอ๊พ ผักสวนครัวอย่างกระเพราที่ถอนมาทั้งต้นของเหล่านี้ที่คนตำบลกุดตาเพชรปลูกไว้เพื่อบริโภคเอง แล้วนำมาให้พวกเราทำอาหารสิ นอกจากสิ่งของต่างๆ แล้วยังมีทีมงานที่อยู่ในตำบล

กุดตาเพชร อาทิเช่น อาสาสมัครสาธารณสุข ตลอดจนลูกบ้านของท่านยังสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาเป็นแม่ครัว ออปร. ก็ยังมาช่วยในเรื่องของแรงงานตลอดระยะเวลาที่เราดำเนินการสิ่งของที่มาพวกเราแต่ละครั้ง บางครั้งรถปิกอัพ ๒-๓ คัน บางครั้งรถบรรทุก ๖ ล้อ บางครั้ง รถบรรทุก ๑๐ ล้อก็มี

นั่นแค่เป็นระยะแรกเท่านั้น จนกระทั่ง **วิทยาลัยอาชีวะจังหวัดลพบุรี** ที่อยู่ในพื้นที่ของตำบลป่าตาลได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมเช่นกัน เราจึงประสานไปยังมหาวิทยาลัยรามคำแหงสาขา **วิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดลพบุรี** ขอใช้สถานที่โรงอาหารเป็นที่ดำเนินการต่อในอีกระยะต่อมา ซึ่งสิ่งของช่วยเหลือ ไม่ได้หยุดอยู่

แค่ที่ตำบลกุดตาเพชรและเขารวกเท่านั้น เขตอำเภอลำสนธิที่ได้รับการประสานไปก็นำสิ่งของมาช่วยพวกเรา อาทิเช่น ชาวตำบลลำสนธินำซาลาเปา ๕,๐๐๐ ลูกลงมาช่วย มิได้อยู่อยู่เพียงแค่นั้นเพื่อนฝูง ชาวบ้าน พ่อค้า แม่ขายที่ทราบข่าวก็นำสิ่งของหรือเงินทองเขามาบริจาคโดยตลอด สิ่งของไม่ได้หยุดอยู่แค่จากคนในจังหวัดลพบุรีเท่านั้น เครือข่ายเพื่อนพ้องที่ทราบจากจังหวัดอื่นๆ ก็มาช่วยเช่นกัน ทั้งจากอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครปฐม ชาวจังหวัดนคร-

ราชสีมา สิงห์บุรี สระบุรี และอีกหลายที่ที่ไม่สามารถเอ่ยนามได้หมดพวกเราและคนจังหวัดลพบุรี ต้องขอขอบคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย ที่ทำให้พวกเราสามารถทำอาหารได้มากถึง ๑,๕๐๐ ถึง ๒,๕๐๐ ชุดต่อวันลงไปช่วยพี่น้องของเราได้ถึงแม้จะไม่ทั่วถึงแต่ก็บรรเทาความเดือดร้อนลงได้ จากที่ดำเนินการมาจนถึงวันสุดท้ายลองมาดูตัวเลขอาหารที่เราทำลงไปมากกว่า ๔๐,๐๐๐ ชุด จนมีเสียงจากคณะทำงานเองว่า “เราทำได้ขนาดนั้นเชียวหรือ” น้ำเสียงระคนประหลาดใจและดีใจในขณะเดียวกัน

แปลงทุกอย่างให้เป็นอาหารเลิศรส

อย่างที่บอกไว้แล้ว ของที่บริจาคมาไม่ปริมาณเยอะมาก บางอย่างก็สามารถเก็บไว้ได้นาน บางอย่างต้องรีบแปลงให้เป็นอาหารเลิศรสอย่างรวดเร็ว นี่แหละหน้าที่ของแม่ครัวของ พี่ช่วง กับต๋อยสองคนนี้เป็น

อาสาสมัครสาธารณสุข ของตำบลป่าตาล เลย์รับหน้าที่เป็นหลักในการคิด - แปลง - ทำทุกอย่างที่มีให้อร่อยและยังมีอีกหลายท่านที่มาเป็นลูกมือช่วยกันมากกว่า ๑๐ ชีวิต ยังมีพี่น้อง พี่ช่วง รับหน้าที่หุงข้าวหม้อขนาดใหญ่ขนาด ๘ ลิตร ที่ตั้งแต่หุงแล้วดิบบ้าง ใหม่มาก แข็งบ้าง จนกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญไปเลย

อาหารที่ทำอย่างที่ต้องบอกว่าต้องสะอาด อร่อย แล้วสิ่งที่สำคัญที่ลืมไม่ได้คือ ต้องระวังว่าอาหารที่ทำต้องไม่บูดง่าย เดี่ยวจะกลายเป็นซ้ำเติมไปอีก แทนที่จะไปช่วยให้ร้อนท้อง จะกลายเป็นถ่ายท้อง เรื่องนี้ต้องคิดตอด เพราะอาหารที่ทำแล้วใส่ผัก หรือ

วัตถุดิบบางอย่างเข้าไปจะกลายเป็นทำให้อาหารนั้นบูด เสียหาย ฉะนั้นอาหารที่เป็นกะทิต้องเลิกคิดไปเลย ทำกันนานกว่า ๒ เดือน มีอยู่วันหนึ่งลงพื้นที่เอาอาหารไปช่วย ได้ยินเสียงดังมาไกลๆ แต่จับใจความได้ว่า “ข้าวที่มาแจกเนี่ย ที่เขียนไว้ว่าสภาฯ อะไรนะอร่อย แล้วก็รสชาติดีเนอะ” ได้ยินเขาต้องแอบยิ้มอย่างปลื้มใจ อดไม่ได้ต้องเอาไปเล่าให้แม่ครัวฟัง ทุกคนถึงกับยิ้มแบบเขินอาย แต่ก็อึดอัด

ปัญหา ทางออกก็ต้องมี

ต้องยอมรับความจริงอย่างหนึ่งว่าน้ำท่วมครั้งนี้สาหัสอย่างยิ่งขนาดที่ว่า ถนนสายหลักที่ใช้ในการสัญจรไปมาระหว่างจังหวัด ระหว่างอำเภอท่วมสูงทำให้ รถเล็กไม่สามารถสัญจรไปมาได้ ต้องใช้รถขนาดใหญ่อย่างรถ ๖ ล้อ ขึ้นไปหรือรถยกสูงดัดแปลงจึงจะสามารถสัญจรจากอำเภอเมืองไปยังอำเภอท่าม่วงได้ วันแรกพวกเราก็ใช้รถปิกอัพของเราเอง แต่พอน้ำท่วมสูงขึ้นรถที่เคยใช้ก็มีอันต้องจอด

เวลาที่เอาอาหารไปลงพื้นที่ก็ต้องเอารถไปจอดไว้บริเวณสี่แยกท่าโพธิ์แล้วโบกรถที่สามารถข้ามน้ำบริเวณนั้นไปได้ ไม่ว่าจะรถของอาสาสมัครที่นำรถมาช่วย รถของหน่วยงานต่างๆ รถตำรวจ

(อันนี้หมายถึงรถที่ใช้เคลื่อนย้ายผู้ต้องหา-ดูไม่ค่อยเป็นมงคลเลย)

รถทหาร เราต้องทำกันอยู่อย่างนี้หลายวันทีเดียว จนกระทั่งมีคนมาบอกเราว่าให้ขอรถทหารมาช่วยสิ เราเลยติดต่อไปที่ กองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๓๑ รักษาพระองค์ (ร.๓๑ พัน.๒ ร.อ.) ท่านก็ได้สนับสนุนรถพร้อมพลขับให้เรามาใช้ เพื่อส่งความช่วยเหลือไปยังพี่น้องของเรา

บทเรียนที่ผ่านมา ทรงคุณค่าเพื่อการป้องกัน

ช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมา พื้นที่ที่เคยประสบปัญหาน้ำท่วมเมื่อปี ๕๓ หลายหน่วยงานร่วมไม้ร่วมมือในการ แก้ป้องกันและแก้ปัญหาที่ต้องกว่าถึงในครั้งนี่คือ “หมู่บ้านเศรษฐกิจ” หรือ “หมู่บ้านศิริบุญญา” ตำบลถนนใหญ่ปีที่ผ่านมาเป็นข่าวดังไปทั่วประเทศ ปีนี้ก็เป็นที่ยกย่องจากหลายหน่วยหลายสำนักว่าจะต้องท่วมอย่าง แน่นนอน เพราะที่ผ่านมาหมู่บ้านศิริบุญญา อยู่ติดกับแม่น้ำลพบุรีและบริเวณ ที่ตั้งของหมู่บ้าน อยู่ต่ำกว่าถนนหลายเมตร และปริมาณน้ำของปีนี้ก็ มากกว่าปีที่ผ่านมาเยอะมาก กลับไม่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมครั้งนี้

คำถาม จึงเกิดขึ้นอย่างมากมาย เพราะอะไร ทำไม สาเหตุจากอะไร สื่อต่างๆ

ทั้งหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ต่างให้ความสำคัญ เข้ามาสอบถาม สัมภาษณ์ คำตอบก็งานมาก จากที่ผ่านมาหมู่บ้าน ศิริบุญญา ต้องเจอกับปัญหาน้ำท่วมทุกปี ความเสียหาย ความเดือดร้อนเกิดขึ้นมากทำให้ผู้นำชุมชน และ ชาวบ้านต้องเรียนรู้ต้องคิด ต้องป้องกัน อย่างเช่นส่งคนไปศึกษาหาความรู้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิชลประทาน ถึงการวิเคราะห์สังเกตเส้นทาง - ปริมาณน้ำที่จะส่งผลกระทบ พร้อมทั้งคิดวางแผน ทำแนวคันกัน

น้ำเพื่อรับมือกับน้ำที่จะมา หรือแม้กระทั่งชักซ้อมเส้นทางอพยพ ถ้าน้ำมาจริงๆ ชาวบ้านต้องใช้เส้นทางไหนในการอพยพ หรือแม้กระทั่งเมื่อใกล้ถึงฤดูน้ำควรจะเตรียมขนย้ายสิ่งของ จัดเตรียมจัดวางอย่างไร

การประชุมชาวบ้าน การระดมความคิดในการแก้ไขปัญหาของคนถนนใหญ่และตำบลข้างเคียง อย่างตำบลท่าแค นับว่าสำคัญมาก และที่สำคัญกว่านั้นเมื่อแผนเหล่านั้นสามารถนำไปเสนอยังหน่วยงานต่างๆ และสามารถนำแผนไปเสนอยังผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อให้เกิดการทำงานแบบร่วมไม้ร่วมมือ จากหลายหน่วยงาน ถือว่าเป็นการนำแผนมาใช้ได้อย่างคุ้มค่าอย่างยิ่ง สิ่งที่ไม่ใช่แค่เรื่องของการแก้ปัญหาน้ำท่วมเท่านั้น แต่พลังของคนในตำบล ผสานกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทำให้เกิดการแก้ปัญหาเรื่องนี้ได้ นี่น่าจะเป็นบทพิสูจน์ให้พื้นที่อื่นได้เรียนรู้ และนำกลับไปคิดไปทำกันบ้าง

เมื่อปัญหามา ทุกคนช่วยกันคิดหาทางออกร่วมกัน ก็จะได้ผลเช่นนี้ ที่ผ่านมามีความขัดแย้งเกิดขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการเมืองท้องถิ่น ความขัดแย้งของกลุ่มคน การแบ่งพรรค แบ่งพวกเกิดในหลายพื้นที่ ต่างคนต่างหาผลประโยชน์ ต่างคนต่างโทษฝ่ายตรงข้าม หรือแม้กระทั่งการดักตวงหาผลประโยชน์ใต้ดิน เหล่านี้เข้ามาซึ่งผลที่เกิดขึ้นอย่างทุกวันนี้ การแก้ปัญหา คงต้องเกิดจากต่างคนต่างคิดแล้วนำความคิดเหล่านั้นมาแบ่งปันมาแลกเปลี่ยน และนำไปสู่การใช้งาน การแก้ปัญหา ต้องไม่ใช่เรื่องของตัวเองรอด แล้วคนอื่นตาย แต่ทางออกคือเราจะทำอย่างไรให้ทั้งหมดได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ลดความขัดแย้งต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นไปสู่การแก้ปัญหาในวันนี้และไม่ส่งผลกระทบไปในวันข้างหน้าด้วย

การน้อมนำกระแสพระราชดำรัส “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระเจ้าอยู่หัวมาใช้ นับว่าเป็นทางออกที่พระองค์ทรงให้กับปวงชนชาวไทย แต่น้อยคนนักที่จะเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เหตุการณ์ครั้งนี้ต้องนับว่าเป็นประวัติศาสตร์ของคนลพบุรี และของคนไทยทั้งประเทศให้จดจำสิ่งที่เกิดขึ้น เราต้องคิดให้ไกล “การแก้ปัญหาว่านี้จะส่งผลกระทบอะไรกับวันหน้าบ้าง” อย่าคิดว่าอยู่ไม่กี่ปี ใครจะอย่างไรไม่สนไม่ได้แล้ว เพราะต่างคนต่างคิดเช่นนั้นผลที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดแค่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ส่งผลกระทบแบบลูกโซ่ อย่างครั้งนี้ความเสียหายกระทบไม่ได้เกิดเฉพาะคนลพบุรี จังหวัดข้างเคียง หรือแม้กระทั่งกรุงเทพมหานครก็ได้รับผลกระทบอย่างเต็มที่ ไหนจะการท่องเที่ยว การเงินการคลัง เศรษฐกิจ ที่จะนำรายได้เข้าประเทศสูญหายไปจนตัวเลขที่ธนาคารโลกประเมินออกมาแล้วน่าตกใจ คนไทยจะเป็นอย่างไร ประชาคมโลกจะได้รับผลกระทบไปด้วยมากน้อยขนาดไหน ต้องคิด.....

สภาองค์กรชุมชนจังหวัดลพบุรี ระดมความคิด

ที่ผ่านมามีตัวจักรสำคัญในการช่วยเหลือครั้งนี้ต้องทีมงานของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดลพบุรี ไม่ว่าจะเป็นความคิด การระดมกำลังกาย แรงงาน ข้าวของที่มาบริจาค เป็นเพราะเครือข่ายสภานอกจากนั้นยังเป็นเครือข่ายที่ทำงานกับพอช. ร่วมไม้ร่วมมือกันทั้งสิ้น และด้วยพื้นที่ของจังหวัดลพบุรี ทั้ง ๑๑ อำเภอมีเพียง ๓ อำเภอที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดอย่างที

กล่าวข้างต้น ทีมงานคิดกันว่า ต้องมีการประชุมสภาองค์กรชุมชนจังหวัดลพบุรีโดยด่วน เพื่อเป็นการแจ้งให้ทราบผลที่คนในจังหวัดลพบุรีกำลังเผชิญอยู่ และสิ่งต่างๆ ที่เราดำเนินการอยู่ในขณะนี้ พร้อมทั้งระดมความคิดจัดทำข้อเสนอเรื่องของการแก้ไขปัญหาและแนวทางป้องกันไปยังรัฐบาลและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลายด้วย

จากการระดมความคิดของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดลพบุรี พอได้ข้อเสนอ ดังนี้

๑. สร้างระบบทางด่วนพิเศษน้ำท่วมไหลหลาก

๒. ปรับปรุงระบบ ระบายน้ำท่วมให้มีประสิทธิภาพทั้งระบบ เช่น ขยายประตูน้ำให้สอดคล้องกับขนาดคลองต่างๆ วางระบบการดูแลคลองและขุดลอกสม่ำเสมอ; ควบคุมการสร้างระบบถนน ในอนาคตที่ปิดกั้นทางน้ำท่วมไหลหลาก

๓. ปรับปรุงระบบเตือนภัยล่วงหน้าและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำใหม่ทั้งระบบ

๔. จัดเก็บภาษีน้ำท่วมและการประกันภัย เพื่อกองทุนชดเชยน้ำท่วม

- ภาษีน้ำท่วมโดยตรงจากพื้นที่ที่มีระบบปิดล้อมป้องกันน้ำท่วม
- ภาษีน้ำท่วมทางอ้อม เพื่อปกป้องพื้นที่แก้มลิงธรรมชาติโดยเก็บภาษีสิ่งปลูกสร้างในอัตราสูงมาก

๕. มาตรการควบคุมการใช้ที่ดินและผังเมืองโดยใช้แผนที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม

๖. มาตรการควบคุมการใช้น้ำบาดาลเพื่อลดปัญหาแผ่นดินทรุด ช่วยให้การระบายน้ำได้ดีขึ้น

๗. จัดทำแผนแม่บทกำหนดระยะเวลาการเพาะปลูกในลุ่มน้ำท่วมอย่างเป็นระบบ

๘. อนุรักษ์และเพิ่มพื้นที่แก้มลิง ปกป้องพื้นที่แก้มลิงธรรมชาติให้สอดคล้องกับ วิถีชุมชน

๙. เร่งพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการภัยพิบัติทั้งระบบและส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของประชาชนต่อการจัดการภัยพิบัติของภาครัฐ

๑๐. จัดตั้งหน่วยงานดูแลเรื่องภัยพิบัติและส่งเสริมงานวิจัยทั้งระบบอย่างจริงจังเพื่อลดภัยพิบัติด้วยองค์ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่

นอกจากนี้ยังขยายผลศูนย์ช่วยเหลือจากที่ตั้งที่มหาวิทยาลัยรามฯ ไปยังศูนย์ฯ ต่างๆ ที่มีการดำเนินงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยในช่วงที่ผ่านมา อีก ๗ ศูนย์และศูนย์ฯ จังหวัดอีก ๑ ศูนย์ รวมทั้งสิ้น ๘ ศูนย์ ซึ่งดูแลและรับผิดชอบตามพื้นที่ดังนี้

๑. ศูนย์ฯ ตำบลบางงา อำเภอท่าม่วง

ผู้รับผิดชอบ ๑. นางสาวรินทร์ พันธุ์พร ๒. นายไพบุลย์ จันทร์ศาสตร์

๒. ศูนย์ฯ ตำบลโพตลาดแก้ว อำเภอ ท่าม่วง

ผู้รับผิดชอบ ๑. นางผกาภรณ์ อินทร์จันทร์ ๒.นางนงเยาว์ บุญเพิ่ม

๓. ศูนย์ฯ ตำบลโคกสลด มุจลินทร์ เขาสมคอน อำเภอท่าม่วง

ผู้รับผิดชอบ ๑. นางณภัทรา กิ่งโพธิ์ ๒.นางจรินทร์ ชุศรี

๔. ศูนย์ฯ ตำบลบางคู ลาดสาลี อำเภอท่าม่วง

ผู้รับผิดชอบ ๑. นายณรงค์ กล่อมเกล้า ๒. นายชัยรัตน์ โตเจริญ

๕. ศูนย์ฯ ตำบลสี่คลอง อำเภอเมือง

ผู้รับผิดชอบ ๑. นางรุจิรา คัมภีร์ทัศน์ ๒. นายสมพร ดาวลอย

๖. ศูนย์ฯ ตำบลป่าตาล อำเภอเมือง

ผู้รับผิดชอบ ๑. นางไสว เก๋ราชากร ๒. นางณัฐกุล กลมปิ่น

๗. ศูนย์ฯ ตำบลพุดา อำเภอบ้านหมี่

ผู้รับผิดชอบ ๑. นายเบ้า ทองดี ๒. ร.ต.ประสงค์ กระตุตนาค

๘. ศูนย์ฯ จังหวัดลพบุรี

ผู้รับผิดชอบ ๑. ร.อ.ธีระวิทย์ บุญเกิด ๒. นายอภิชาติ โล่ห์สุวรรณ

อยากให้ คนไทยเปลี่ยนแปลง

เคยได้ยินคำๆ หนึ่งที่พูดติดตลกว่า “คนไทยโชคดีที่มีประเทศไทย แต่...ประเทศไทยโชคร้ายที่มีคนไทย” ฟังแล้วมันเลวร้ายเสียเหลือเกิน

แต่ก็น่าคิด...เพราะเช่นนั้นหรือเปล่า เหตุการณ์ครั้งนั้นนอกจากบันทึกลงหน้าประวัติศาสตร์แล้วคงต้องบันทึกไปบนความทรงจำของคนไทยทุกคนด้วย อย่าให้เหมือนกับเหตุการณ์ ซินามิ ที่คนไทยสูญเสีย หลายสิ่งหลายอย่างไป เหตุการณ์ครั้งนี้ไม่อยากให้เป็นเพียงเรื่องเล่าให้ลูกให้หลานฟังเท่านั้น อยากให้บันทึกและสั่งสอนสืบทอดไปยังลูกๆ หลานๆ ว่ามันเกิดจากอะไร ได้รับผลกระทบอย่างไร

เช่นเดียวกับคนลพบุรี เหตุการณ์ครั้งนี้คงโทษใครไม่ได้แล้ว ต้องโทษต้องยอมรับว่าเกิดจากพวกเรา กันเองที่ทำร้ายหรือต้องการเอาชนะธรรมชาติ คงต้องคิดใหม่ทำใหม่เราจะทำอย่างไรให้อยู่กับธรรมชาติ ฟังพาธรรมชาติ อย่างพอเพียงและเพียงพอ

มหาอุทกภัย ยังน้อยกว่าน้ำใจของพวกเรา

ตลอดเวลาที่เกิดเหตุการณ์มหาอุทกภัย เราได้รู้ เราได้เห็น เราได้เพื่อนเพิ่มขึ้นมากมาย คนที่ไม่เคยรู้จักกันวันนี้เขาหยิบยื่นความรู้สึกดีให้เรา คนที่หมดหวังเราได้สร้างความหวังสร้างพลังใจให้กับเขา คนที่เป็นผู้ขอเหล่านั่นเขากลายเป็นผู้ให้ หลายเสียงที่สะท้อนกับมาหลายวาทะที่กล่าวถึง เต็มไปด้วยพลังที่ส่งมาให้เราทีมงาน แม่ครัว พ่อครัว ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วยพร้อมกันนี้ขอขอบพระคุณหน่วยงาน องค์กร ต่างๆ ณ ที่นี้เช่นกัน

๑. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลพบุรี

๒. สมาชิกสภาจังหวัดลพบุรี

๓. สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

๔. องค์การบริหารส่วนตำบลกุดตาเพชร อ.ลำสนธิ จ.ลพบุรี

๕. องค์การบริหารส่วนตำบลเขารวก อ.ลำสนธิ จ.ลพบุรี

๖. องค์การบริหารส่วนตำบลช่องสาธิต อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี

๗. องค์การบริหารส่วนตำบลวังน้ำเขียว อ.กำแพงแสน จ.นครปฐม

๘. องค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี
๙. พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลพบุรี
๑๐. ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุข จังหวัดลพบุรี
๑๑. ชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ลพบุรี
๑๒. สถานีตำรวจภูธร จังหวัดลพบุรี
๑๓. ตำรวจท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี
๑๔. กรมรบพิเศษที่ ๑ (ค่ายวชิราลงกรณ์)
๑๕. กองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๓๑ รักษาพระองค์ (ร.๓๑ พัน.๒ ร.อ.)
๑๖. วิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดลพบุรี
๑๗. มูลนิธิวัชรธรรมกาย
๑๘. เจ้าอาวาสวัดนายาว
๑๙. มหาวิทยาลัยรามคำแหงสาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดลพบุรี
๒๐. มหาวิทยาลัยศรีปทุม
๒๑. ประธานมูลนิธิเด็กกำพร้าอีสาน
๒๒. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
๒๓. กำนันตำบลลำสนธิ อ.ลำสนธิ จ.ลพบุรี
๒๔. ชมรมอาสาพาเพลิน
๒๕. โรงสี ปรีชานุกุลเรืองกิจ
๒๖. ห้างโลตัส สาขาลพบุรี
๒๗. ห้างแม็คโคร สาขาลพบุรี
๒๘. น้ำดื่มตราช้าง
๒๙. แม่ค้าตลาดนัดวันอาทิตย์ โรงเรียนพลร่มนุสรณ์
๓๐. เครือข่ายขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดลพบุรี
๓๑. ประชาชนทั่วไป

สภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านหลวง จัดการภัยพิบัติร่วมกับชุมชนท้องถิ่น

โดย สุรัตน์ จำเนียรธรรม

พอดิพอเพียง

“ย้อนมองไทยครึ่งเก่าเมื่อคราวหลัง
ทุกที่ยังอุดมสมสลายม
มองที่ใดใครเห็นเป็นว่างาม
คือสยามเมืองยิ้มยังอímใจ
คนพัฒนาอาคารสถานที่
ล้วนมากมีศิวิไลซ์ก้าวไกลยิ่ง
เทคโนโลยีก้าวล้ำนำทุกสิ่ง
ไม่หยุดนิ่งความเจริญดูเพลลิตา
คนรูก้าแดนดินถิ่นธรรมชาติ
คนรูกษัตถ์ล้วนทั่วไม่กลัวหมอง
สมปรารถนาที่ใดหมายจับจอง
แค่รับรองตมหาพิศพาไป
มาวันนี้ธรรมชาติได้ฝากให้
ไม่เอื้อโยไม่ปราณีสักแห่งหน
สิ้นสมบัติรอบกายไว้แต่ตน
เกิดเป็นคนแค่พอดิก็พอเพียง”

คำว่า “ธรรมชาติลงโทษ” เป็นคำมักใช้ในช่วงที่เกิดภัยพิบัติ และมักเป็นข้ออ้างหรือเหตุผลที่นำมาอธิบายในแต่ละเหตุการณ์ได้สมเหตุสมผล แต่หากว่าเรานึกพิจารณาถึงสาเหตุของการเกิดภัยพิบัติแต่ละครั้ง ล้วนแล้วแต่มีเหตุผลในตัวมันเอง ตามหลักอิทัปปัจจยตา ได้ชี้ให้เห็นชัดเจนว่า สรรพสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นล้วนแล้วย่อมมีเหตุปัจจัยในการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปในที่สุด มหาอุทกภัยครั้งใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ชาติไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ นี้ ก็ย่อมมีสาเหตุ และมีปัจจัยอยู่ในตัวของมัน ฉะนั้นคำว่า “ธรรมชาติลงโทษ” จึงไม่สามารถนำมาอ้างได้เลยทีเดียว สาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้น้ำท่วมใหญ่ในครั้งนี้หลายคนพูดไปต่างๆ นานา บ้างก็ว่า เพราะพายุหลายลูกพัดโหมกระหน่ำเข้ามาในเมืองไทยในช่วงหน้าฝน บ้างก็ว่าเกิดการบริหารจัดการน้ำไม่ถูกต้อง ถึงอย่างไร หลายคนก็มีคำตอบเป็นของตัวเอง และคำตอบนั้นก็ เป็นเหตุผลหรือเป็นผลสำเร็จอยู่ในแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นจะสามารถอธิบายให้คนอื่นได้สมยอมกับ เหตุผลของตัวเองมากน้อยแค่ไหน เราใช้ชีวิตบนดิน ใต้ท้องฟ้า รายล้อมไปด้วยขุนเขาและหมู่แมกไม้ นานาพันธุ์ ก็ไม่อาจที่จะหลบหนีภัยธรรมชาติไปได้ แต่เราจะอยู่และเรียนรู้กับธรรมชาติได้อย่างไร? นี่ คือคำถาม

๑. เราภูมิใจ เราทำได้

- จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย ในสภาวะน้ำท่วมหนักอย่างนี้ ถือว่าได้รับความร่วมมือทั้งจากประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานต่างๆ เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตำบลบ้านหลวง ได้มาขอความร่วมมือกับเจ้าของบิมน้ำมันเอสโซ่ เป็นศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย ซึ่งพื้นที่บิมน้ำมันที่เดียวเท่านั้นในเขตพื้นที่ที่น้ำไม่สามารถท่วมถึงได้ โดยได้รับความร่วมมือและบวกกับความใจดีของเจ้าของบิมน้ำมันได้อนุเคราะห์สถานที่ให้กับประชาชน ทางสภาองค์กรชุมชนร่วมกับผู้นำชุมชนทุกภาคส่วนในพื้นที่ เช่น สมาชิกสภาเทศบาล ครูในพื้นที่ที่ประสบอุทกภัย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและประชาชนในพื้นที่ ได้ร่วมมือกันจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยขึ้น เพื่อคอยช่วยเหลือประชาชนในเขตพื้นที่และผู้ที่ได้ประสบภัยพิบัติ โดยมีภารกิจดังนี้

๑. ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ตลอดจนองค์กรต่างๆ ในการเข้ามาช่วยเหลือและดูแลผู้ประสบอุทกภัย

๒. ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในช่วงน้ำท่วมให้กับประชาชน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐและเอกชนทราบ

๓. ตั้งเป็นศูนย์พักพิงชั่วคราว ศูนย์นันทนาการ และที่พักผ่อนช่วงยามน้ำท่วม

๔. ให้การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยพิบัติ

๕. จัดทำข้อมูลผู้ประสบอุทกภัย

๒. เหตุการณ์ภัยพิบัติ

ตำบลบ้านหลวง มีพื้นที่ประมาณ ๑๓.๒๘ ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองเป็น ๗ หมู่บ้าน ๑ เทศบาล ตำบลบ้านหลวงมีครัวเรือนที่อาศัยอยู่จำนวน ๔๔๒ ครัวเรือน มีประชากรจำนวน ๑,๗๓๕ คน พื้นที่ทั้งหมดเป็นที่ราบลุ่ม ราษฎรประกอบอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ การทำนาเป็นหลัก แหล่งน้ำสำคัญ ได้แก่ คลองหนองมน ระยะทางประมาณ ๑๐ กิโลเมตร คลองจักษา ระยะทางประมาณ ๑๐ กิโลเมตร คลองหนองกระทะ ระยะทางประมาณ ๔ กิโลเมตร และมีบึงหนองสิงห์

ถนนสายหลัก ๒ สาย คือ ถนนโพธิ์พระยา-ท่าเรือ และถนนบางนา-บ้านแพรง (เป็นถนนเลียบริมคลองชลประทาน)

ในเดือนกันยายนของทุกปี จะมีน้ำหลากเข้าท่วมในพื้นที่ทุกปี น้ำจะท่วมมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนที่ตกลงมาในจังหวัดทางภาคเหนือ ตั้งแต่จังหวัดลพบุรีขึ้นไป สำหรับเหตุการณ์น้ำหลาก จะมี ๒ ปัจจัยหลักคือ

๑. น้ำจากแม่น้ำลพบุรี เมื่อมีปริมาณน้ำมาก ก็จะถูกระบายน้ำลงประตูน้ำคลองตาเมฆ ซึ่งมีพื้นที่อยู่อำเภอบ้านแพรง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อระบายน้ำสู่คลองหนองมน ผ่านตำบลดงตะงาว ตำบลบ้านหลวง ลงผ่านประตูระบายน้ำบ้านขล้อ เพื่อระบายลงแม่น้ำป่าสัก เมื่อปริมาณน้ำในแม่น้ำป่าสักมาก น้ำจากประตูระบายน้ำบ้านขล้อ ไม่สามารถระบายลงแม่น้ำป่าสักได้ น้ำก็จะหลากท่วมพื้นที่ บ้านหนองมน บ้านหลวง และบ้านหนองกระทะ ตำบลดอนพุด

๒. เมื่อมีการฝนน้ำออกจากเขื่อนชัยนาทผ่านทางคลองชัยนาท-ป่าสัก เมื่อน้ำในคลองชัยนาท-ป่าสักมากจะถูกระบายผ่านประตูระบายน้ำบ้านทองย้อย ตำบลดอนทอง อำเภอหนองโดน น้ำจะไหลผ่านบึงหางชะโด บึงแม่หนองสู่คลองจักษา ผ่านประตูระบายน้ำคลองจักษา และไหลไปรวมกับน้ำในคลองหนองมนที่หมู่ ๔ ตำบลบ้านหลวง เมื่อปริมาณน้ำจำนวนมากถูกระบายลงคลองหนองมน แต่ระบายลง

แม่น้ำป่าสักทางประตูระบายน้ำบ้านชล้อยไม่ได้ น้ำก็จะหลากท่วมบ้านหนองมน บ้านหลวง ตำบลบ้านหลวง และบ้านหนองกระทะ ตำบลดอนพุท ซึ่งเป็นพื้นที่ราบลุ่ม

สถานการณ์น้ำท่วมตำบลบ้านหลวง ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ (น้ำท่วมมากผิดปกติ ๑.๕ เมตร ถึง ๖ เมตร)

จากสถานการณ์น้ำท่วมปกติ ดังที่กล่าวมาทั้ง ๒ ข้อแล้ว จะชวนให้ติดตามถึงสาเหตุน้ำท่วมพื้นที่ตำบลบ้านหลวง อำเภอตอนพุท จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีสาเหตุอยู่ ๒ ประการคือ

๑. น้ำจากการผันน้ำออกจากเขื่อนชัยนาทลงคลองชัยนาท-ป่าสัก สมทบกับน้ำจากการระบายน้ำออกจากเขื่อนป่าสัก ทำให้น้ำในแม่น้ำป่าสักล้นฝั่งท่วมอำเภอเสนาให้และอำเภอท่าเรือแล้วไหลข้ามถนนโพธิ์พระยา-ท่าเรือ ที่บ้านโคกใหญ่ อำเภอบ้านหมอ เข้าท่วมตำบลบ้านหลวง

๒. น้ำจากแม่น้ำลพบุรีที่ล้นฝั่งข้ามถนนสายลพบุรี-บางปะหัน (เป็นถนนเลียบบแม่น้ำลพบุรี) ตั้งแต่บ้านไก่อธนู ถึงบ้านเจ้าปลุก ไหลผ่านตำบลดงตะงาว เข้าท่วมตำบลบ้านหลวง

น้ำท่วมครั้งนี้จึงนำความสูญเสียมาให้กับชุมชน คนอาศัยอยู่ในพื้นที่มากที่สุดเท่าที่เคยเกิดภัยพิบัติมา ทั้งพืชผลทางการเกษตร บ้านเรือน ถนน หนทางเสียหายกันไปตามๆ กัน หลายคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “ตั้งแต่เกิดมาจากท้องพ่อ ท้องแม่ก็ไม่เคยท่วมถึงขนาดนี้” จึงขอนำเอาคำกลอนมากล่าวไว้ให้แง่คิดสะกิดเตือนว่า

“นั่งคนเดียวทอดอาลัยในโชคชะตา

เราเกิดมาใต้ฟ้ากลัวอะไร

หมดวันนี้น้วนหน้าก็หาใหม่

สู้หมดใจด้วยแรงที่แข็งขัน

.....

ถึงหน้าแล้งมันก็แล้ง น้ำแห้งขอ

อยู่อย่างปลอดภัยหวังพึ่งสลาย

นี่แหละคือชีวิตคงวอดวาย

หากไม่ตายคงอยู่สู้กันไป

.....

ถึงลำบากแค่ไหนใจยังสู้

เพราะเราอยู่กลางป่าพนาสน

ทำงานก็หนักเหนื่อยก็พัก เพราะเราจน

เกิดเป็นคนทนสู้กันไป”

๓. การวิเคราะห์พื้นที่ ?

ตำบลบ้านหลวงประสบปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี นำความสูญเสียมาให้คนในตำบลเป็นอย่างมาก ทั้งด้านทรัพย์สินเครื่องอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะปัญหาเรื่องปากท้อง ของคนในชุมชนซึ่งรายได้หลักมาจากการทำนาและทำสวน เมื่อประสบปัญหาอุทกภัยดังกล่าวผลผลิตที่เคยได้ก็ไม่ได้ เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดภาวะของการเป็นหนี้ตามมา การประสบอุทกภัยในครั้งนี้ทำให้ถนนสายหลัก และสายรองในหมู่บ้านโดนตัดขาด สัญจรไปมาไม่ได้ เมื่อน้ำลดก็ได้รับความเสียหาย มีการชำรุดทรุดโทรมจากการที่น้ำท่วมขังและคลื่นลมที่พัดเป็นเวลานาน การคมนาคมสัญจรลำบากและไม่สะดวก

คนในพื้นที่ตำบลบ้านหลวง เมื่อเกิดปัญหาน้ำท่วมซึ่งเป็นปัญหาซ้ำซาก แต่คนในตำบลไม่มีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา ต่างคนต่างความคิด ต่างจัดการปัญหาของตัวเอง ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาตามเหตุการณ์เฉพาะหน้า ตามสภาพ ตามความคิดของตัวเอง แต่เมื่อเจอกับปัญหาเดิมอีก ก็ไม่มีใครคิดระบบการป้องกันหรือเตรียมการเพื่อรับมือกับปัญหานั้น

จากสถานการณ์น้ำท่วมที่ผ่านมาได้เกิดความร่วมมือของประชาชนในตำบลบ้านหลวง มีการดูแลช่วยเหลือกันเอง เช่น การช่วยกันป้องกันน้ำ ขนของหนีน้ำ มีการตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยและแจ้งข้อมูลขอความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานต่างๆ ทั้งหน่วยงานราชการ บริษัท ห้างร้าน เอกชนให้เข้ามาช่วยเหลือในการบูรณาการมาให้ น้ำน้ำ ถูงยังชีพมาอบให้ รวมถึงการส่งเรือท้องแบนมาลำเลียงผู้คนอพยพทั้งเด็กเล็ก คนชรา ผู้ป่วย และผู้พิการ ทางเทศบาลดอนพุดได้ช่วยเหลือเรื่องการทำคันกันน้ำโดยใช้กระสอบทราย สภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านหลวงได้เห็นความเดือดร้อนของสมาชิกและประชาชนในตำบล ความเสียหายของบ้านเรือนที่ถูกน้ำท่วม ความชำรุดทรุดโทรมของถนนตรอกซอกซอยในพื้นที่ตำบลบ้านหลวงที่ได้รับความเสียหายจากปัญหาอุทกภัยในครั้งนี้ จึงได้ร่วมกันช่วยเหลือทำความสะอาด ซ่อมแซมบ้านเรือนและถนนในหมู่บ้าน และได้จัดทำโครงการช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ประสบภัยน้ำท่วมตำบลบ้านหลวง เพื่อฟื้นฟูอาชีพและสภาพจิตใจของพี่น้องในตำบลบ้านหลวงต่อไป

๔. กระบวนการดำเนินการ ก่อน-ระหว่าง-หลังภัยพิบัติ

พื้นที่ตำบลบ้านหลวง เป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ มีพื้นที่เป็นเหมือนแอ่งกระทะ เมื่อเกิดน้ำท่วมจะเป็นลักษณะท่วมขัง และเป็นเวลานาน จึงทำให้ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่นี้มีความคุ้นชินกับสถานการณ์น้ำท่วมเป็นประจำ โดยปกติแล้วน้ำจะท่วมประมาณ ๑ เมตร ถึง ๒ เมตรเป็นประจำทุกปี เราก็จะไม่ปลูกข้าวหรือเพาะปลูกพืชโตช้า จึงเปลี่ยนมาเป็นพืชเก็บเกี่ยวได้เร็วก่อนน้ำจะท่วมพื้นที่เพาะปลูก แต่สถานการณ์น้ำในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ น้ำเหนือถ่อเข้ามาเร็วและแรงผิดปกติกว่าทุกปี จึงทำให้พืชนาและพืชสวนเสียหาย ซึ่งยังไม่ทันที่จะได้เก็บเกี่ยวเท่าที่ควรจะเป็น

สภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านหลวง ได้มีการประชุมและจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนภายในตำบลเป็นประจำ เพื่อที่จะได้เรียนรู้และอยู่กับธรรมชาติได้อย่างรู้เท่าทันธรรมชาติ ทุกปีจะมีการประชุมสามัญ ปีละ ๔ ครั้ง เพื่อปรึกษาหารือและระดมแนวความคิดของสมาชิกในการพัฒนาชุมชนและนำไปจัดทำแผนพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

การเตรียมความพร้อมก่อนน้ำจะไหลเข้าท่วม ทุกปีเรารู้ว่าน้ำจะมาแน่ แต่จะมากหรือน้อยอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับจำนวนน้ำเหนือ ในการประชุมสมัยสามัญเดือนสิงหาคม สภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านหลวงได้จัดเวทีประชาคมทุกหมู่บ้าน เพื่อรับทราบปัญหาและหาแนวทางป้องกันบรรเทาความเดือดร้อนที่จะเกิดในระหว่างน้ำท่วม ในการประชุมได้มีมติที่ประชุมว่า “ประมาณเดือนกันยายนทุกบ้านจะต้องเก็บเครื่องมือการเกษตรขึ้นที่สูงและเก็บของใช้ขึ้นบนบ้านเพื่อป้องกันความเสียหาย และมีชาวบ้านเสนอเรื่องการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวนาปีเป็นข้าวนาปรัง ๒ ครั้ง สภาองค์กรชุมชนจึงเชิญผู้เกี่ยวข้องมาประชุมกลุ่มย่อยเพื่อหาแนวทางปรับเปลี่ยนการปลูกข้าว เราได้ดำเนินการประชุมกลุ่มย่อยจนได้แนวทางแล้วจึงนัดวันเพื่อจัดเวทีประชาคมโดยเชิญผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดมาร่วมในเวทีประชาคม เพื่อสร้างความเข้าใจ และหาข้อสรุปร่วมกัน

ช่วงระหว่างน้ำท่วม ในช่วงแรกน้ำขึ้นเร็วมาก จึงได้ประสานความร่วมมือกับผู้ใหญ่ทุกหมู่บ้านให้ประกาศประชาสัมพันธ์เตือนประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบ ให้นำเครื่องมือหนัก เช่น เครื่องยนต์ รถจักรยานยนต์ รถยนต์ รถแทรกเตอร์ ออกจากพื้นที่เพื่อป้องกันความเสียหาย แล้วช่วยกันยกพื้นบ้าน (ชั้น ๒) ที่ถูกน้ำท่วมขึ้นเพื่อเก็บของใช้ในครัวเรือน หลังจากนั้นได้มีการรวมกลุ่มของแกนนำ มีครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข สมาชิกเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล มาจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม โดยขอใช้พื้นที่ของปั๊มเอสโซ่ฉะเชิงเทรา ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ ๑ ตำบลบางนา อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มาตั้งเป็นศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยไว้คอยประสานงานและดูแล ช่วยเหลือให้กับประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งเป็นศูนย์ประสานงานให้กับภาครัฐได้อีกด้วย

หลังน้ำท่วม สภาองค์กรชุมชน ได้จัดเวทีเสวนา เรื่อง “กอบกู้วิกฤติหลังชีวิตพ้นภัยน้ำท่วม” ซึ่งได้เชิญสมาชิก สาธารณสุข ผู้นำในชุมชน และผู้แทนศาสนาไดมานั่งพูดคุยและหาแนวทางแก้ไขพื้นที่ฟูและเสียหายผู้ที่ประสบอุทกภัย ซึ่งในเบื้องต้นเราได้มีการลงพื้นที่สำรวจความเสียหายและจัดเก็บทำความสะอาดตามหมู่บ้าน โรงเรียน และวัด เพื่อที่จะดูแลจิตใจในเบื้องต้น ขั้นตอนต่อไปก็จะมีการซ่อมสร้างสำหรับครัวเรือนไหนที่ได้รับความเสียหายและไม่สามารถจะเข้าอยู่ได้หลังจากน้ำลด

แผนงานระยะยาว สภาฯ ได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการที่จะทำให้คนอยู่กับธรรมชาติได้อย่างมีความสุขและปลอดภัย

๕. ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองด้านภัยพิบัติจะต้องอาศัยปัจจัยดังนี้

๑. ความสามัคคี จะเห็นได้ว่า น้ำท่วมครั้งนี้ ภาพของความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นทุกท่วมุมของพื้นที่ที่ถูกน้ำท่วม ในทางตรงกันข้าม ภาพของความขัดแย้งก็มักจะเกิดควบคู่กันไปด้วย นี่ถือว่าเป็นการเรียนรู้พร้อมกันไปกับปัญหาภัยพิบัติ ธรรมชาติเกิดปัญหาก็จะทำให้คนมีปัญญาเกิดขึ้น แต่หากเมื่อใดที่ธรรมชาติเกิดปัญหาผู้คนก็มีปัญหาตามไปด้วย ที่นั่นแหละจะอยู่ ดังนั้นคำตอบที่จะนำมาแก้เรื่องนี้ได้ดีที่สุดก็คือความสามัคคี

๒. ระบบดี เมื่อจัดการกับเรื่องของคนเรียบร้อยแล้ว สิ่งหนึ่งที่จะตามมาบริหารจัดการที่ดีก็คือการจัดทำระบบ เพื่อให้การทำงานไม่ให้เกิดข้อบกพร่องหรือมีข้อบกพร่องน้อยที่สุด ก็ควรที่จะมีการบริหารจัดการที่ดีนั่นก็คือ ระบบดี หากมีระบบจัดการที่ดีแล้ว การเชื่อมโยงระหว่างองค์กรต่อองค์กร หน่วยงานต่อหน่วยงาน บุคคลกับหน่วยงานก็จะสัมฤทธิ์ผล ผลสำเร็จก็จะเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างดีที่สุด

๓. งบประมาณดี หลายหน่วยงานมักพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ที่งานไม่เดินหรือไม่พัฒนานี้ สาเหตุใหญ่มาจากการขาดงบประมาณ รัฐควรเข้ามาช่วยดูแลเรื่องงบประมาณให้กับชุมชนท้องถิ่นโดยไม่ทับซ้อนกันกับหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น

๔. การสนับสนุนดี การสนับสนุนจากภาคีและเครือข่ายการทำงานในแต่ละสภาองค์กรชุมชน สภาองค์กรชุมชนทุกสภาฯ ต้องมีการทำงานประสานกันและสอดคล้องกันอยู่ตลอด มีการช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานกันเป็นประจำ เป็นการเรียนรู้ไปพร้อมกัน

๖. ปัญหาสำคัญหรืออุปสรรคต่อการทำให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการภัยพิบัติด้วยตนเองไม่ได้?

๑. ข้อจำกัดเรื่องภูมิศาสตร์
๒. ขาดความสามัคคีในชุมชน
๓. ไม่มีเครื่องมือและงบประมาณ

๗. ข้อเสนอระดับพื้นที่ต่อความร่วมมือและนโยบายในการสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นดำเนินการเองเป็นหลัก เราจะเสนออะไร?

๑. ท้องถิ่นควรตั้งงบประมาณเรื่องภัยพิบัติไว้โดยแยกจากงบปกติ
๒. รัฐบาลควรหาระบบการระบายน้ำภาคเหนือลงทะเลให้เร็วที่สุดเพื่อป้องกันน้ำท่วม
๓. จัดตั้งกองทุนภัยพิบัติน้ำท่วมเพื่อช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประสบภัยทุกตำบล

บรม. บวร. ภูวักฤตอุทกภัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
พื้นที่ตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา

เรียบเรียง ว่าที่ ร้อยตรีไพฑูริ บุนนาค

๑. ข้อมูลพื้นฐาน

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาหรือเรียกสั้นๆ ว่า อยุธยา ตั้งอยู่ในภาคกลาง เป็นเมืองหลวงเก่าของไทย สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๘๓ โดยสมเด็จพระเจ้าอู่ทองหรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ในเวลา ๔๑๗ ปีที่ กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มีกษัตริย์ปกครอง ๓๓ พระองค์ จาก ๕ ราชวงศ์ คือ ราชวงศ์อู่ทอง ราชวงศ์สุพรรณภูมิ ราชวงศ์สุโขทัย ราชวงศ์ปราสาททอง และราชวงศ์บ้านพลูหลวง นับเป็นราชธานีของไทย ที่มีอายุยืนยาวที่สุดในประวัติศาสตร์ชาติไทยที่อยู่ในดินแดนแหลมทองแห่งนี้

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในบริเวณที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มดินตะกอนอันอุดมสมบูรณ์ เป็นศูนย์รวมของแม่น้ำสี่สาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำน้อย นอกจากนั้นยังมีลำคลองหนองบึงน้อยใหญ่อีกเป็นจำนวนมาก ครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด ไม่มีภูเขา แต่มีแม่น้ำสายใหญ่ไหลมาบรรจบกันในลักษณะล้อมรอบผืนแผ่นดินส่วนใหญ่ของตัวเมืองไว้ ตัวจังหวัดจึงเป็นเกาะที่มีบ้านเรือนปลูกเรียงรายหนาแน่นตามสองข้างฝั่งแม่น้ำจังหวัดจนได้รับการยกย่องว่าเป็นอู่ข้าวอู่น้ำ มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นแหล่งผลิตอาหารทางการเกษตรที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะข้าวและปลา

พระนครศรีอยุธยาอยู่ห่างกรุงเทพฯ ประมาณ ๗๖ กิโลเมตร มีเนื้อที่ ๒,๕๕๖.๖ ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น ๑๖ อำเภอ ได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอนครหลวง อำเภอภาชี อำเภอบ้านแพรก อำเภอบางซ้าย อำเภอบางไทร อำเภอลาดบัวหลวง อำเภอบางบาล อำเภอมหาราช อำเภอบางปะหัน อำเภอเสนา อำเภออุทัย อำเภอบางปะอิน อำเภอผักไห่ อำเภอท่าเรือ และอำเภอมั่นน้อย จำนวนประชากรของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๗๗๕,๖๔๗ คน และประชากรแฝงอีกกว่า ๓๐๐,๐๐๐ คน และการนับถือศาสนาต่างๆ ตามอัตราส่วนดังนี้

- ศาสนาพุทธ ร้อยละ ๘๗.๘๓ ศาสนาอิสลาม ร้อยละ ๑๑.๕๗ ศาสนาคริสต์ ร้อยละ ๐.๖
จำนวนศาสนสถานของศาสนาต่างๆ มีดังนี้ วัดในพระพุทธศาสนา ๕๖๓ วัด โบสถ์คาทอลิก ๑๑ แห่ง มัสยิด ๖๓ แห่ง โรงเรียนปริยัติธรรม ๑๕๗ แห่ง

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอพระนครศรีอยุธยาตั้งอยู่ทางตอนกลางของจังหวัด และจังหวัดอยุธยา มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดลพบุรี จังหวัดอ่างทอง และจังหวัดสระบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดปทุมธานี และจังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรี

การปกครองพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย

อำเภอ	เทศบาล	อบต.	ตำบล	หมู่บ้าน
พระนครศรีอยุธยา	๒	๑๓	๒๑	๑๒๐
ท่าเรือ	๒	๙	๑๐	๘๔
นครหลวง	๒	๖	๑๒	๗๔
บางไทร	๒	๙	๒๓	๑๓๖
บางบาล	๒	๔	๑๖	๑๑๑
บางปะอิน	๓	๑๗	๑๘	๑๔๙
บางปะหัน	๑	๑๒	๑๗	๙๔
ผักไห่	๒	๘	๑๖	๑๒๘
ภาชี	๑	๗	๘	๗๒
ลาดบัวหลวง	๑	๗	๗	๕๘
วังน้อย	๑	๙	๑๐	๖๘
เสนา	๓	๑๑	๑๗	๑๓๑
บางซ้าย	๑	๕	๖	๕๓
อุทัย	๑	๙	๑๑	๑๐๗
มหาราช	๒	๕	๑๒	๕๘
บ้านแพรก	๑	๒	๕	๒๗
รวม	๒๗	๑๓๓	๒๐๙	๑,๔๗๐

นอกจากนี้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบันยังเป็นเมืองมรดกโลก เมืองท่องเที่ยว และเมืองอุตสาหกรรมอีกด้วย จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีปัญหาต่างๆ มากมาย จึงเกิดการรวมตัวกันของภาคประชาชนเป็นศูนย์อำนวยการจัดการความยากจนและพัฒนาชนบทตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ศจพ.) เดิม ปัจจุบันคือ คณะกรรมการประสานงานองค์กรชุมชนฯ (คปอ.) เพื่อช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของส่วนราชการ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ในการพัฒนาชนบท และดำเนินการกระตุ้นให้กลุ่มองค์กรภาคประชาชนแก้ไขปัญหาต่างๆ ในรูปแบบชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

๒. สภาพปัญหา

สถานการณ์อุทกภัยของจังหวัด ตั้งแต่ช่วงเดือนกันยายนถึงพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๓ ครอบคลุมพื้นที่ ๑๓ อำเภอ ๑๖๐ ตำบล ๑,๐๗๔ หมู่บ้าน ราษฎรได้รับความเดือดร้อน ๑๐๑,๔๗๗ ครัวเรือน ๓๒๒,๑๘๙ คน สิ่งสาธารณประโยชน์เสียหาย ถนน ๙๗ สาย วัด ๔๐๘ แห่ง มัสยิด ๓๑ แห่ง โรงเรียน ๑๐๐ แห่ง สถานที่ราชการ ๙๘ แห่ง มีผู้เสียชีวิต ๗ ราย (อ.บางไทร ๑ ราย อ.เสนา ๑ ราย อ.ท่าเรือ ๑ ราย อ.นครหลวง ๑ ราย อ.บางปะหัน ๑ ราย อ.เมืองพระนครศรีอยุธยา ๒ ราย) ดังนี้

(๑) อำเภอพระนครศรีอยุธยา ๑๐ ตำบล ๗๑ หมู่บ้าน ราษฎรได้รับความเดือดร้อน ๙,๓๐๘ ครัวเรือน ๓๐,๘๐๕ คน มีผู้เสียชีวิต ๑ ราย คือ นายฮาวาร์ด บุสเซอร์ อายุ ๓๙ ปี ถูกไฟฟ้าดูด

(๒) อำเภอบางไทร ๒๓ ตำบล ๑๓๖ หมู่บ้าน ราษฎรได้รับความเดือดร้อน ๖,๗๐๗ ครัวเรือน ๒๓,๔๗๔ คน ได้แก่ ตำบลบางยี่โท ช่างเหล็ก แดก ห่อหมก หน้าไม้ บ้านเกาะ บางพลี บางไทร ไม้ตรา บ้านม้า โคกช้าง แดออก บ้านกลิ้ง กระแซง ช่างน้อย บ้านแปง สนามชัย ราชคราม ช่างใหญ่ โปแตง เชียงรากน้อย กกแก้วบุรพา และตำบลไผ่พระ มีผู้เสียชีวิต ๑ ราย คือ นายสงบ สุขสุขะโน อายุ ๖๐ ปี จมน้ำเสียชีวิต

(๓) อำเภอมหาราช ๑๒ ตำบล ๕๘ หมู่บ้าน ราษฎรได้รับความเดือดร้อน ๖,๓๕๕ ครัวเรือน ๑๗,๘๘๐ คน ได้แก่ ตำบลบ้านนา บ้านขวาง ท่าตอ บ้านใหม่ หัวไผ่ พิตเพียน โรงช้าง เจ้าปลุก น้ำเต้า มหาราช กะทุม และตำบลบางนา

(๔) อำเภอดักไถ่ ๑๑ ตำบล ๘๘ หมู่บ้าน ราษฎรได้รับความเดือดร้อน ๑๒,๓๔๖ ครัวเรือน ๓๗,๑๘๘ คน

(๕) อำเภอบางบาล ๑๘ ตำบล ๑๑๑ หมู่บ้าน ราษฎรได้รับความเดือดร้อน ๘,๘๙๕ ครัวเรือน ๒๙,๖๐๐ คน

(๖) อำเภอเสนา ๑๔ ตำบล ๗๕ หมู่บ้าน ราษฎรได้รับความเดือดร้อน ๑๒,๕๙๒ ครัวเรือน ๓๙,๐๓๕ คน มีผู้เสียชีวิต ๑ ราย คือ นางละออง หัตถเนตร อายุ ๕๒ ปี

(๗) อำเภอบางปะอิน ๑๘ ตำบล ๑๔๘ หมู่บ้าน ราษฎรได้รับความเดือดร้อน ๑๖,๗๔๕ ครัวเรือน ๔๘,๕๖๓ คน

(๘) อำเภออุทัย ๑๑ ตำบล ๑๐๑ หมู่บ้าน ราษฎรได้รับความเดือดร้อน ๑,๕๗๗ ครัวเรือน ๕,๕๑๙ คน

(๙) อำเภอบางปะหัน ๑๗ ตำบล ๘๖ หมู่บ้าน ราษฎรได้รับความเดือดร้อน ๑๐,๖๐๐ ครัวเรือน ๓๕,๕๗๕ คน มีผู้เสียชีวิต ๑ ราย คือ นายโกศล ภักดิ์วงศ์ อายุ ๓๘ ปี จมน้ำเสียชีวิต (ระดับน้ำเพิ่มขึ้น)

(๑๐) อำเภอนครหลวง ๑๐ ตำบล ๖๒ หมู่บ้าน ราษฎรได้รับความเดือดร้อน ๙,๐๗๖ ครัวเรือน ๓๐,๐๐๐ คน มีผู้เสียชีวิต ๑ ราย คือ นายเชิดเชื้อ ตั้งสุวรรณ จมน้ำเสียชีวิต

(๑๑) อำเภอบ้านแพรก ๕ ตำบล ๒๗ หมู่บ้าน ราษฎรได้รับความเดือดร้อน ๒,๔๓๕ ครัวเรือน ๗,๕๔๙ คน

(๑๒) อำเภอลาดบัวหลวง ๗ ตำบล ๕๘ หมู่บ้าน ราษฎรได้รับความเดือดร้อน ๓,๕๗๒ ครัวเรือน ๑๒,๕๐๔ คน

(๑๓) อำเภอบางซ้าย ๖ ตำบล ๕๓ หมู่บ้าน ราษฎรได้รับความเดือดร้อน ๑,๕๓๙ ครัวเรือน ๔,๔๙๗ คน

สถานการณ์น้ำท่วมนอกจากก่อให้เกิดความสูญเสียด้านทรัพย์สินแล้ว ปัญหาน้ำท่วม จากการติดตามสถานการณ์น้ำท่วม ปีนี้เป็นปัญหาหนัก ทำให้เดือดร้อน ผลกระทบเกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน เชื่อว่าการคาดการณ์ถึงสถานการณ์ปัญหาน้ำท่วม การแก้ไข การเฝ้าระวังเตือนภัย สิ่งเหล่านี้สามารถวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางป้องกัน อย่างที่มีข่าวออกมาก่อนหน้าถึงเรื่องของการบุกรุกทำลายป่า ป่าไม้เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยดูดซับน้ำไม่ให้ไหลมารวมกัน จนเกิดการไหลทะลัก โดยที่ประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตร้อนชื้น มีฝนตกชุกและปริมาณน้ำฝนสูง จึงเกิดปัญหาน้ำท่วมอยู่ในหลายพื้นที่เกือบทุกภูมิภาค พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระปริวิตกห่วงใยในปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่เสมอมา และทรงวิเคราะหาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่ประสบปัญหาน้ำท่วมและทรงคำนึงถึงการเลือกใช้วิธีการต่างๆ ที่เหมาะสมกับสภาพท้องที่และสมรรถนะของกำลังเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ ตลอดจนงบประมาณค่าใช้จ่ายในส่วนที่เกี่ยวข้องด้วย

สถานการณ์น้ำท่วมในพื้นที่ตำบลคลองตะเคียน นับตั้งแต่ช่วงต้นเดือนกันยายนเป็นต้นมาได้ทำให้เกิดความสูญเสียและความเสียหายต่อการดำรงชีวิตของผู้อยู่ในวงกว้าง ได้รับความเดือดร้อนทั้งด้านที่อยู่อาศัย ทรัพย์สิน การประกอบอาชีพ พื้นที่ทำกิน ไร่นา สัตว์เลี้ยง อย่างรุนแรงทั้ง ๑๓ หมู่บ้าน ๑,๑๐๐ ครัวเรือน กว่า ๕,๐๐๐ คน เกิดความสูญเสียทุกครอบครัว

๓. การแก้ไขปัญหา/ภาคีที่หนุนเสริม

การให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นในภาพรวมของจังหวัด

- ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เขต ๑ ปทุมธานี สนับสนุนเรือท้องแบน ๑๒ ลำ เต็นท์ที่พักชั่วคราว ๑๑๐ หลัง ถังยังชีพ ๑,๕๐๐ ถัง รถผลิตน้ำดื่ม ๑ คัน

- ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เขต ๒ สุพรรณบุรี จัดส่งรถบรรทุกขนาดเล็ก ๑ คัน เติ้นท์ที่พิกซ์คราว ๗๐ หลัง
- ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เขต ๘ กำแพงเพชร จัดส่งรถผลิตน้ำดื่ม จำนวน ๑ คัน เจ้าหน้าที่ ๒ นาย
- ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เขต ๙ พิษณุโลก สนับสนุน เติ้นท์ที่พิกซ์คราว ๔๕ หลัง เรือท้องแบน ๔ ลำ เครื่องสูบน้ำ ๑ เครื่อง
- ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เขต ๑๐ ลำปาง สนับสนุน เติ้นท์ที่พิกซ์คราว ๖๐ หลัง เครื่องสูบน้ำ ขนาด ๑๒ นิ้ว ๑ เครื่อง รถบรรทุกขนาดใหญ่ ๒ คัน รถบรรทุกขนาดเล็ก ๑ คัน รถบรรทุก เทท้าย ๑ คัน รถบรรทุกขนาดใหญ่ติดปั้นจั่น ๑ คัน รถลากจูง ๒ คัน
- ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เขต ๑๗ จันทบุรี สนับสนุนเติ้นท์ที่พิกซ์คราว ๔๕ หลัง รถบรรทุก ๒ คัน กำลึงพล ๘ นาย
- สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สนับสนุนเรือท้องแบน ๔๗๒ ลำ เติ้นท์ที่พิกซ์คราว ๖๔๗ หลัง มุ้ง ๑๐๐ หลัง รถบรรทุก ๒๓ คัน รถแบ็กโฮ ๑๗ คัน รถสุขาเคลื่อนที่ ๕ คัน สุขาเคลื่อนที่ ๗,๐๑๗ หลัง เครื่องสูบน้ำ ๑ เครื่อง สร้างสะพานไม้ชั่วคราว ๒๓๙ แห่ง กระสอบทราย ๑,๑๑๖,๙๙๙ ใบ ทำแนวกระสอบทราย ๑๗๙ แห่ง ขุดท่อระบายน้ำ ๑๑ แห่ง ซ่อมถนน ๓๖ แห่ง จัดทาง ระบายน้ำ ๗ แห่ง จ่ายน้ำดื่มสะอาด ๗๐๕,๕๔๙ ลิตร ติดตั้งเครื่องสูบน้ำ ๑๘๕ เครื่อง ขุดลอกเปิดทางน้ำ ๖๘ แห่ง เครื่องอุปโภค-บริโภค ๑๓๕,๘๙๕ ชุด เจ้าหน้าที่ ๑,๒๙๑ นาย
- การใช้เงินทดรองราชการ เป็นเงิน ๔๗,๗๓๑,๙๙๕.๒๕ บาท องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นเงิน ๖๗,๘๑๖,๐๑๖ บาท ส่วนราชการ เป็นเงิน ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท
- ศบภ.สนภ.๑ นทพ. จัดกำลึงพล ๒๖ นาย รถบรรทุก ๒ คัน เรือท้องแบน ๒ ลำ รถประปาสนาม ๑ คัน รถเสปียง ๑ คัน ข้าวกล้อง ๓,๕๐๐ กล้อง
- ศบภ.นพภ.๑๑ สนภ. นทพ. จัดกำลึงพล ๑๕ นาย รถบรรทุกใหญ่ ๑๒ คัน รถบรรทุกเล็ก ๒ คัน เรือท้องแบน ๒ ลำ
- ศบภ.นพภ.๑๓ สนภ.๑ นทพ. จัดกำลึงพล ๒๐ นาย เรือท้องแบน ๒ ลำ

ดังนั้น ตามที่ได้เกิดสถานการณ์อุทกภัยขึ้นในพื้นที่หลายจังหวัดของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ ๑๓ หมู่บ้าน ของตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่งผลให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน บ้านเรือนทรัพย์สินและพืชผลทางการเกษตรได้รับความเสียหาย รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งก่อสร้างสาธารณประโยชน์ไม่สามารถใช้ได้ตามปกติเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีได้พิจารณาสั่งการให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เร่งดำเนินการให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากสถานการณ์อุทกภัยไปในเบื้องต้นแล้วนั้น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นสถาบันหนึ่งที่มีความรับผิดชอบในการฟื้นฟูชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งได้รับการร้องขอจากสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองตะเคียนเพื่อขอรับการช่วยเหลือในการฟื้นฟูชุมชนหลังประสบอุทกภัย ซึ่งชุมชนคลองตะเคียนพร้อมในการบริหารจัดการตนเอง โดยหลักการบริหารจัดการที่ดีและหลักการมีส่วนร่วม เพื่อให้การอำนวยความสะดวก กำกับ ติดตามการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย และการฟื้นฟูความเสียหายจากสถานการณ์อุทกภัยดังกล่าว ให้กลับคืนสู่สภาวะปกติโดยเร็ว และเป็นไปอย่างมีระบบ รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

๔. ความสำเร็จ/รูปธรรม/ความภาคภูมิใจ

- บ้านในพื้นที่มีการซ่อมแซมจากกลุ่มช่างอาสาอย่างเต็มรูปแบบ จำนวนกว่า ๒๐ หลัง
- รื้อถอนและทำการปลูกสร้างใหม่ จำนวน ๑๓ หลัง โดยการร่วมกันบริจาค
- มีการดำเนินการซ่อมแซมกันเอง จำนวน กว่า ๑,๐๐๐ หลัง
- คพอ. ได้ดำเนินงานตามแผนงานที่ได้ร่วมกันวางไว้จนสามารถช่วยเหลือพี่น้องได้ครบทุกครัวเรือน
- พี่น้องทุกคนรอบครัวมีความยินดีและตอบรับการปฏิบัติงานอย่างดียิ่งด้วยความพึงพอใจ
- เกิดการเชื่อมโยงคนทุกกลุ่มเข้าร่วมมือประสานงานกันอย่างใกล้ชิด
- เกิดภาคีการเรียนรู้ในการบริหาร การจัดการแบบมีส่วนร่วมและเป็นธรรม

จำนวนประชากรและครัวเรือนในพื้นที่ตำบลคลองตะเคียนผู้ประสบอุทกภัยที่ได้รับการฟื้นฟู

หมู่ที่	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนครัวเรือน	หมายเหตุ
๑	๔๓๒	๔๖๒	๘๙๔	๑๗๙	น้ำท่วม
๒	๓๐๘	๓๕๕	๖๖๓	๑๓๗	หมดทั้งพื้นที่
๓	๑๔๙	๑๗๓	๓๒๒	๖๑	บ้านทุกหลังน้ำ
๔	๑๐๓	๑๑๗	๒๒๐	๕๐	ท่วมถึงทั้งหมด
๕	๙๘	๑๑๑	๒๐๙	๕๖	เดินทางโดยใช้
๖	๕๙	๗๑	๑๓๐	๓๓	เรือเท่านั้น
๗	๒๖๘	๒๘๙	๕๕๗	๑๒๕	มีถนน
๘	๗๕	๙๒	๑๖๗	๔๑	ชลประทาน
๙	๑๗๗	๑๘๑	๒๕๘	๘๕	เท่านั้นที่น้ำ
๑๐	๙๕	๑๑๐	๒๐๕	๔๘	ยังไม่ท่วม
๑๑	๗๐	๘๕	๑๕๕	๔๑	ใช้อยู่อาศัย
๑๒	๒๙๔	๒๙๖	๕๙๐	๑๓๑	โดยใช้เตนท์
๑๓	๒๔๕	๒๓๓	๔๗๘	๑๑๓	
รวม	๒,๓๗๓	๒,๕๗๕	๔,๙๔๘	๑,๑๐๐	

๕. แผนงาน/รูปแบบการแก้ไขปัญหา

หลักการสำคัญในการฟื้นฟูชุมชนผู้ประสบภัยใช้กระบวนการฟื้นฟูในเรื่องต่างๆ นำไปสู่การเชื่อมโยงการทำงานของครอบครัว ชุมชน และเครือข่ายชุมชนทั้งที่อยู่ในนอกพื้นที่ประสบภัย ให้เข้ามาทำงานร่วมกัน เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกรณีเร่งด่วน เช่น เรื่องอาหาร เครื่องอุปโภค บริโภค การซ่อมแซม/ปลูกสร้างบ้านเรือนที่เสียหายอันเกิดจากอุทกภัยและภัยธรรมชาติอื่นๆ สร้างกระบวนการ พื้นที่จัดการตนเองในทุกมิติ โดยองค์กรชุมชนจัดการแก้ไขปัญหาที่เป็นที่รับรู้ ยอมรับ และเกิดการตัดสินใจร่วมกันของชุมชน อันเป็นกระบวนการทำให้ผู้ประสบภัยเกิดความมั่นใจในความสามารถ ความไว้วางใจที่รัฐให้โอกาส และใช้ความมั่นใจไปสู่การสร้างความสามารถในการจัดการตนเองอย่างต่อเนื่อง ใช้กระบวนการวางแผนที่ครอบคลุมปัญหาความหลากหลายของผู้ประสบภัย โดยต้องถ่วงน้ำหนักการสนับสนุนแผนที่จะทำให้เกิดการกระจายการจัดการร่วมตามความสามารถตามความหลากหลายของพื้นที่ หรือการพัฒนาคน ชุมชน ให้ครอบคลุมด้านการพัฒนาคน อาชีพ

การทำมาหากิน พื้นฟูพื้นที่การเกษตร และสามารถทำให้แผนเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของแผนการพัฒนาร่วมกันของระบบท้องถิ่น เพื่อสร้างระบบป้องกัน หรือระบบกองทุนเพื่อการจัดการตนเอง เช่น กองทุนพันธุ์ข้าว กองทุนเพื่อการจัดการภัยพิบัติใช้กระบวนการทำงานที่ชุมชนเป็นแกนหลัก มีแผนของชุมชน เชื่อมโยงการทำงานกับระบบต่างๆ ที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น โครงการของรัฐบาลในระดับจังหวัดและท้องถิ่น

๖. ข้อเสนอต่อภาคี/แนวทางและข้อเสนอในการแก้ไขปัญหา

ในระยะเร่งด่วน

๑. จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือประจำตำบล/ศูนย์อำนวยการ
๒. จัดหาถุงยังชีพช่วยเหลือบรรเทาความขาดแคลน
๓. จัดหาเรือหรือบริการให้ชาวบ้านสัญจรอย่างปลอดภัย
๔. เยี่ยมเยียน ให้กำลังใจ ผู้ป่วย ผู้พิการ ผู้ได้รับผลกระทบหนัก
๕. ช่วยขนย้ายสิ่งของ ทรัพย์สิน วัสดุ สัตว์เลี้ยง
๖. เฝ้าระวังการลักขโมย การก่ออาชญากรรม
๗. ตรวจรักษาพยาบาลโรคที่มากับน้ำ
๘. สำรวจข้อมูลทั่วไป ปัญหา และความต้องการ
๙. ประสานขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาคี ภาครัฐ เอกชน เครือข่ายในการช่วยเหลือเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเบื้องต้น

ระยะฟื้นฟู

๑. ฟื้นฟูจิตใจ ใช้การพูดคุย เยี่ยมเยียน
๒. เยี่ยมเยียน ชดเชยค่าเสียหาย ซ่อม สร้าง
๓. ฟื้นฟูอาชีพ ส่งเสริม สร้างโอกาส
๔. จัดบริการสุขภาพอย่างทั่วถึง
๕. ซ่อมบำรุง เส้นทางจราจร

ระยะยั่งยืน

๑. จัดการระบบข้อมูลข่าวสาร มีศูนย์เตือนภัย
๒. การปรับปรุงเส้นทางจราจรให้สามารถใช้ได้ในช่วงภาวะน้ำท่วม
๓. การจัดทำแผนป้องกันน้ำท่วมของตำบลที่เป็นระบบ มีประสิทธิภาพ
๔. มีระบบการจัดการน้ำของตำบลอย่างมีประสิทธิภาพ
๕. วางระบบผังเมืองให้ปลอดภัยสูงสุดหากมีอุทกภัยเกิดขึ้น
๖. ประสาน ผู้ว่าราชการจังหวัด/นายก อบจ./ภาคีอื่นๆ บรรจุในแผนป้องกันน้ำท่วมของจังหวัด

๗. องค์ความรู้ที่ชุมชนมีความรู้ ประสบการณ์สามารถจัดการได้ ของตำบลคลองตะเคียน

สิ่งดีงามที่เกิดขึ้นเมื่อเกิดปัญหาวิกฤติอุทกภัย

๑. คนในชุมชนลุกขึ้นมาต่อสู้กับปัญหาโดยไม่ต้องให้มีการสั่งการ
๒. เจ้าหน้าที่/ผู้มีความรับผิดชอบได้รับการกระตุ้นและถูกจับตามองพฤติกรรมมากขึ้น
๓. เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างไม่มีแบ่งแยก
๔. ผู้นำ/แกนนำธรรมชาติ และผู้นำทางการใช้ความพยายาม ความสามารถประสานความช่วยเหลือจากคนในชุมชนและผู้มีจิตกุศลภายนอกได้อย่างมากมาย
๕. องค์กรหลักในสังคมทั้งในระบบรัฐ ระบบเอกชน ภาคประชาชน ผู้มีจิตใจห่วงใยและเอื้ออาทรต่อสังคมได้ร่วมแสดงพลัง ทั้งทรัพย์สิน กำลังกาย ระดมความช่วยเหลือเข้ามาสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

๖. เกิดระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ได้รับการยอมรับของทุกฝ่าย
๗. แม้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงานช่วยเหลือผู้ประสบภัย ทุกคนก็จะหันมาพูดคุยปรึกษาหารือและร่วมกันหาทางออกโดยไม่ย่อท้อหรือหลบหลีกปัญหา
๘. ใช้การประชาสัมพันธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความตระหนักรู้ เข้าใจและปฏิบัติได้
๙. บ้านผู้ประสบภัยได้รับการซ่อมแซมและสร้างให้ใหม่ โดยร่วมกันบริจาคและเสียสละกำลังกายกำลังทรัพย์
๑๐. สังคมไทยเกิดการตื่นตัว ห่วงใย เอื้ออาทร เห็นความทุกข์ของคนอื่น แล้วเกิดความรู้สึกว่าต้องเข้าไปช่วยเหลือแม้จะอยู่ต่างที่ ต่างภูมิภาค ต่างวัฒนธรรม
๑๑. ผู้ประสบภัยมีการปรับตัวในการอยู่กับน้ำ เช่น การปรับที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ หาปลา หารับจ้าง ค้าขาย การทำการเกษตร
๑๒. ผู้ประสบภัยมีความอดทน อดกลั้นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในที่ไม่คุ้นเคย ต้องปรับวิถีชีวิตตนเองให้อยู่ได้
๑๓. ร่วมกันสร้างสะพานไม้ ช่วยขนย้ายสิ่งของ มีการให้หยิบยืมอุปกรณ์ ดูแลผู้เดือดร้อนอย่างทั่วถึง

๘. ข้อเสนอต่อรัฐ

๑. ควรให้ชุมชนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของชุมชนอย่างเต็มที่ เช่น ที่ดินสาธารณะ ที่กรมชลประทาน ที่ว่างเปล่า ฯลฯ โดยปรับกฎหมายให้ชุมชนใช้ได้เองโดยไม่ต้องรอรับอนุญาตที่มีเงื่อนไขที่ขัดขวางประโยชน์ของชุมชน โดยให้ภาครัฐ ท้องถิ่น ท้องที่ และประชาชน มีส่วนในการจัดการมากขึ้น
๒. ตำบลคลองตะเคียน มีคู คลอง จำนวนมาก แต่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มศักยภาพ ควรที่รัฐเข้ามาปรับปรุงให้เกิดการใช้ประโยชน์เพื่อการสัญจร การระบายน้ำ การชลประทาน การเกษตร และการค้า
๓. ถนนสายหลักของตำบลที่เชื่อมต่อกับถนนสายหลักของจังหวัด ควรปรับปรุงให้อยู่ในความพร้อม สัญจรรับสถานการณ์น้ำท่วมได้ และมีพื้นที่ในการจัดทำศูนย์อพยพ
๔. การเยียวยาฟื้นฟู และความช่วยเหลือในพื้นที่ประสบภัยยาวนาน ต้องได้รับความช่วยเหลือมากขึ้น

